

En kvalitativ undersøgelse af socialarbejderes erfaringer med seksuelt misbrugte drenge

Antal anslag: _____

Studienummer: _____

Vejleder: Hans Wadskjær
10. semesters speciale
Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde
Aalborg Universitet
2012

Titelblad

Titel:	En kvalitativ undersøgelse af socialarbejderes erfaringer med seksuelt misbrugte drenge.
Semester:	10. Semester, speciale
Projektperiode:	Februar 2012 - december 2012
Problemformulering:	Hvordan arbejdes der i det sociale arbejde med seksuelt misbrugte drenge?
Uddannelse:	Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde
Uddannelsessted:	Aalborg Universitet
Deltagere:	1
Vejleder:	Hans Wadskjær
Sideantal:	132
Anslag:	239.722
Afleveringsdato:	12.12.2012

Teresa Maria Teschl Koefoed

Abstract

Sexual abuse is a major problem in Danish society. Almost every day, new cases are presented in the media.

Sexual abuse can lead to serious consequences for the victims – both physical and psychological injuries that can reduce their quality of life. Sexual assault can thus be regarded as deterrent factors for the child's development and therefore it is important that victims are offered the help and support they need so that they can function normally in everyday life. (Hildebrand & Gregersen 1994:14)

Over the years there has been a notion that it is primarily women/girls that are sexually assaulted. For this reason, according to gender role expectations, it is not possible to be male and victim. (Lyager & Lyager 2005:7)

This study deals with *how* social workers (psychologists, psychiatrists, doctors, social counselors) handle and treat sexually abused *boys*. The purpose of the study is to follow up on existing knowledge about practical social work to help sexually abused groups, and to make social workers aware of the work that they carry out.

The study includes a qualitative analysis of social workers' experiences in their daily work with sexually abused boys, where focus is on techniques and methods that they use to treat and support the group.

For the development of the study, different theories were used including: children's sexual development, behavior after sexual assault, sexual confusion, loss, power relationships between social worker and child, and different integration methods that social workers can apply in their work.

The study was prepared by performing six qualitative semi-structured interviews with social workers who work within the field: sexual abuse of children and adolescents. Three of the informants work at Center for Seksuelle Overgreb at Rigshospitalet, one works in Børnerådet, one in Red Barnet, and one at Rådgivningscentret in Århus.

After the interviews were conducted, the collected data is analysed in two different ways in each analytical section. The first analytical section comprises a meaning condensation of the informants' statements from a phenomenological perspective with

focus on their own subjective perception of the work. The second analytical section contains a meaning interpretation with hermeneutic elements with focus on understanding and interpretation of the informants' work.

The results of this study showed that social workers work in different ways in their work with sexually abused boys depending on the purpose of their workplace.

From the interviews it became clear that several of the informants used the same methods in their work. Some of the most important elements of social workers' work are listed here:

- That sexually abused boys are involved in their own treatment, as this can promote their adaption process significantly.
- That the boys must want treatment, but not always need to actively participate in the meetings.
- If the boy is timid and sensitive, a good method is to use games, drawing tools, and the like, so that trust between therapist and boy can be built, and the child can begin to open up and articulate his problems, thoughts and feelings.
- That cognitive behavioral therapy and narrative stories are often used in the work, but that the best method for treatment of sexually abused boys is to organize and conduct meetings where victim and perpetrator meet. During these meetings, the perpetrator must take all responsibility for the occurrence of the assaults so that the victim can get rid of any possible feelings of guilt.
- The families are assigned a large role in the boys' treatment. Members of the family may even need treatment and support to deal with their children's situation. It may also seem reassuring for children to know that their parents as well are treated. In addition, parents can support their children in getting an everyday life to work again.
- Social workers does not apply a holistic perspective when they are carrying out their social work

The study has produced knowledge about how some social workers work with sexually abused boys, and focusses on the elements that social workers find essential to their work. There is no focus on the manner of their personality and emotions in their work, but rather what actions they perform.

Indholdsfortegnelse

INDHOLDSFORTEGNELSE	4
KAPITEL 1: INDLEDNING	8
KAPITEL 2: UNDERSØGELSENS FORFORSTÅELSE	10
2.1 SEKSUELT MISBRUGTE DRENGE	10
2.2 NYT BØRNEPERSPEKTIV	11
2.2.1 HVAD ER ET BØRNEPERSPEKTIV?	11
2.2.2 TILBAGEBLIK	12
2.2.3 DET NYE BØRNEPERSPEKTIV	13
2.3 PERSPEKTIVER OG METODER I SOCIALT ARBEJDE	14
2.3.1 PSYKODYNAMISK PERSPEKTIV	15
2.3.2 EMPOWERMENT-METODEN	15
2.3.3 NARRATIVER	16
2.3.4 HELHEDSSYN I SOCIALARBEJDERES ARBEJDE	17
2.4 LOVGIVNING OG RETTIGHEDER	18
2.4.1 UDSATTE BØRN OG UNGE MED SÆRLIGT BEHOV FOR STØTTE	18
2.4.2 SEKSUELT MISBRUGTE BØRN OG UNGES RET IFØLGE LOVGIVNINGEN OG BØRNEKONVENTIONEN.....	21
2.5 RELATIONEN MELLE MENNESKET OG SAMFUNDET	22
2.5.1 FUNKTIONSSYSTEMERS EKSISTENS	22
2.5.2 KOMMUNIKATION I ORGANISATIONER	23
2.5.3 HJÆLPESYSTEMET	24
2.6 SAMARBEJDE PÅ TVÆRS AF ORGANER	24
2.6.1 MODEL 1: ORGANISATIONERS SAMARBEJDE	25
2.7 FAMILIENS ROLLE OVER FOR SEKSUELT MISBRUGTE BØRN OG UNGE	27
2.7.1 FORÆLDRES ROLLE	27
2.7.2 FORÆLDRES ADFÆRD OG REAKTIONER	27
2.7.3 FAMILIEMEDLEMMER SOM KRÆNKER	28
2.8 AFSLUTTENDE KOMMENTARER.....	29
KAPITEL 3: PROBLEMSTILLING	31
3.1 VALG AF AKTØRPERSPEKTIV	31
3.2 PROBLEMFORMULERING & UDDYBNING AF PROBLEMSTILLING.....	31
3.3 POSITIV OG NEGATIV AFGRÆNSNING.....	32
3.4 BEGREBSAFKLARING.....	32
3.4.1 BEHANDLING	32
3.4.2 DET NYE BØRNEPERSPEKTIV	33
3.4.3 SOCIALARBEJDERE	33
3.5 SOCIALARBEJDERES ERFARINGSGRUNDLAG	34
3.6 SAMFUNDETS FORSKELLIGE NIVEAUER.....	34
3.6.1 MODEL 2: DEN SOCIALE HJÆLPEFUNKTIONS KOMMUNIKATION	35
KAPITEL 4: METODISKE OVERVEJELSER	36
4.1 OPERATIONALISERING	36
4.1.1 VALG AF KVALITATIV METODE	36
4.1.2 OPERATIONALISERING AF FREMGANGSMÅDE, EMPIRI OG TEORI	36
4.1.3 VALG AF EMPIRI	37
4.1.4 VALG AF TEORI	37
4.2 VALG AF FORSKNINGSDESIGN.....	38

4.2.1 UNDERSØGELSENS UNDERSØGELSESTILGANG	38
---	----

KAPITEL 5: TEORIER OM ARBEJDET MED SEKSUELT MISBRUGTE DRENGE	40
---	-----------

5.1 SEKSUALITETENS UDVIKLING	40
5.1.1 AT FORSTÅ BARNETS SEKSUALITET	40
5.2 MED SEKSUELLE OVERGREB FØLGER DER TILPASNINGER OG TAB	43
5.2.1 SEKSUELT MISBRUGTE BØRNS TILPASNINGSMØNSTER	43
5.2.2 MODEL 3: CHILD SEXUAL ABUSE ACCOMMODATION SYNDROME	44
5.2.3 EN TRUET KØNSIDENTITET	47
5.2.4 TAB.....	47
5.2.5 AT GENFINDE MASKULINITETEN	48
5.2.6 HOMOSEKSUEL ELLER EJ?	49
5.3 ARBEJDET MED SEKSUELT MISBRUGTE BØRN	49
5.3.1 MAGTFORHOLDET I BEHANDLINGEN	49
5.3.2 MODEL 4: IMPLEMENTERING AF BØRN I DET SOCIALE ARBEJDE	51
5.3.3 INDDRAGELSE AF SEKSUELT MISBRUGTE BØRN OG UNGE I BEHANDLINGSFORLØB	51
5.3.4 AT FÅ ADGANG TIL BØRNS PERSPEKTIVER	52
5.3.5 FORBEREDELSE TIL BØRNESAMTALE	52
5.3.6 ALTERNATIVE METODER TIL AT FÅ INDBLIK I BØRNS PERSPEKTIV	55

KAPITEL 6: DATAINDSAMLINGSPROCES	57
---	-----------

6.1 INTERVIEWTYPE	57
6.1.1 FORSKNINGSINTERVIEW	57
6.1.2 ELITEINTERVIEW	57
6.1.3 NARRATIVT INTERVIEW	58
6.1.4 ET EPISTEMOLOGISK ELEMENT	58
6.1.5 FÆNOMENOLOGISKE OG SEMISTRUKTUREREDE ELEMENTER.....	58
6.2 INTERVIEWKVALITET	59
6.3 INTERVIEWGUIDES	59
6.4 TRANSSKRIBERINGSPROCES	60
6.5 KONTAKT TIL INFORMANTER	61
6.6 ETISKE OVERVEJELSER.....	61
6.7 REFLEKTERENDE OVERVEJELSER OM INTERVIEWPROCES OG INTERVIEWTEKNIK...	62
6.8 KRITIK AF INTERVIEWGUIDE	62
6.9 KRITIK AF INTERVIEWTEKNIK	63
6.10 SUPPLERENDE INTERVIEWS	64
6.11 KRITIK AF TELEFONINTERVIEWS	64

KAPITEL 7: VIDENSKABSTEORETISKE OVERVEJELSER	66
---	-----------

7.1 FÆNOMENOLOGI	66
7.1.1 FÆNOMENOLOGISKE TANKER.....	66
7.1.2 ONTOLOGISK FÆNOMENOLOGI.....	67
7.1.3 SANDHED I FÆNOMENOLOGIEN	68
7.2 HERMENEUTIK.....	69
7.2.1 HVAD ER HERMENEUTIK?	69
7.2.2 DEN HERMENEUTISKE CIRKEL.....	69
7.2.3 ONTOLOGISKE TANKER.....	70
7.2.4 FORSTÅELSE SOM FORFORSTÅELSE OG FORDOMME	71
7.2.5 FORSTÅELSESHORISONT OG HORISONTSAMMENSMELTNING	71
7.2.6 ANVENDELSE	72
7.2.7 FORSTÅELSE SOM SPROG	72

KAPITEL 8: KVALITETSOVERVEJELSER	74
8.1 RELIABILITET, VALIDITET OG GENERALISERBARHED	74
8.1.1 RELIABILITET	74
8.1.2 VALIDITET	75
8.1.3 GENERALISERBARHED	75
KAPITEL 9: FORBEREDELSE TIL ANALYSE	77
9.1 ANALYSEMETODE	77
9.1.1 ANALYSEDEL 1	78
9.1.2 MODEL 5: MENINGSKONDENSERINGENS TRIN	79
9.1.3 ANALYSEDEL 2	79
9.2 BESKRIVELSE AF INFORMANTER OG ARBEJDSPLADSER	80
9.2.1 BESKRIVELSE AF CENTER FOR SEKSUELLE OVERGREB (RIGSHOSPITALET, KØBENHAVN)	81
9.2.2 BESKRIVELSE AF BØRNERÅDET (KØBENHAVN)	81
9.2.3 BESKRIVELSE AF RED BARNET (KØBENHAVN)	81
9.2.4 BESKRIVELSE AF RÅDGIVNINGSCENTRET I ÅRHUS KOMMUNE	82
9.2.5 BESKRIVELSE AF INFORMANTER	82
KAPITEL 10: ANALYSE	84
10.1 ANALYSEDEL 1	84
10.1.1 INGEN ANONYMITET	86
10.1.2 RELEVANTE TILBUD	87
10.1.3 ARBEJDSVILLIGHED	87
10.1.4 ANVENDELSE AF DRENGES EGNE EVNER	88
10.1.5 ÆRLIGHED & TILLID	89
10.1.6 MODENHED OG ALDER AFGØR PARATHED TIL BEHANDLING	89
10.1.7 FAMILIERS BEHOV	90
10.1.8 MØDET MELLEM OFFER OG KRÆNKER	91
10.1.9 OFRE BLIVER KRÆNKERE	92
10.1.10 SOCIALARBEJDERES OPFATTELSE AF EGEN ROLLE I ARBEJDET	92
10.1.11 METODEFRIHED I ARBEJDET	94
10.1.12 FLERE BEHANDLERE OM EN DRENG	95
10.2 DELKONKLUSION	96
10.3 ANALYSEDEL 2	98
10.3.1 INDLEDENDE KOMMENTARER	98
10.3.2 ET BØRNEPERSPEKTIV	99
10.3.3 FOKUS PÅ PSYKOTERAPI, EMPOWERMENT OG FORTÆLLING	101
10.3.4 LOVGIVNING	103
10.3.5 FAMILIENS ROLLE	104
10.3.6 UDVIKLING AF BØRNS SEKSUALITET	105
10.3.7 TILPASNING EFTER OVERGREB	108
10.3.8 TAB AF TILLID	110
10.3.9 FORHOLDET MELLEM SOCIALARBEJDER OG KLIENT	111
10.3.10 SOCIALARBEJDERES HELHEDSSYN	111
10.3.11 AFSLUTTENDE KOMMENTARER	112
10.4 DELKONKLUSION	112
KAPITEL 11: KONKLUSION	114
KAPITEL 12: PERSPEKTIVERING	117
KAPITEL 13: REFERENCER	120

BILAG 1: INTERVIEWGUIDE TIL INTERVIEWS 1-3	125
---	------------

BILAG 2: INTERVIEWGUIDE TIL INTERVIEWS 4-6	129
---	------------

Bagest i specialet er vedlagt en CD-rom med undersøgelsens resterende bilag:

Bilag 3: Lydfil af interview 1

Bilag 4: Lydfil af interview 2

Bilag 5: Lydfil af interview 3

Bilag 6: Lydfil af interview 4

Bilag 7: Lydfil af interview 5

Bilag 8: Lydfil af interview 6

Bilag 9: Transskription af interview 1

Bilag 10: Transskription af interview 2

Bilag 11: Transskription af interview 3

Bilag 12: Transskription af interview 4

Bilag 13: Transskription af interview 5

Bilag 14: Transskription af interview 6

Kapitel 1: Indledning

Det er efterhånden dagligt at sager vedrørende seksuelle overgreb mod børn og unge er i mediers søgelys. Gennem tiden er det sociale problem vokset markant. Der går nu nærmest ikke en dag uden et nyt tilfælde, hvor et barn eller en ung person er blevet misbrugt seksuelt.

Krænkeres intentioner og metoder er utallige. Seksuelle overgreb kan fx være fysiske og strafbare hvor krænker misbruger et mindreårigt offer, ikke fysiske, hvor krænker fx iagttager eller blotter sig offer og fortæller om sine seksuelle fantasier, eller psykologiske, hvor krænker kan skabe en relation til et meget yngre offer og manipulere det til seksuel tilfredsstillelse. De seksuelle overgreb kan fx dreje sig om en far der misbruger sine børn, pædagoger i dagsinstitutioner/anbringelsessteder der krænker børn uden forældres anelse, fremmede personer der pludselig antaster et tilfældigt barn, eller unge der overfalder mindreårige. Ligeledes varierer krænkeres overtalelsesevne og teknikker. For nogle er charme gennem almindelige samtaler nok, men for andre kan tvang, trusler og vold anses som nødvendigt for at overtale eller lokke offer til misbruget.

Seksuelle overgreb kan medføre alvorlige følger for ofret. Når børn og unge oplever at blive seksuelt krænket, kan de som forsvarsmekanisme opdele deres sind, således de adskiller misbruget fra deres resterende erfaringer. Dette uddybes i afsnit 5.1.1. Dog vil mange stadig bære rundt på de ubehagelige minder mange år frem - muligvis hele deres liv. (Larsen 2008:15) At blive seksuelt misbrugt indebærer ofte, at børn og unge, også grundet deres alder og modenhed, kan føle sig sårbare og usikre på sig selv, hvilket senere i livet kan komme til syne ved stress, depressioner, vold og sygdomme fx i forbindelse med skilsmisse eller arbejdsløshed. (Lyager & Lyager 2005:80) Da mulige senfølger af seksuelle overgreb kan være så voldsomme, kan ofres livskvalitet svækkes. Mislykkes deres mål i hverdagen konstant, vokser sårbarheden, og selvtilliden reduceres. (Larsen 2008:10) Nogle børn og unge rammes allerede i barndommen eller ungdommen af posttraumatisk stress syndrom, idet de udvikler et negativt selvbillede, hvor de føler sig magtesløse og handlingslammede. (Lyager & Lyager 2005:80) Desuden kan ofre have en følelse af, at være skyld i overgrebenes forekomst, og kan senere hen få alvorlige tilknytnings- og tillidsproblemer samt berøringsangst. (Larsen 2008:11) I værste tilfælde udvikler de

selvskadende adfærd, som straf for at de 'lod misbruget ske'. Her kan der fx være tale om depression, selvmordsforsøg, stofmisbrug og voldelig adfærd. (Larsen 2008:16)

Seksuelle overgreb kan anses som hæmmende for børns udvikling ligesom fysisk mishandling, psykisk terror og omsorgssvigt. (Hildebrand & Gregersen 1994:14) Det er derfor afgørende at unge, der er blevet seksuel krænket får den behandling og rådgivning som de må have brug for, for at de kan fungere i hverdagen og leve et sundt liv. Det er samfundets opgave at yde hjælp til denne gruppe, så de unge får det godt, men også for at der skabes arbejdskraft.

Før i tiden var der især fokus på seksuelle overgreb mellem far og datter, men med tiden er der kommet opmærksomhed omkring seksuelt misbrugte drenge og mænd. Der har været en bred forestilling om at det primært er kvinder/piger der er ofre, og derfor er der ifølge kønsrolleforventningerne ikke lighed mellem at være mand og offer. Der kan af den grund have været manglende opmærksomhed på denne udsatte gruppe. (Lyager & Lyager 2005:7)

Denne undersøgelse omhandler det arbejde, som socialarbejdere udfører i deres håndtering og behandling af seksuelt misbrugte *drenge*. Formålet med undersøgelsen er at følge op på den allerede eksisterende viden om det sociale praksisarbejde der skal hjælpe seksuelt misbrugte grupper, og herunder at gøre socialarbejdere opmærksomme på og bevidste om det arbejde, som de udfører. Konkret omfatter undersøgelsen en kvalitativ analyse af socialarbejderenes oplevelser af og erfaringer med at arbejde med seksuelt misbrugte drenge. Herunder vil fokus være på hvilke teknikker og metoder de benytter til at behandle og støtte den pågældende gruppe. Til udarbejdelse af undersøgelsen anvendes forskellige teorier, bl.a. omhandlende: børns seksuelle udvikling, almindelige adfærd efter seksuelle overgreb, seksualitetsforvirring, tab, magtforhold mellem socialarbejder og børn/unge og forskellige inddragelsesmetoder, som socialarbejdere kan anvende i deres arbejde. Undersøgelsens dataindsamling sker ved foretagelse af en række kvalitative enkeltmandsinterviews med forskelligt uddannede socialarbejdere rundt i landet, hvilket gennem en analyse har givet mulighed for at udvide den viden, der allerede er inden for området angående arbejdet med seksuelt misbrugte drenge.

Kapitel 2: Undersøgelsens forforståelse

I dette kapitel sættes der fokus på fænomenet seksuelt misbrugte drenge, samt følger en beskrivelse af forskellige faktorer, perspektiver, regler og forandringer der kan ændre og påvirke socialarbejderes udgangspunkt for at arbejde med drengegruppen samt tilbyde disse den bedst mulige støtte og behandling. Kapitlet skal forstås som en forforståelse til den resterende undersøgelse.

2.1 Seksuelt misbrugte drenge

Da det langt fra er alle seksuelle overgreb der opdages, er det vanskeligt at opstille et nøjagtigt billede af fænomenets omfang.

I 2008 udarbejdede Statens Institut for Folkesundhed en landsdækkende undersøgelse omhandlende børns trivsel med fokus på vold og overgreb på børn og unge. I undersøgelsen deltog 3.976 unge som alle gik i 9. klasse. Dette svarede på pågældende tidspunkt til 6 % af alle landets 9. klasser. Af rapporten blev det tydeligt, at en betydelig del af landets unge på forskellige vis er blevet seksuelt krænket. 5 % af drengene og 18 % af pigerne fået seksuelle erfaringer med jævnaldrene på uønsket vis. I størstedelen af tilfældene har der været tale om berøringer der har krænket de unge seksuelt, dog uden forsøg på samleje, hvor krænker ofte var en kæreste, ekskæreste eller ven. (Helweg-Larsen et al. 2009:11-12) Unge der har haft seksuelle erfaringer med voksne, er henholdsvis 2 % af drengene og 7,8 % af pigerne. Ifølge de unge er hver ottende dreng og knap hver tredje pige blevet presset ud i denne situation, og ca. 50 % har berettet, at det har drejet sig om mindre vidtgående seksuel kontakt, herunder ikke fysisk kontakt eller kontakt uden på tøjet. (Helweg-Larsen et al. 2009:12)

For at give endnu et indtryk af omfanget af børn og unge der misbruges seksuelt, fremlægges den aldersfordeling som Center for Seksuelle Overgreb¹ fik i de henvendelser per telefon mellem 2008-2009. Indsatsens henvendelser angående drenge fordelte sig i perioden på 50 % drenge på 4-7 år, 31 % drenge på 8-11 år, 18 % drenge på 0-3 år, og 1 % drenge på 12-15 år. (Team for seksuelt misbrugte børn, Rigshospitalet 2010:7) I forbindelse med disse tal, er det vigtigt at nævne, at det langt fra er alle drenges deltagelse som offer i seksuelle misbrug der bliver opdaget.

¹ For beskrivelse af denne arbejdsplads se afsnit 9.2.1.

Som dreng er det ofte ikke rart at skulle fortælle at man er blevet seksuelt misbrugt. Dette kan skyldes at de, især i teenagealderen gerne vil opbygge et godt ry og synes stærk og magtfuld over for andre. Det kan være særlig svært at give dem den støtte og behandling, som de har brug for, da de symptomer de hyppigst udviser er benægtelse og fortrængning, hvilket mindsker sandsynligheden for at deres situation bliver opdaget. I deres benægtelse af misbrugets eksistens, følger ofte en dyb skamfølelse, der kan udvikle sig så kraftigt, at den kan medføre psykisk skade på ofret. En del seksuelt misbrugte drenge udvikler sig med tiden selv til krænkere, og samfundet bør derfor tilbyde dem behandling og støtte for at dette kan undgås – både for drengenes egen skyld, men også for samfundets. (Hildebrand & Gregersen 1994:15)

Hvad der skal ske med drenge, der har været udsat for seksuelle overgreb er i udgangspunktet kommunernes (herunder bl.a. socialarbejderes) opgave at fastlægge. (Hansen 2006:179) Disse må udføre deres arbejde på baggrund af den pågældende kommunes ressourcer, lovgivningen og andre retlige principper omhandlende denne gruppes ret til støtte. Alle sager er ikke lige håndgribelige. Da seksuelle overgreb er forskellige og opleves på forskellige måder, er det vanskeligt at kategorisere disse og behandle de misbrugte personer efter samme metoder. De kommunale socialforvaltninger må derfor fastlægge hvilke foranstaltninger der skal igangsættes over for drengеоfre, ud fra hvad der synes hensigtsmæssigt og praktisk i den pågældende situation.

Samfundets syn på hvordan det sociale arbejde skal håndtere sager med udsatte børn og unge har ændret sig med tiden. Barndommen har nu en hel anden betydning end tidligere, og nye forsknings- samt behandlingsmetoder har vundet indpas i samfundet.

2.2 Nyt børneperspektiv

2.2.1 Hvad er et børneperspektiv?

Begrebet børneperspektiv kan betragtes i tre forskellige variationer. Først og fremmest som et udefra-perspektiv på børn, for det andet som voksnes forsøg på at sætte sig ind i børns situationer, og sidst som børns artikulerende oplevelser, fortolkninger, holdninger og visioner.

I udefra-perspektivet ligger voksnes syn på det enkelte barn eller en gruppe af børn. Heri indbefatter en generel forståelse af hvordan det er at være barn. Spørgsmålet er dog om det objektivt er muligt at definere børn og unges problemer, behov og hvad der er bedst for disse personer. (Warming 2011:13-14)

Voksnes forsøg på at sætte sig i børns sted, omhandler voksnes forsøg på at forstå børn og unges følelser og oplevelser, ud fra hvordan det er at være disse børn og unge.

Da nutidens sociale arbejde er præget af lovgivning og socialarbejdere i deres arbejde er forpligtet til at implementere børn og unge efter barnets tarv, jf. afsnit 2.4, kan udefra-perspektivet ikke stå alene. Derfor må et indefra-perspektiv supplere for at der kan indsamles fyldestgørende materiale om børn og unges oplevelser, behov og følelser. (Warming 2011:18-19)

Den sidste betydning børneperspektivet kan have, er som nævnt børns egne artikulerende holdninger, oplevelser og ønsker. Denne betydning hviler på et ønske om at give disses ordet. Empowerment-metoden, jf. afsnit 2.3.2, er i overensstemmelse med lovgivningen, da denne giver børn og unge ret til at blive hørt og ansvarliggjort i beslutninger vedrørende deres eget liv. Når børn og unge får mulighed for at italesætte egne problemer og oplevelser reduceres risikoen for at misfortolke deres meninger. (Warming 2011:20-21)

2.2.2 Tilbageblik

Vold mod børn og unge er ikke et nyt fænomen. Allerede i 1200-tallet var det nødvendigt at vedtage en lov med forbud mod fysisk vold mod børn. (DKR 2007:6)

Børneloven fra 1905 danner grundlag for nutidens lovgivning om udsatte børn og unge. (Statens Informationstjeneste 1999, 222-230) Efter anden verdenskrig vandt viden om fysisk vold og mishandling af børn for alvor indpas i den vestlige verdens lovgivning. Førhen var voldsformerne knyttet til den almindelige lovgivning, hvorimod seksuelt misbrug var tilknyttet kirkens regler. (DKR 2007:6-7) I starten af 1970'erne blev opmærksomheden på fysisk vold og mishandling af børn skærpet. I den forbindelse offentliggjorde Socialstyrelsen en folder, der fremhævede alles pligt til at henvende sig til de lokale myndigheder ved kendskab til udsatte børn. Hensigten var især at hjælpe børn der blev misbrugt af egen familie. I slutningen af 1970'erne og gennem 1980'erne blev flere og flere forebyggelsesgrupper stiftet. Også her begyndte viden om seksuelt misbrug af børn at nå til de faglige områder. Det var for samfundet

svært at erkende muligheden for at børn kunne blive seksuelt misbrugt, ift. at de kunne blive udsat for fysisk vold. Danske Lov fra 1683 viser hvor stor en forbrydelse det var at misbruge børn seksuelt, da denne angav dødsstraf til begge parter for en sådan handling. (DKR 2007:6-7)

Med tiden blev det gennem kendte sager om seksuelt misbrug af børn og unge vist, at disse overgreb kan forekomme i hvilke som helst kontekster børn og unge befinder sig i. Fx på institutioner, i egen familie, af bekendte eller fremmede. (DKR 2007:8)

I 1980'erne kom der opmærksomhed på seksuelle overgreb mod drenge. I begyndelsen viste undersøgelser, at ca. tre % af overgreb mod børn var overgreb mod drenge, fem år senere at tallet var steget til ca. 10 %, og at det i årtiets slutning var 1/3 af overgrebene, hvor drenge var ofre. (Gram 200:10) Fænomenet seksuelt misbrugte drenge kom til syne i tilfælde hvor drenge yngre end skolealderen blev udsat for voldelige og fysisk skadende overgreb af seksuel art. Dette hændte oftest for drenge der kom fra familier med misbrugsproblemer og voldelig adfærd. (Hildebrand & Gregersen 1994:14-15)

I takt med at videnskaben inden for fysisk vold og seksuel mishandling voksede, ændredes synet på børn og barndommen. Nogle voksne følte, at de ikke var af samme art som børn. På denne måde distancerede de sig fra børn og barndommen, og den aldersmæssige forskel mellem mennesker syntes større. (Jenks & Prout 1999:11)

Førhen blev børns problemer betragtet ud fra hele familiens situation, da der var enighed om at disse ikke kunne behandles og håndteres alene. Yderligere blev børn først inddraget i egen sagsbehandling efter de var fyldt 12 år. Med tiden blev det tydeligt, at disses synspunkter kan have stor betydning for sagsforløbs udfald. Aldersgrænsen blev derfor sløjftet og det blev tilgodeset at give dem indflydelse. (Statens Informationstjeneste 1999, 222-230)

2.2.3 Det nye børneperspektiv

I 1990'erne voksede et nyt børneperspektiv frem. I denne periode udvikledes et egentligt forskningsmiljø inden for børn- og ungeområdet, som blev betragtet som modsætning til den dominerende udviklingspsykologi. I det nye børneperspektiv anses børn som aktive aktører (beings), der skal studeres individuelt som unikke og kompetente personer, hvor de førhen blev betragtet som ikke færdigudviklede og

mangelfulde (becomings) personer, hvis problemer ikke kunne behandles uafhængigt af andres. Ydermere er der i det nye perspektiv fokus på børn og unges kvalifikationer og evne til at kunne reflektere over og fremstille egen livssituation. (Kampmann 2003:80) Måden, hvorpå børn og unge anskues kan yderligere inddeles i nogle forskellige syn, hvis påvirkning stammer fra langt tilbage i tiden. Bl.a. sociologien og udviklingspsykologien havde hver deres anskuelse af børn og barndommen. Fx blev børn af nogen iagttaget og betragtet som onde i den forstand at ondskab og gemenhed præger deres personlighed og adfærd, hvilket kan bekæmpes gennem foranstaltninger der bygger på disciplin og straf. (Jenks & Prout 1999:18) Andre så derimod børn som godhjertede, engleagtige og ufordærvede af verden, mens andre mente at børn er naturlige væsner, frem for sociale fænomener. (Jenks & Prout 1999:23,28)

At seksuelt misbrugte børn og unge nu i højere grad end tidligere gives mulighed for at 'italesætte' egne følelser, oplevelser og problemer, kan være med til at gøre socialarbejderes arbejde mere målrettet. Det er dog vigtigt at huske at inddragelse kan virke belastende for børn og unge, da det kan føles som et stort ansvar at blive pålagt. Omvendt kan det føles belastende ikke at få ansvar og indflydelse overhovedet, så indflydelse og deltagelse kan både fungere styrkende og belastende, alt efter i hvilket omfang de foregår. (Warming 2011:30-31)

I det sociale arbejde findes der også andre perspektiver, hvorfra socialarbejderes arbejde kan forstås og forklares.

2.3 Perspektiver og metoder i socialt arbejde

Inden for det sociale arbejde i Danmark eksisterer der fem forskellige anerkendte perspektiver. Disse perspektiver inddrages ikke alle i denne undersøgelse, da kun elementer fra nogle af dem forventes at have relevans for genstandsfeltet. I de fem perspektiver: *psykodynamisk*, *læringsteoretisk*, *interaktionistisk*, *systemteoretisk* og *konfliktteoretisk perspektiv* er der stor forskel på opfattelsen af hvad en helhed er, samt hvordan denne konstrueres. (Uggerhøj 2011:243)

Socialarbejdere udfører i deres arbejde nogle handlinger, der i bestemte situationer foregår på baggrund af forskellige teoretiske overvejelser. Ofte danner kun et af socialt arbejdes perspektiver grundlag for disse overvejelser. Socialarbejdere kan ved hjælp af perspektiverne betragte sociale problemer på forskellige måder, samt få ideer

til en strukturering og løsning på problemerne. (Payne 2006:17-18; Uggerhøj 2011:243) Nedenfor præsenteres det psykodynamiske perspektiv og nogle metodeformer, som det forventes at socialarbejdere anvender i deres arbejde med seksuelt misbrugte drenge.

2.3.1 Psykodynamisk perspektiv

Det psykodynamiske perspektiv giver mulighed for at forstå menneskers personlighedsudvikling, samt eventuelle konflikter der kan forekomme i forbindelse med denne udvikling. Samtidig har perspektivet fokus på individet og kan bidrage med en forståelse for hvordan pågældende problemer kan overvindes og løses. Perspektivets udgangspunkt er at adfærd udvikles og påvirkes af menneskets sind inde fra. Fortiden er særlig central for perspektivet, idet årsager til sociale problemer skal findes når menneskets liv begynder, og når deres personlighed udvikles og de lærer at interagere med andre, hvilket sker gennem deres personlighedsudvikling. Yderligere har forældres måde at integrere deres børn i samfundet på væsentlig betydning for børns senere adfærd. Når disse kommer i teenagealderen må de unge ofte træffe et valg om de ønsker at følge forældrenes eller vennernes normer, fordi der sjældent er overensstemmelse mellem disse.

Når mennesker behandles af behandlere der støtter sig til det psykodynamiske perspektiv, vil fokus være på klienterne, hvor behandleren indtager en styrende rolle. Ved at anvende terapi og andre samtalemetoder efterstræber behandler et fokus på klienters tidligere konflikter, ved at især at bringe skjulte tanker og følelser frem gennem livshistorier. (Hutchinson & Olteidal 2006:42,44-45,56,87; Uggerhøj 2011:244)

Det forventes at nogle af undersøgelsens informanternes arbejde er præget af det psykodynamiske perspektiv, idet flere af dem udfører terapi og afholder forskellige former for samtaler med seksuelt misbrugte drenge, jf. afsnit 9.2. Nogle drenge er antageligvis blevet udsat for seksuelle overgreb i deres barndom, og der er derfor mulighed for at krænkelserne kan have påvirket deres personlighedsudvikling.

2.3.2 Empowerment-metoden

Metoden om empowerment knyttes almindeligvis til det konfliktteoretiske perspektiv. I denne undersøgelse anses det som en metode, der kan stå frit.

Empowerment er en behandlingsmetode, der efterstræber at øge klienters magt og kontrol over egne problemer, således disse kan ændres og løses. Metoden er ressourceorienteret, idet behandlere forsøger at få klienters egne initiativer og ressourcer aktiveret. Yderligere ønskes at klienters selvtillid, viden og færdigheder udvikles, så de i fremtiden kan modstå eventuelle konflikter. Ofte har klienter et negativt selvbillede og syn på deres situation. Dette kan medvirke til at de forbliver i en bestemt position uden udvikling. For at forbedre deres situation kan behandlere få klienter til at deltage og udforske nye måder at betragte forskellige sammenhænge på, samt afprøve nye metoder at anskue disses mål på. Denne behandlingsform kan hjælpe klienter til at få et bedre selvbillede, samt blive mere aktive og i stand til at anvende egne ressourcer. (Hutchinson & Oltedal 2006:210-113)

2.3.3 Narrativer

En anvendelse af narrativer inden for det sociale arbejde ses ofte i forbindelse med kommunikationsteori der omhandler hvordan et budskab kommer fra modtager til afsender. (Payne 2006:221) Narrativer kan give adgang til at forstå og forandre menneskers sociale identitet, adfærdsmønstre, rolle og sociale konstruktioner. (Payne 2006:210,221) Forsøger mennesker at beskrive deres liv, stræber de at få deres fortælling til at være i overensstemmelse med virkeligheden, som de opfatter den. Deres narrativ er derfor et udtryk for deres virkelighed. (Payne 2006:224) I kommunikationsteorien kan narrativer siges at eksistere i tre forskellige varianter: *progressionsnarrativer*, der omhandler at mennesker foretager beretninger om sig selv i en fremadrettet bevægelse mod deres mål, *stabilitetsnarrativer*, hvor mennesker ikke føler at ting er i forandring og *digressionsnarrativer*, der omfatter at mennesker fortæller om sig selv i en bevægelse væk fra deres mål. I relation til disse typer af narrativer kan socialarbejdere sammen med deres klienter beskæftige sig med at finde frem til hvordan klienterne kan gøre en forskel, da en sådan viden kan gøre dem i stand til at handle, og derved give dem indflydelse de ting, der forandrer sig, således de kan løse nogle af deres problemer. Fx kan klienter hjælpes til at indse hvilke ting der er nye i deres liv, hvordan disse blev til, samt hvad de selv gjorde for at skabe tingene. Klienters handlingslammelse kan være begrænset af en eventuel konfliktfyldt fortid, og da er det afgørende at socialarbejdere fokuserer på klienternes succeser og gode perioder, så klienterne kan få deres handlekraft styrket og nå deres mål. I denne sammenhæng er det vigtigt at socialarbejdere sammen med deres klienter diskuterer

klienternes mål, da disse bør være klare, velovervejede og relevante for klienterne. For at finde frem til løsninger må der fokuseres på hvad der skete i klienternes gode perioder, hvor disses problemer var mere i baggrunden (fraværende/mindsket). En løsning kan være at erfare hvordan disse tidspunkter kan forlænges, ved fx at fokusere på hvad der udløste dem. Endvidere bør socialarbejdere efterstræbe klienters egne kompetencer og ressourcer og udnytte disse. (Payne 2006:225-226)

2.3.4 Helhedssyn i socialarbejderes arbejde

Gennem mange år har der hersket en opfattelse af at kernen i socialarbejderes forståelse og tilgang til det sociale arbejde er et *helhedssyn*. (Uggerhøj 2011:239) Et sådan helhedssyn blev bl.a. førhen defineret som det at:

[...] kunne se en umiddelbar enkel problemstilling i så stort et perspektiv som muligt og det at kunne anskue en problemstilling fra så mange vinkler som muligt. (Uggerhøj 2011:240)

Da mange socialarbejdere fandt denne opgave særdeles omfattende, fik helhedssyn en uopnåelig karakter for dem. (Uggerhøj 2011:241) Med tiden blev definitionerne på helhedssynet ændret, og en anden forståelse af tilgangen kunne lyde:

Socialrådgivere, der behersker de fælles metodiske principper som fundamentet for deres indsats, har grundforudsætningerne for kvalificeret at kunne påtage sig det sociale arbejde på alle niveauer. (Uggerhøj 2011:242)

At helhedssynet forsøges indpasset i det sociale arbejdes forskellige perspektiver og tilgange kan give problemer. Helhedssynet kan lettest kobles med et systemisk perspektiv, da fokus er på sammenhængen mellem mikro-, meso-, ekso- og makroniveau, jf. 3.6.

Skal der lægges et helhedssyn på det psykodynamiske perspektiv, kan der opstå vanskeligheder, idet perspektivet primært fokuserer på det enkelte individ, samt individets nærmeste omgivelser. I den forbindelse omkredser perspektivet ikke eventuelle udefrakommende pres på individet, såsom kulturelle og samfundsmæssige forandringer/påvirkninger, hvilket skaber en uoverensstemmelse med at socialarbejdere med helhedssynet skal kunne udføre socialt arbejde på alle niveauer.

Med psykodynamisk perspektiv vil de primært fokusere på mikroniveauet der omhandler forholdet imellem individer. (Uggerhøj 2011:243-246)

De fleste perspektiver inden for socialt arbejde anskuer verden fra en så forankret position, at det kan synes modstridende at tilføre disse et helhedssyn. Af denne grund bør der måse i stedet rettes opmærksomhed omkring det fokus, som perspektivet har, og åbenhed over for forskellige perspektivers forskellige fokus, frem for at fastlåse sig ved et bestemt. (Uggerhøj 2011:257-259)

2.4 Lovgivning og rettigheder

Ifølge Serviceloven skal landets kommuner tilbyde børn og unge med særligt behov for støtte, herunder seksuelt misbrugte børn og unge, vejledning og støtte som tager udgangspunkt i en undersøgelse og vurdering af barnets tarv, jf. §50. (Serviceloven 2011) Denne lov samt Barnets Reform og FN's Børnekonvention omhandlende børn og unges rettigheder henviser til hvordan socialarbejdere og sociale myndigheder inden for hver kommune skal strukturere deres arbejde samt behandlingsforløb med denne gruppe. (Ebsen 2007:7-8) Love og principper har løbende været udsat for ændringer, da disse skal sikre en forbedrende indsats over for udsatte samfundsgrupper. Ændringer i disse regler og rettigheder medfører ændringer i socialarbejderes praksisarbejde med udsatte børn og unge, da ny viden medfører et nyt syn på denne gruppe samt dennes behandlingsmuligheder. (Ebsen 2007:7-8)

Synet på børn og unges deltagelse og inddragelse har udviklet sig betydeligt, idet denne gruppe nu i større omfang skal have indflydelse på offentlige foranstaltninger, der vedrører deres eget liv i forbindelse med indsatsers påbegyndelse, såvel som afslutning. (Ebsen 2007:20-22)

2.4.1 Udsatte børn og unge med særligt behov for støtte

Som nævnt angiver Serviceloven at kommunerne er forpligtet til at tilbyde hjælp til børn og unge med særligt behov for støtte. Formålet med støtten er at sikre, at denne gruppe har mulighed for at opnå samme muligheder som deres jævnaldrende, i forhold personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt liv som voksen, jf. §46. Det er et krav, at støtten tilrettelægges efter hvad der er bedst for den enkelte udsatte, og at dennes opfattelse inddrages i arbejdet. Dog i en grad der afhænger af alder og modenhed. Yderligere skal der finde en samtale sted med den udsatte person, inden de

offentlige foranstaltninger må fastlægges. Kun hvis særlige faktorer gør at samtalen ikke kan gennemføres (alder/modenhed), må denne undværes. I så fald skal børns/unges holdning omkring foranstaltninger stadig tages i betragtning i arbejdet, jf. §48. Desuden skal familien medvirke i behandlingen og håndteringen af udsatte børn og unge. I den forbindelse må kommunalbestyrelsen tage stilling til på hvilken måde familien skal have indflydelse på arbejdet, jf. §47. (Serviceloven 2011) Lovgivningen angiver ikke hvilken inddragelsesmetode kommunerne skal anvende, men der kan bl.a. gøres brug af netværksmøder og familiekontrakter, alt efter hvad der synes bedst ift. barnets tarv. (Servicestyrelsen 2011:48) Denne inddragelse af både børn og unge samt familie, viser at det nye børneperspektiv har sat sit præg på lovgivningen, jf. afsnit 2.2.3.

Nogle seksuelt misbrugte børn og unge kan af forskellige årsager have fået fysiske eller psykiske mén. I sådanne tilfælde er det kommunalbestyrelsens opgave at klarlægge disse personers situation og levevilkår, ved at udføre en børnefaglig undersøgelse, jf. §50. I denne undersøgelse inddrages forældremyndighedsindehaveren og det pågældende barn, hvis det er fyldt 15 år. En børnefaglig undersøgelse omfatter en helhedsbetragtning af det pågældende barn/den unge, der bl.a. indebærer personens udvikling, adfærd, forhold til familie, venner og skole. For at få dybdegående kendskab til vedkommende, skal undersøgelsen vurdere både denne, familien, samt netværkets ressourcer og problemer. Desuden skal kommunalbestyrelsen benytte sig af viden som andre fagfolk har om barnet/den unge og familiens relation, herunder fx lærere, pædagoger, sundhedsplejersker og psykologer. Målet med den børnefaglige undersøgelse er en vurdering og stillingtagen til, hvorvidt der er basis for at foretage foranstaltninger, og i så fald hvilke. Ydermere skal undersøgelsen indeholde information om barnet/den unge samt forældreindehaverens holdning til foranstaltninger. (Serviceloven 2011)

Jo flere relevante detaljer kommunalbestyrelsen får indsamlet til de børnefaglige undersøgelser, jo bedre er udgangspunktet for at de mest egnede foranstaltninger iværksættes over for de pågældende børn og unge. Undersøgelserne fungerer derfor som et værktøj, som socialarbejdere må tilrettelægge deres arbejde ud fra, og er med til at sikre, hvorvidt de udsatte børn og unge samt deres familier får den støtte, som de har behov for. (Servicestyrelsen 2011) At børn/unge samt familie ifølge lovgivningen

skal inddrages i undersøgelsen, er i overensstemmelse med det nye børneperspektiv, hvor støtten skal organiseres efter barnets tarv, jf. afsnit 2.2.3.

En række lovændringer som også angiver hvordan kommunerne skal handle ift. udsatte børn og unges behandling og sagsbehandling er Barnets Reform. Lovændringerne blev vedtaget 1. januar 2011 med det formål at forenkle de forhenværende omfattende regler omkring børnefaglige undersøgelser, således de skulle blive lettere at anvende i praksis. Børnefaglige undersøgelser behøver nu ikke være ligeså omfattende, og det er nu tilstrækkeligt kun at inddrage de relevante forhold. Desuden er det med Barnets Reform muligt at påbegynde eventuelle foranstaltninger inden den børnefaglige undersøgelses afslutning, hvilket kan effektivisere og fremme behandlingen af udsatte børn og unge.

Yderligere er det lovens formål at fremme hovedpunkterne i det nye børneperspektiv, netop at udsatte børn og unge samt deres familier skal have en afgørende rolle i praksisarbejdet med disse udsatte, at disse skal betragtes som værende aktive aktører og eksperter i eget liv, samt at barnets tarv konstant skal være i arbejdets fokus. (Servicestyrelsen 2011:7,103-104) Det er dermed uden tvivl de udsatte børn og unge og ikke deres forældres tarv der skal ligge til grund for behandlingen. (Servicestyrelsen 2011:15)

Den børnefaglige undersøgelse skal ifølge Barnets Reform være en erkendelsesproces for de udsatte børn og unge såvel som deres familier, omhandlende de udsattes levevilkår og problemer, hvor den samlede familie får vejledning til hvordan nogle af problemerne kan løses i undersøgelsesforløbet. (Servicestyrelsen 2011:7,103-104)

Endvidere skal der i praksisarbejdet med udsatte børn og unge udarbejdes individuelle handleplaner for behandlingen af disse personer, hvis formål er at sikre børn og unge tilbydes den støtte, som der i den børnefaglige undersøgelse er vurderet nødvendige. Handleplanerne skal indbefatte støttens formål, mål og fremgangsmetoder til at nå målene, samt angive hvilken rolle de forskellige parter har pligt til at påtage sig i forbindelse med børn og unges behandling, så der ikke er tvivl herom. Yderligere skal handleplanerne benyttes til opfølgning på, hvorvidt den støtte børn og unge får skal reguleres, så disse personer altid får den mest gavnlige støtte. (Servicestyrelsen 2011:133) For at sikre at udsatte børn og unge ikke lider for meget skade, kan børn- og ungeudvalget, hvis det vurderes nødvendigt, udføre en børnefaglig undersøgelse

uden forældremyndighedsindehaveren og børn over 15 års medhold, uanset om den udsatte befinder sig på en institution, sygehus eller psykiatrisk afdeling, jf. §51. (Serviceloven 2011)

Endvidere har Ankestyrelsen² ret til at pålægge kommunalbestyrelsen at udføre eventuelle manglende opgaver i sagsbehandlingen af udsatte børn og unge, hvis de ikke har udført dette arbejde tilstrækkeligt, samt træffe eventuelle manglende afgørelser i sager, hvis dette vurderes som nødvendigt, jf. §65. Hvis andre parter i sagen ikke er af den overbevisning at kommunalbestyrelsen handler efter barnets tarv, har de mulighed for at klage til Ankestyrelsen, som da skal undersøge sagen nærmere. (Serviceloven 2011) Desuden har Barnets Reform sikret udsatte børn og unge bedre muligheder for at klage over deres behandlingsforløb, samt få mere indflydelse på de valg der træffes omhandlende eventuelle foranstaltninger over for denne gruppe. Fx kan de udsatte børn og unge nu oftere få bistand fra andre personer end deres forældre. (Servicestyrelsen 2011:20)

Som nævnt beskæftiger FN's konvention om barnets rettigheder (Børnekonventionen) sig også med udsatte børn og unges ve og vel. Konventionen blev vedtaget på FN's generalforsamling i 1989, og er ikke en lov, som borgere kan dømmes og straffes efter. I stedet er det nogle formulerede rammer, som de medvirkende landes regeringer skal overholde. Børnekonventionen er et udtryk for en enighed om, at børn skal betragtes og behandles som individer og selvstændige personer med politiske, økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder. (Børnerådet 2011)

For at beskytte seksuelt misbrugte børn og unge, tildeles de nogle rettigheder, jf. Serviceloven og Børnekonventionen.

2.4.2 Seksuelt misbrugte børn og unges ret ifølge lovgivningen og Børnekonventionen

Hvis der er sandsynlighed for at børn og unges sundhed eller udvikling har taget eller tager betydelig skade af fx mangel på omsorg eller behandling, vold, andre overgreb eller andre adfærds- eller tilpasningsproblemer, har børn- og ungeudvalget ret til uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge der er fyldt 15 år at anbringe den udsatte person uden for hjemmet, jf. §58. En sådan anbringelse skal

² Ankestyrelsen er velfærdsrådets øverste klageinstans. Udover at behandle klager, udarbejder instansen undersøgelser og statistikker som skal informere politikere, kommuner og landets befolkning om den udvikling der sker inden for velfærdsområdet. (Ankestyrelsen 2012)

indeholde en børnefaglig undersøgelse, jf. §50, en handleplan for anbringelsen med tanker om hvilken støtte barnet eller den unge samt familien skal have under anbringelsen og efter dens ophør, samt den udsattes mening og refleksioner om den tiltænkte indsats, jf. §59. Seksuelt misbrugte børn og unge kan fx blive anbragt på opholdssteder eller døgninstitutioner, hos (kommunale) plejefamilier, og netværksfamilier, eller få deres eget værelse, jf. §66. (Serviceloven 2011)

Endvidere har offentligt ansatte pligt til at informere kommunerne, hvis de i deres arbejde tilegner sig viden om børn under 18 år der kan have behov for særlig støtte, herunder fx børn der er blevet udsat for vold eller andre overgreb, jf. §153. (Serviceloven 2011). Denne underretningspligt fremmer muligheden for at beskytte seksuelt misbrugte børn og unge som har behov for støtte og behandling.

Yderligere skal der ifølge Børnekonventionen ydes en stor indsats for at træffe alle lovgivningsmæssige, administrative, sociale og uddannelsesmæssige forholdsregler som er nødvendige for at gardere børn og unge mod fysisk og psykisk vold, herunder seksuelt misbrug, mens denne gruppe personer er i deres forældre eller andres varetægt, jf. art. 19 og 34. (Børnerådet 2011)

Ovenstående er vist at børn og unge med særligt behov for støtte forsøges hjulpet gennem lovgivning og andre principper.

2.5 Relationen mellem mennesket og samfundet

Det er gennem tiden blevet meget omdiskuteret hvordan sammenhængen mellem mennesket og samfundet kan forklares. Ud fra en ny anskuelse af systemteorien, kan mennesket siges at være en del af samfundets omgivelser. Ifølge den tyske sociolog Niklas Luhmann består samfundet af det, der foregår mennesker imellem, hvor kommunikation er i centrum frem for mennesket selv, samt dets handlinger. Samfundet betragtes da som kommunikation, og mennesket derfor som samfundets omgivelser. Handlinger kan tilskrives mennesket eller konteksten, som skal forstås gennem kommunikation. (Wadskjær 2011:173-174)

2.5.1 Funktionssystemers eksistens

Anskues samfundet som kommunikation, kommer dets differentierede sociale funktionssystemer til syne, som angiver samfundets struktur. Der findes imidlertid

forskellige funktionssystemer, såsom uddannelsessystemet, retssystemet, økonomisystemet, sygdomssystemet og hjælpesystemet. Samfundet vedligeholdes gennem funktionssystemerne, idet der etableres en kommunikation, der bliver dannet af systemernes eksistens. Som forudsætning for at samfundet kan være effektivt, må funktionssystemerne også være effektive. Dette forekommer ved at systemerne er selvproducerende, autopoietiske og er i stand til at inkludere relevant kommunikation og ekskludere resterende kommunikation (Wadskjær 2007:77-78, 90; Wadskjær 2011:174) Endvidere anskues funktionssystemerne som ligestillede og fungerer som hinandens omgivelser. Da samfundet synes forskelligt alt efter hvor fra det betragtes, eksisterer der ikke en bestemt privilegeret måde at forstå verden på. (Wadskjær 2011:175)

2.5.2 Kommunikation i organisationer

Afhængigt af menneskets ve og vel, varierer efterspørgslen af funktionssystemers kommunikation. Måden, hvorpå systemerne anvendes på, er ved at samfundets organisationer trækker på systemernes logikker i deres arbejde. Systemerne består ligeledes af kommunikation, og er autopoietiske. Menneskets handlinger kommer til syne når fx en kommunal forvaltning træffer en beslutning og trækker på den kommunikation, som er tilgængelig. På den måde efterspørges funktionssystemernes logik, og organisationen tydeliggør hvad den står for. Inden for organisationen træffes nogle valg, som bl.a. danner grundlag for handling. Det er dermed gennem organisationers beslutninger, at funktionssystemernes logikker, bliver præmisser for beslutninger, og kommer til syne og får indflydelse på det sociale arbejde i praksis. (Wadskjær 2011:175-176)

Forskellen på funktionssystemer og organisationer er, at funktionssystemer lukker af for irrelevant kommunikation og udelukkende tillader deres egen kommunikative logik, hvorimod organisationer er imødekommende over for mange forskellige logikker. Organisationers kriterium for relevant kommunikation går derfor på tværs af funktionssystemers logikker. Er der tale om en børne- og ungeafdeling i en kommunal forvaltning, gør organisationen ofte brug af flere forskellige funktionssystemers logikker. Det kan fx være gavnligt at inddrage hjælpesystemets kommunikation omhandlende behandlingsmetoder, retssystemet ift. hvilke krav udsatte børn og unge

er berettiget til, økonomisystemet ift. eventuelle omkostninger i forbindelse med behandling og sygdomssystemet til at afgøre deres helbred. (Wadskjær 2011:176)

2.5.3 Hjælpesystemet

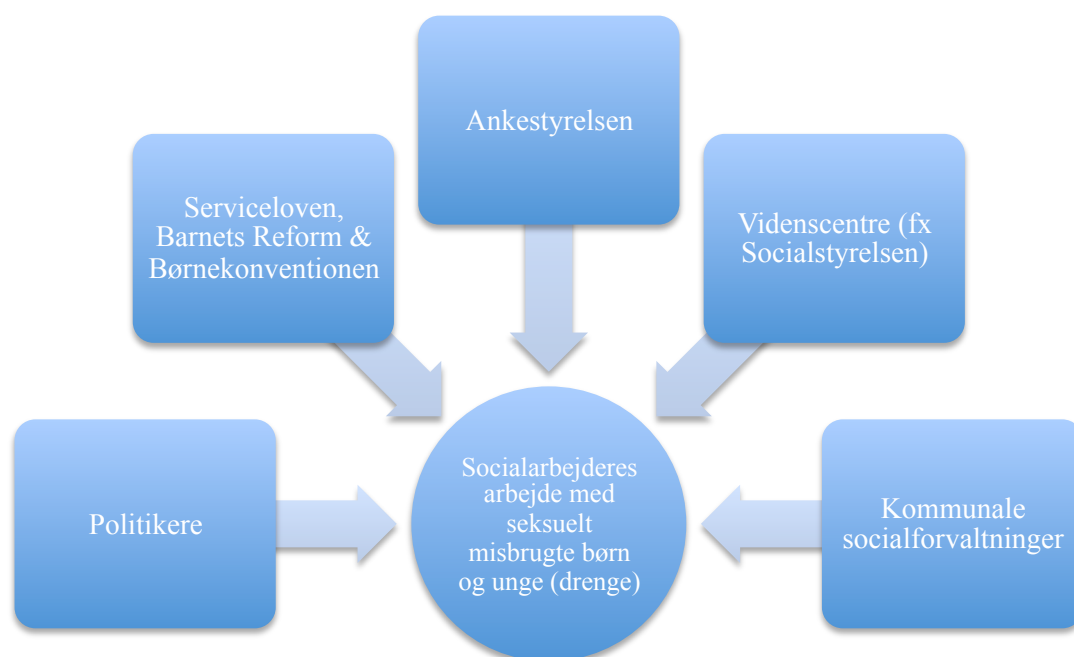
Hjælpesystemet kan i forbindelse med denne undersøgelse være særlig relevant for socialarbejderes arbejde med seksuelt misbrugte drenge. Systemet kan betragtes som et selvstændigt funktionssystem, der adskiller sig fra andre funktionssystemer. Organisationer omsætter systemets logikker og tager sig på den måde af den ekskludering der forekommer i de resterende funktionssystemer. I den forbindelse fremmes inklusion og dermed forøges deltagelsen i samfundet. Denne proces er med til at sikre funktionssystemers, og dermed samfundets effektivitet.

Hjælpesystemet består af hjælpeprogrammer og metoder, som organisationer benytter. Da det er hjælpesystemets funktion at tage sig af de resterende funktionssystemers eksklusion, må organisationer omsætte systemets logikker, så allerede ekskluderede personer inkluderes, også fra eget system, da der ikke er andre systemer der kan opfange disse. (Wadskjær 2007:90-91; Wadskjær 2011:179, 186)

2.6 Samarbejde på tværs af organer

På baggrund af ovenstående afsnit illustreres nedenfor i model 1, hvordan samfundets organer samarbejder i det sociale arbejde med udsatte børn og unge, herunder seksuelt misbrugte drenge.

2.6.1 Model 1: Organisationers samarbejde

Først og fremmest er det politikeres opgave at formulere landets love, så socialarbejdere har nogle rammer at arbejde inden for. Her ses hvordan socialarbejdere i organisationer trækker på retssystemets logik, så denne får indflydelse på deres arbejde i praksis. Politikere står over for den konstante udfordring at sikre at seksuelt misbrugte børn og unge får tilstrækkelig støtte og behandling, samt forbedre den udsatte gruppes levevilkår gennem lovgivning. At politikere udfører deres job, kan siges at være en forudsætning for at kommunale socialforvaltninger – herunder forskellige organisationer, i sidste ende de enkelte socialarbejdere, har et udgangspunkt for deres arbejde. Arbejdet med seksuelt misbrugte børn og unge struktureres og tilrettelægges som nævnt ud fra eksisterende love og principper på området. Serviceloven, Barnets Reform og Børnekonventionen angiver gennem retssystemet forskellige regler og rammer for hvordan kommunale socialforvaltninger og socialarbejdere skal håndtere den udsatte gruppe.

Endvidere har Ankestyrelsen også indflydelse på arbejdet med seksuelt misbrugte børn og unge. Ankestyrelsen hører under Social- og Integrationsministeriet og beskæftiger sig udover klager med udarbejdelse af undersøgelser og statistikker omhandlende landets velfærdudvikling. (Ankestyrelsen 2012) Ankestyrelsen har magten til at ændre organisationers/forvaltningers beslutninger, hvis disse er

uhensigtsmæssige eller ikke korrekte. Instansen har på den måde afgørende indflydelse på, hvorvidt det sociale arbejde der udføres er i overensstemmelse med lovgivningen samtidig med at instansens vidensudvikling er rettet mod de øvrige organer i modellen.

Udover Ankestyrelsen findes mange andre instanser, som alle gennem forskning bidrager med udvikling og formidling af viden. Fx kan modellens resterende organer benytte sig af Socialstyrelsens arbejde. Socialstyrelsen er også en del af Social- og Integrationsministeriet, og det er denne instans' opgave at bidrage på det socialpolitiske område, således borgeres levevilkår forbedres ved hjælp af offentlige ydelser. Desuden trækker organisationen på retssystemets logik, idet den har til opgave at være behjælpelig med at indarbejde gældende love i kommuners arbejde, samt hjælpe med specialrådgivning til kommunalansatte og borgere i særlig vanskelige sager. (Socialstyrelsen 2012)

Kommunalforvaltningers sociale arbejde samt tilbud til fx seksuelt misbrugte børn og unge er begrænset af den enkelte kommunes ressourcer og arbejdsbyrde. Det er socialforvaltningers opgave at hjælpe udsatte borgere med at få chancen for at udvikle samt udnytte deres egne ressourcer til at skabe et sundt og godt liv, og deltagelse i samfundet. Dette gøres ved at forvaltningerne trækker på forskellige funktionssystemers logikker. Herunder er det den enkelte socialarbejders opgave at udføre socialt arbejde under indflydelse af præmisser fra fx retssystemet, økonomisystemet og sygdomssystemet, men også den kommunale socialforvaltnings ressourcer og tilbud. Ydermere kan socialarbejderne benytte sig af fx Ankestyrelsen og Socialstyrelsens vidensformidling.

Modellens formål er at illustrere hvordan socialarbejderes arbejde gennem organisationer muliggøres ved at disse trækker på forskellige funktionssystemers logikker. Organisationers ressourcer og tilbud afgøres dermed af hvilke funktionslogikker der trækkes på.

For at organisationer får bedst udgangspunkt for at udføre effektivt og gavnligt socialt arbejde, er det afgørende at samfundets funktionssystemer opretholdes ved at organisationer omsætter systemernes logikker, og inkluderer og ekskluderer relevant kommunikation internt i systemerne.

2.7 Familiens rolle over for seksuelt misbrugte børn og unge

Familier til seksuelt misbrugte børn og unge har en betydningsfuld rolle i arbejdet med og behandlingen af denne udsatte gruppe, jf. afsnit 2.4. Formålet med at inddrage familien i arbejdet, er at sikre at socialarbejdere og sociale myndigheder bliver oplyst de rigtige informationer, samt at formulerede mål bliver opfyldt og udgangspunkt for at børn/unges problemer løses på bedst mulig vis i hjemmet, hvis muligt. (Servicestyrelsen 2011:43)

2.7.1 Forældres rolle

Når forældre får at vide at deres børn er blevet udsat for seksuel krænkelse, kan mange have vanskeligt ved at opretholde forælderrollen. Ofte har forældre svært ved at forstå deres børn, samt disses handlinger og reaktioner. I den forbindelse kan det at adskille børnenes traumereaktioner fra forældrenes egne virke som en udfordring.

Det der derfor vigtigt at forældre til seksuelt misbrugte børn og unge får støtte, informeres om hvad de skal være opmærksomme på og hvordan de kan hjælpe deres børn på bedste vis. (Bådsgaard og Rathje 2006:110)

2.7.2 Forældres adfærd og reaktioner

Når samfundet hjælper seksuelt misbrugte børn og unge, forekommer det at deres forældre i lige så høj grad har behov for støtte og vejledning til at takle den uvante situation. At være blevet udsat for seksuelle overgreb kan ændre mange forskellige handlinger og reaktioner hos de pågældende børn og unge. Hverdagen for familien forandres derfor ofte af disse overgreb. Det er særlig vigtigt at den indsats systemet yder, er rettet mod hele familien, da hvert familiemedlem bliver påvirket på egen individuelle måde og indgår i et anderledes forhold til hinanden samt til de omkringliggende omgivelser. (Bådsgaard og Rathje 2006: 109-110) Det ses ofte at forældre til seksuelt misbrugte børn og unge kæmper med forskellige følelsesmæssige og adfærdsmæssige overvejelser. Især er magtesløshed, skyld og skam over for deres børn og omgivelser hyppige følelser forældre oplever. Da børnene ikke er vant til at se sådan adfærd, synes forældrenes reaktioner og adfærd uforståelige over for særligt små børn. Forældrene kan føle at de er skyld i at overgrebene har fundet sted, da de ikke har formået at undgå dem ved i tilstrækkelig grad at passe på og lytte til deres

børn. Desuden kan de have opbygget en uhåndterbar vrede, som både kan være rettet mod krænker, omgivelser der ikke har beskyttet børnene tilstrækkeligt eller samfundet/systemet som ikke handler på ønsket vis. Ydermere kan de føle skam over for omgivelserne, idet det kan opleves som pinligt at blive anset som en familie der ikke har kontrol over sine børns trivsel og omsorg. Nogle forældre oplever at deres forældreegenskaber og intuition svækkes, og at det er svært at skelne mellem hvad der anses som normal adfærd ift. børnenes alder og hvilke handlinger der er et resultat af overgrebene. Denne usikkerhed og pludselige uvidenhed kan medføre at forældrene giver deres børn friere rammer, da forældrene kan være usikre på hvor meget de kan kræve af deres børn grundet overgrebene. Endvidere kan det være svært for forældre at afgøre, hvorvidt børn kan håndtere fysisk kontakt (knus og lignende) og få en normal hverdag til at fungere. Det er ikke fordelagtigt for børnene at de vante rutiner, krav og regler ændres, da de har brug for den støtte der er med til at udvikle dem. (Bådsgaard og Rathje 2006:110-115) I stedet for at give børn frie rammer i mangel på bedre håndtering af situationen, bør forældre som nævnt blive informeret om hvordan de skal gribe den nye tilværelse an. Ligeså væsentligt er at forældre er gode til at informere deres børn om hvordan disses behandling skrider fremad. Forældre har en tendens til bevidst at holde informationer skjult for børn for at beskytte dem, hvilket kan forværre disses tilstand, da de grundet manglende konkret viden, tror at behandlingsfasen bliver værre end den gør.

Forældres måde at takle at deres børn har været udsat for seksuelt misbrug på, har afgørende betydning for hvordan disse børn og unges problemer udvikler sig, og en inddragelse af forældrene er derfor afgørende i de seksuelt misbrugtes støtte, behandling og videre udvikling. (Bådsgaard og Rathje 2006:118)

2.7.3 Familiemedlemmer som krænker

Det er ikke ualmindeligt at børn og unge bliver seksuelt misbrugt af en person fra egen familie. (Helweg-Larsen & Larsen 2006:32) I den situation kan forældres samt den resterende familiens rolle og adfærd være anderledes i støtten og behandlingen af de misbrugte personer. Sådanne tilfælde er ikke i fokus i denne afhandling.

2.8 Afsluttende kommentarer

Ankestyrelsen udarbejdede i 2011 en undersøgelse af kommunernes sagsbehandlingspraksis. Efter vedtagelsen af Barnets Reform skal Ankestyrelsens vurdering i undersøgelser om udsatte børn og unge suppleres med en børnesagkyndig vurdering af de sagsbehandlinger, som kommunerne har udarbejdet. Formålet med dette er at garantere bedre vilkår for den udsatte gruppe. Ankestyrelsen har foretaget en vurdering af 45 kommuners praksisarbejde i sagsbehandlinger omhandlende foranstaltninger med fokus på en aflastningsordning, fast kontaktperson og frivillig anbringelse. Af undersøgelsen konkluderede Ankestyrelsen, at en betydelig del af sagerne ikke fulgte loven, grundet manglende § 50 undersøgelse eller handleplan.

Særlig vigtigt er endvidere at udsatte børn og unge inddrages aktivt i sagsforløbene, hvilket gøres gennem børnesamtaler. Inddragelse medfører, ifølge Ankestyrelsen, bedst mulig behandling. I den omtalte undersøgelse erfarede Ankestyrelsen, at kommunerne ikke formår at inddrage de udsatte i sagsforløbene i relevant grad. Tillige har de ikke afholdt børnesamtaler i en del sager, som følge af barnets alder, handicap eller psykiske tilstand. Resultaterne tyder på at de seksuelt misbrugte børn og unge ikke inddrages i den grad som Ankestyrelsen ønsker. Vigtigt er, at kommunerne konstaterer om iværksatte foranstaltninger har positiv effekt på de krænkede. De manglende børnesamtaler kan resultere i at centrale informationer går tabt, og derfor burde opmærksomheden være på de udsattes situation og holdning. Yderligere sikrer børnesamtalen i højere grad, at involverede parter behandles med respekt, og arbejdsmetoden kan derfor anses som værende særlig nødvendig i arbejdet med seksuelt misbrugte børn og unge. (Ankestyrelsen 2011)

Ovenstående er en række forhold omhandlende seksuelt misbrugte drenge blevet fremlagt, da de betragtes som væsentlige i en udarbejdelse af en undersøgelse om denne gruppe. Først er fænomenet seksuelt misbrugte drenge blevet introduceret, og det nye børneperspektiv præsenteret. Derefter er et historisk tilbageblik inddraget for at vise samfundets opmærksomhed på det sociale problem. Efterfølgende er det psykodynamiske perspektiv, empowerment-metoden og brugen af narrativer blevet beskrevet, da disse tilgange forventes benyttet af socialarbejdere i arbejdet med seksuelt misbrugte drenge. Desuden er relevante love og rammer vedrørende seksuelle

overgreb mod børn og unge inddraget, da disse bør have indflydelse på socialarbejderes arbejde. Endvidere er forholdet mellem samfundets organisationer blevet beskrevet, da dette ligeså påvirker socialarbejderes arbejde med drengegruppen. Yderligere spiller drenges familie en væsentlig rolle i drengenes behandling, og derfor er forældres mulige situation og rolle i deres børns behandlingsforløb blevet beskrevet.

Kapitel 3: Problemstilling

I dette kapitel præsenteres og uddybes undersøgelsens problemformulering. Endvidere gøres der rede for hvordan relevante begreber anskues, samt hvilket aktørperspektiv undersøgelsen baseres på. Sidst følger kort overvejelser om socialarbejderes erfaringsgrundlag, som de anvender i arbejdet med seksuelt misbrugte drenge, samt overvejelser om hvordan deres arbejde bliver påvirket af samfundsforandringer og andre professioners arbejde.

3.1 Valg af aktørperspektiv

Denne undersøgelse omhandler som nævnt det arbejde der af socialarbejdere udføres ift. seksuelt misbrugte drenge. Selvom mange andre professioners arbejde har indflydelse på arbejdet med den udsatte gruppe, jf. model 1 afsnit 2.6.1, er det socialarbejdere der træffer afgørelse om eventuelle foranstaltninger. Undersøgelsen udarbejdes derfor ud fra socialarbejderes syn, ud fra en antagelse om at disse har den mest viden om det arbejde de udfører i deres dagligdag.

3.2 Problemformulering & uddybning af problemstilling

Nedenstående problemformulering skal danne grundlag for undersøgelsens mål og struktur.

- *Hvordan arbejdes der i det sociale arbejde med seksuelt misbrugte drenge?*

Som nævnt ønskes en undersøgelse af den måde, hvorpå socialarbejdere arbejder med seksuelt misbrugte drenge i praksis. Til at understøtte denne problemformulering følger nedenstående arbejdsspørgsmål.

- 1) Hvilke metoder og teknikker anvender socialarbejdere til at hjælpe og rådgive seksuelt misbrugte drenge?
- 2) Hvilke erfaringer og oplevelser har socialarbejdere med behandling og rådgivning af seksuelt misbrugte drenge?

Det antages at mange andre organer, har indflydelse på og er med til at påvirke socialarbejderes tilrettelæggelse af, samt muliggøre deres arbejde, jf. model 1 afsnit 2.6.1.

3.3 Positiv og negativ afgrænsning

Da undersøgelsen omhandler *hvordan* socialarbejdere arbejder med seksuelt misbrugte drenge, afgrænses der fra et fokus på årsagerne til at den udsatte gruppe er blevet misbrugt. Yderligere vil undersøgelsen heller ikke have fokus på hvilke konsekvenser det kan have for drenge at være blevet udsat for seksuelle overgreb. Endvidere afgrænses der fra et fokus på hvem kränkere er, og at disse kan være familiemedlemmer eller bekendte i drengenes liv, da dette vil påvirke undersøgelsens formål og mål. Ligeså omhandler undersøgelsen heller ikke muligheden for at seksuelt misbrugte drenge selv går hen at bliver kränkere når de vokser op, og seksuelt misbrugte drenge betragtes her derfor udelukkende som ofre.

Endvidere er det ikke hensigten at gå ind at vurdere, hvorvidt undersøgelsens informanter arbejder på den måde, som de selv fortæller at de gør, men i stedet opbygge undersøgelsen ud fra forskers interesser og værdier og beskrive resultaterne som deskriptive fakta. En sådan vinkel kan relateres til den tyske sociolog Max Webers begreb om *værdirelevans*. (Højberg 2004:18)

I centrum er dermed hvilke metoder, redskaber og erfaringer socialarbejdere benytter når de skal hjælpe seksuelt misbrugte drenge med at få et bedre og sundere liv.

For at mindske eventuelle misforståelser af relevante begreber der anvendes i undersøgelsen, følger nedenfor en begrebsafklaring.

3.4 Begrebsafklaring

3.4.1 Behandling

Gennem undersøgelsen gøres der brug af begrebet behandling. Det er her vigtigt at nævne, at dette begreb inkluderer alle former for behandling, såsom terapi og rådgivning, men også sagsbehandlingsforløb hvor socialrådgivere sammen med de

seksuelt misbrugte drenge samt deres familier skal finde frem til hvilke indsatser der er behov for.

3.4.2 *Det nye børneperspektiv*

For beskrivelse af det nye børneperspektiv, se afsnit 2.2.3.

Seksuelt misbrugte børn og unge (drenge)

Ovenstående gruppe kan defineres på mange måder. Nedenstående definition er særlig udbredt internationalt, og det er derfor denne der anvendes i undersøgelsen.

[...] seksuelle overgreb forstås som inddragelse af børn i seksuelle handlinger, som barnet ikke forstår, og som det derfor ikke har mulighed for at give samtykke til, og som er et brud på de sociale normer og rollefordelinger inden for familien. (DKR 2007:42)

Ovenstående definition stemmer i øvrigt overens med flere vigtige pointer om barnets seksualitet, jf. 5.1.1.

3.4.3 *Socialarbejdere*

Socialarbejdere omfatter i denne undersøgelse bl.a. pædagoger, psykologer, psykiatere, sundhedsplejersker og socialrådgivere. På trods af disse professioners store forskel i fagkundskab, betragtes de alle som socialarbejdere, da de i deres arbejde med seksuelt misbrugte drenge udfører socialt arbejde og alle hver især har en afgørende rolle inden for dette felt og kan bidrage med vidt forskellige erfaringer som til sammen antageligvis kan give den udsatte gruppe den bedste mulighed for optimal støtte. Det vægtes dermed ikke højt at undersøgelsens informanter har forskellig faglig viden, da de alle arbejder inden for samme område. Dog anses det som vigtigt at socialarbejderne har haft kontakt med seksuelt misbrugte drenge, så deres erfaringer ikke kun baseres på undersøgelser, statistikker og teorier – at de har været ude i felten.

3.5 Socialarbejderes erfaringsgrundlag

I arbejdet med seksuelt misbrugte drenge anvender socialarbejdere bevidst eller ubevidst deres forforståelse samt erfaringer med den udsatte gruppe. Ontologisk er deres arbejde præget af deres egen livsverden – den måde, hvorpå de anskuer verden, samt måden de forstår den på, da grundlæggende værdier, normer og tidligere erfaringer påvirker deres handlinger og beslutninger omkring seksuelt misbrugte drenge. (Langergaard et al. 2006:76) Socialarbejderes erfaringer med arbejdsmetoder og håndtering af seksuelt misbrugte drenge er vigtig ift. en besvarelse af undersøgelsens problemformulering, da der ønskes viden om deres arbejde med denne gruppe. Epistemologisk er det afgørende for socialarbejderne at de erkender deres egen livsverden samt det arbejde, som de udfører, for at der kan produceres sand viden. (Langergaard et al. 2006:76) Den måde, hvorpå socialarbejdere opfatter/forstår deres livsverden (ontologi), har derfor betydning for den måde, hvorpå de erkender denne (epistemologi).

3.6 Samfundets forskellige niveauer

Som nævnt i afsnit 2.4 og 2.5.3 bliver socialarbejderes arbejde med seksuelt misbrugte drenge påvirket af mange andre professioner samt det arbejde.

For at tydeliggøre den gensidige påvirkning der forekommer på forskellige instansers arbejde, anvendes sociolog Thomas Brantes inddeling af samfundet. Ifølge Brantes niveauinddeling kan samfundet siges at bestå af tre niveauer, som i denne undersøgelse benævnes makro-, meso- og mikroniveau.³ Makroniveauet omfatter et globalt/nationalt perspektiv, hvor samfundsstrukturer og institutionelle forhold på samfundsniveau er i centrum. Mesoniveauet består derimod af det forhold der eksisterer mellem organisationer/instanser og netværk, mens mikroniveauet er relationer grupper og individer imellem. Brante var af den overbevisning, at det er særlig interessant at undersøge på hvilken måde niveauerne indgår i et samspil på, og endvidere hvordan relationerne mellem disse ser ud. (Ejrnæs et al. 2008:145-148; Brante 1997:324-328)

³ Brante anvender betegnelserne internationalt og interinstitutionelt niveau (makroniveau), institutionelt niveau (mesoniveau) og interindividuel og intraindividuel niveau (mikroniveau). (Ejrnæs et al. 2008:145-148)

De ovenstående niveauer bliver synlige og relevante i denne undersøgelse, idet hjælpesystemets kommunikation, jf. afsnit 2.4.3, omsættes til handling på de tre niveauer. I forlængelse af forestående antages at der forekommer en proces, hvor hjælpesystemets kommunikation influerer på tværs af niveauerne, i form af de handlinger, som socialarbejdere udfører i deres praksisarbejde. Denne proces er illustreret i model 2 nedenfor.

3.6.1 Model 2: Den sociale hjælpefunktions kommunikation

Den sociale hjælpefunktions kommunikation

Makroniveau <i>Internationalt & interinstitutionelt niveau</i>	Hjælpesystemets overordnede hjælpeprogrammer og metoder har indflydelse på fx lovgivning og politik (Samfund)
Mesoniveau <i>Institutionelt niveau</i>	Ovenstående implementeres i forskellige organisationer, fx beslutninger, målsætninger og værdier (Organisation)
Mikroniveau <i>Interindividuel & intraindividuel niveau</i>	Socialarbejdere implementerer ovenstående præmisser i deres sociale praksisarbejde. (Socialarbejder)

Kilde: Barchow og Koefoed 2010:15

Det antages som nævnt at socialarbejderen arbejder med seksuelt misbrugte drenge påvirkes af ovenstående niveauer, samt det der forekommer på disse, hvilket må komme til udtryk gennem de erfaringer de gør sig i det konkrete arbejde, som de udfører i praksis. En inddragelse af Brantes niveauer er valgt, da denne antageligvis kan vise at socialarbejdere tilrettelægger deres arbejde ud fra de ovenstående niveauer, som har indflydelse på hvad der er muligt for dem, samt påvirker måden de opfatter deres arbejde på.

Kapitel 4: Metodiske overvejelser

Dette kapitel omfatter undersøgelsens operationalisering, valg af forskningsdesign og undersøgelsestilgang.

4.1 Operationalisering

Nedenfor følger en operationalisering af denne undersøgelse, hvori valg af empiri, teori, forskningsdesign og undersøgelsestilgang vil blive fremlagt. Derudover tages alternative metoder op til overvejelse, men med antagelse om at de tilvalg der er gjort er dem der øger undersøgelsens reliabilitet og validitet, jf. kapitel 8.

4.1.1 Valg af kvalitativ metode

I forbindelse med udarbejdelsen af denne undersøgelse anvendes en kvalitativ metodetilgang. Dette skyldes at de kvalitative elementer; *mening, forståelse og fortolkning* kan indbringe det ønskede datamateriale. (Olsen 2002:9) Der søges som tidligere nævnt et dybdegående indblik i socialarbejderes håndtering og inddragelse af seksuelt misbrugte drenge, gennem en undersøgelse af deres arbejdsmetoder samt udfordringer. Den kvalitative metode muliggør gennem kontakt (kvalitative semistrukturerede interviews) antageligvis et detaljeret og nuanceret billede af socialarbejderes erfaringer med drengegruppen, idet en række socialarbejdere gives mulighed for at berette om deres syn på denne gruppe samt det dertilhørende arbejde. (Antoft et al. 2007:11-14) Det formodes ikke at kvantitative metoder, herunder statistiske resultater, på samme måde kan resultere i en ligeså detaljeret, nuanceret, pålidelig og valid dataindsamling.

At indsamle data gennem kvalitativt semistrukturerede interviews er derfor valgt ud fra en antagelse om at denne metode er mest valid ift. en besvarelse af undersøgelsens problemformulering. Årsagen til det semistrukturerede element benyttes, findes i afsnit 6.1.5.

4.1.2 Operationalisering af fremgangsmåde, empiri og teori

Nedenfor operationaliseres⁴ undersøgelsens fremgangsmåde, empiri og teori, hvis formål er at gøre problemformuleringen undersøgelsesbar. Undersøgelsens formål er en vidensindsamling af socialarbejderes erfaringer og udfordringer i deres arbejde med seksuelt misbrugte drenge. Undersøgelsens problemformulering er udarbejdet ud fra undersøgelsens forforståelse, jf. kapitel 2, som benyttes som en baggrundsviden om undersøgelsesfeltet. Yderligere anvendes forforståelsen som grundlag for undersøgelsens interviewguide. Undersøgelsens datamateriale vil blive indsamlet gennem seks kvalitative semistrukturerede interviews, og kommer til at danne grundlag for analysen. Analysen består af to dele, hvor første del omfatter en fænomenologisk analyse af socialarbejdernes erfaringer i deres arbejde med seksuelt misbrugte drenge, og hvor anden analysedel omfatter en hermeneutisk analyse, hvor undersøgelsens empiriske og teoretiske forforståelse kommer i spil, idet interviewresultaterne fortolkes ift. denne.

4.1.3 Valg af empiri

Undersøgelsens forforståelse består af en række relevante overvejelser og faktorer, som gør sig gældende og påvirker socialarbejderes sociale praksisarbejde med seksuelt misbrugte drenge. De forskellige afsnit/faktorer er inddraget da de hver især påvirker det sociale arbejde, der udføres med den udsatte gruppe, og kapitel 3 er på den måde samlet på meningsfuld vis.

4.1.4 Valg af teori

Det teoretiske kapitel i undersøgelsen er en samling af forskellige teorier og anskuelser omhandlende børn/drenge seksuelle udvikling, de tab de kan lide i forbindelse med at blive udsat for seksuelle overgreb og almindelig adfærd blandt seksuelt misbrugte drenge, jf. kapitel 5. Yderligere indeholder kapitlet bud på de overvejelser, som drenge kan gøre sig ift. deres uvidenhed om og usikkerhed på deres seksualitet. Generelt anvendes relativt nye teorier og anskuelser, da disse antages som særligt valide, fordi viden om børns udvikling og arbejdet med disse, konstant er nyskabende og forandrende.

⁴ Undersøgelsens operationalisering er udarbejdet med udgangspunkt i et pentagon fra *Den gode opgave* (Reinecker et al. 2006:29), som belyser undersøgelsens fremgangsmåde samt opbygning.

Dog er det værd at nævne at Ronald C. Summits teori om seksuelt misbrugtes adfærd og tilpasningsmønstre primært er udarbejdet ud fra studier med piger, men at den alligevel anses som reliabel og valid at anvende i forbindelse med denne undersøgelse. Teorien er inddraget i undersøgelsen, da seksuelt misbrugte drenge adfærd er relevant for socialarbejdere at have viden om, da en sådan antageligvis påvirker den måde, hvorpå de arbejder. Ligeledes skal nævnes at bogen *Drenge og seksuelle overgreb* af Hildebrand og Gregersen er skrevet for en del år siden, men at den ikke betragtes som forældet, da den allerede har fokus på børneperspektivet - børn og unge, og ikke samfundet.

Undersøgelsens teori vil på samme måde som forforståelsen blive benyttet som grundlag for udarbejdelsen af interviewguides, og det indsamlede datamateriale vil som nævnt blive sat i relation til teorien i analysens anden del.

4.2 Valg af forskningsdesign

Følgende afsnit omfatter en beskrivelse af undersøgelsens forskningsdesign for at overskueliggøre den struktur der ønskes i vidensindsamlingen. Et valg af forskningsdesign kan træffes mellem et beskrivende eller et årsagsforklarende design. (de Vaus 2007:9-11) Da der i denne undersøgelse ønskes en vidensindsamling i form af socialarbejderes beskrivelser af deres erfaringer og udfordringer med seksuelt misbrugte drenge, anvendes et beskrivende design, da det antageligvis øger validiteten.

4.2.1 Undersøgelsens undersøgelsestilgang

Undersøgelsen udarbejdes ved at kombinere *induktiv* og *deduktiv* metode, hvilket kan kaldes en *adaptiv teoritilgang*. (Bryman 2004:11) Denne metodetilgang omfatter en vekselvirkning, hvor det først er undersøgelsens empiri der er styrende, hvorefter det bliver undersøgelsens teori. Den adaptive teoritilgang er valgt på baggrund af undersøgelsens videnskabsteoretiske retninger; fænomenologi og hermeneutik, jf. kapitel 7. Det vil sige at empirien er blevet benyttet til at skabe en forståelse af det sociale fænomen; socialarbejderes arbejde med seksuelt misbrugte drenge, så interviewguides kunne blive udarbejdet, og at teorien er blevet sat til side under selve interviewene, så informanternes udsagn ikke er blevet påvirket af interviewers

forforståelse. I den forbindelse er eventuel ny viden fra dataindsamlingen velkommen. (Jacobsen 2007:255-258)

Den adaptive teoritilgang er i øvrigt kendt for at have et teoretisk udgangspunkt, men for samtidig at være åben og fleksibel for empiriske data. Ved brug af en adaptiv teoritilgang styres interviewene af hverken det empiriske eller teoretiske afsæt, og kan anses som liggende imellem *grounded* og *grand theory*. Dette kommer til syne, idet der i undersøgelsens teoretiske afsæt inddrages generelle teorier (*grand theory*), men hvor den empiriske forforståelse ligeledes tildeles en betydelig rolle i en eventuel udvikling/inddragelse af ny teori (*grounded theory*). (Barchow & Koefoed 2011:19; Jacobsen 2007:262-263)

Kapitel 5: Teorier om arbejdet med seksuelt misbrugte drenge

I dette afsnit belyses udviklingen af børn og især drenges seksualitet. Viden om denne er vigtig for at forstå hvilke udfordringer socialarbejdere kan stå overfor i arbejdet med seksuelt misbrugte drenge. Yderligere redegøres der for almindelig adfærd efter seksuelle overgreb blandt drenge, og fremgangsmåder og metoder, som socialarbejdere kan anvende til håndtering og behandling af den gruppe.

5.1 Seksualitetens udvikling

Nedenfor beskrives den seksuelle udvikling, som børn gennemgår i løbet af deres barndom, både ift. krop og bevidsthed. At socialarbejdere har viden om denne udvikling, kan antageligvis i højere grad gøre dem i stand til at vide hvilke slags klienter de har med at gøre, samt disses modenhed og udviklingsniveau, så de lettere kan tilpasse deres behandlings- og rådgivningsmetoder.

5.1.1 At forstå barnets seksualitet

Når seksuelt misbrugte børn og unge skal have indflydelse på egen behandling, er det væsentligt at socialarbejdere forinden har erfaring i at forstå hvordan verden opfattes ud fra børn og unges perspektiv og derved hvordan seksuelle overgreb kan hæmme de seksuelt misbrugtes seksualitetsudvikling.

Seksualiteten udvikles tidligt i barndommen ved hjælp af forældres støtte og omsorg. Det er forældres opgave at introducere deres børn til verden i et afbalanceret tempo, således at seksualiteten udvikles på naturlig og sund vis.

Ifølge den østrigske læge Sigmund S. Freud er børns seksualitet grundlaget for den seksualitet de udvikler når de bliver voksne. Han var af den overbevisning, at den barnlige seksualitet er vigtig at beskæftige sig med, da denne har betydning for menneskers psykiske sundhed senere i livet, og at barndommen dermed ofte kan forklare årsagen til at mennesker har det psykisk dårligt. (Zeuthen 2006:18)

Freud anskuede mennesker ud fra en biologisk og en kulturel vinkel. Den biologiske omfatter at menneskers drift er medført, befinder sig i det indre og udvikler sig i takt med deres modning biologisk. Den kulturelle vinkel omhandler at driften har

tilbagevirkende kraft, når den biologiske modning tilskrives kulturel betydning. (Zeuthen 2006:19-20)

I arbejdet med seksuelt misbrugte børn og unge er det konstant vigtigt at huske at disse personer grundet deres alder, er skrøbelige og handlingslammede i voksnes seksuelle overgreb på dem. Fokus på udviklingen af børns seksualitet, er derfor vigtig for at kunne forstå og behandle de traumatiserende følger, som seksuelle overgreb medfører. (Zeuthen 2006:21)

Mennesker lærer at forstå sig selv gennem det forhold som de har til deres krop. I deres fysiske eksistens i verden, danner de et indtryk af og en idé om hvem de selv og andre er. Den barnlige seksualitet drejer sig om denne kropslighed. Deres oplevelse af deres egen krop. Gennem barndommen udvikles børns forhold til sanser og kropslighed i relationen med forældrene. Ved dialog og handlinger tillægges børn sanselighed og betydning af de voksne. Dette kommer til udtryk i voksnes reaktioner på børns opførsel. Seksualiteten skabes når børn forsøger at finde en sammenhæng mellem de behov og de registreringer kroppen udviser, samt den måde omgivelserne opfatter og giver respons på disse behov og registreringer. (Zeuthen 2006:22)

I løbet af anden halvdel af drenges etårs alder, udvikler de en trang til at være selvstændige, hvilket medfører at det behov for nærhed de tidligere har haft til deres mor, overtrumpes af lysten til at udforske egne veje. Da er det vigtigt at moderen tillader sin søn skiftevis at søge nærhed og distance for at hans selvstændighed kan udvikles optimalt i form af en vandring mellem angsten for det nye og trygheden hos moderen. (Hildebrand & Gregersen 1994: 27)

Når børn er i tre til femårs alderen er det almindeligt at de udviser særlig interesse for stærk sensuel og seksuel kærlighed. I den forbindelse bør børn opleve en positiv spejling af deres evne til at føle kærlige og seksuelle følelser, samt at de har brug for gensidig kærlighed. Ikke seksuel tilfredsstillelse, da de grundet deres alder befinder sig på et helt andet udviklingstrin end voksne ift. seksualitet. Også i puberteten har unge interesse i at spejle sig i deres forælder af modsat køn. Her er det atter vigtigt, at forælderen ikke afviser den unges seksualitet, men udviser glæde over dens naturlige seksuelle udvikling. (Hildebrand & Gregersen 1994: 30-31)

Som tidligere nævnt er børn ude af stand til at tage sig af sig selv. De er afhængige af voksne der kan støtte og hjælpe dem med at blive integreret i samfundet. Denne relation forsøger børn at opretholde ved at finde en mening med denne. Børn prøver konstant at tilpasse og tilknytte sig deres voksne relationer. I den forbindelse søger de at få en sammenhængende forståelse af den indre verden som sanses, og den ydre som består af den kulturelle virkelighed og socialitet.

Da børn fødes ind i et forhold til deres mor, er det disses registreringer af lyster, aktivitet og forhold mellem indre og ydre – mig og dig, der gennem moderens dialog og kropssprog med barnet, udvikler børns forståelse af kroppen og sansernes betydning. Derved lærer børn seksualitetens kulturelle betydning.

Det er derfor forældres opgave at være socialiserende og støtte deres børn i at udvikle en sanselighed og kropslighed i takt med disses udvikling som biologiske og kulturelle personer.

Børns afhængighed af at de tætte relationer som forældre, søskende, og andre voksne, vil tage sig af dem, medfører at de stoler på disse personer, samt hvad de fortæller dem. Børn handler derfor efter hvordan de regner med at voksne ønsker de skal handle for at de kan overleve. Ingen støtte, ingen overlevelse. Det er derfor afgørende at børn forstår hvad der sker omkring dem, så de selv kan blive en del af verden. (Zeuthen 2006:22-23)

Når voksne indgår i dialog med børn, må de vurdere hvorvidt børnene er alders- og udviklingsmæssigt klar til at forstå og forholde sig til virkeligheden. Derudover afhænger de voksnes svar og beslutninger af deres egen måde at fortolke virkeligheden på. Måden og det tempo voksne hjælper børn med at integrere sig i verden på, afhænger dermed af de voksnes vurdering af hvor udviklet børnene er. Da børn og voksne ikke har en fælles fortolkningsmåde, er børn automatisk åbne over for alt. Børn går ud fra at de voksne ved mere end dem selv, og at de voksne vil dem det bedste. Når børn forsøger at fortolke voksnes hensigt med handlinger/dialog, søger de at få verden til at give mening. I den forbindelse stræber forældre efter at integrere deres børn i omverdenen i det tempo, som synes optimalt ift. børnenes mulighed for at forstå. (Zeuthen 2006:23-25)

Seksuelle overgreb gør det svært for børn at forstå verden. En af årsagerne til at disse kan forekomme, er hvis børn ikke kan sondre mellem omsorg og overgreb fra den

voksnes side, hvis de ikke har lært denne forskel. Mange børn er ikke i stand til at beskytte sig for overgrebene, da de ikke har kendskab til muligheden for disses eksistens. At der er en voksen der henvender sig til dem, må børn finde en meningsfuld årsag til, hvilket er umuligt, hvis/da handlingen ikke stemmer overens med tidligere indlært sanselighed og kropslighed, da det ikke normalt er denne form for omsorg børn er vant til. (Zeuthen 2006:26-27)

At seksuelt misbrugte børn og unge rammes af traumer, kan anses som mangel på en forståelse af overgrebs betydning. Seksuelle overgreb kan børn ikke integrere, da handlingen ikke giver mening for dem. Traumer er ikke i overensstemmelse med børns forventning til/eller erfaringer med virkeligheden, og derfor ændrer overgreb børns syn på virkeligheden. De registreringer som overgreb medfører, fastlægges derfor udelukkende af (den voksne) krænker, da børn ikke har kendskab til denne form for sansning og kropslig berøring. Seksuelt misbrugte børn og unge kan derfor få et forkvaklet forhold til seksualitet, da seksuelle overgreb ikke har givet dem en realistisk oplevelse af smerte og berøring, samtidig med at de har vanskeligt ved at vurdere andre menneskers oplevelse af denne sanselighed og kropslighed, da disse har fået betydning udefra og ikke fra børnene selv. (Zeuthen 2006:27-28)

I det tværfaglige sociale arbejde med seksuelt misbrugte børn og unge er det en udfordring at støtte denne gruppe med at (gen)finde en barnlig sanselighed og åbne sig op, så disse personer på ny kan udvikle deres seksualitet på egne præmisser, således at de integreres i verden på en realistisk måde og atter lærer at mestre deres hverdag. (Zeuthen 2006:29)

5.2 Med seksuelle overgreb følger der tilpasninger og tab

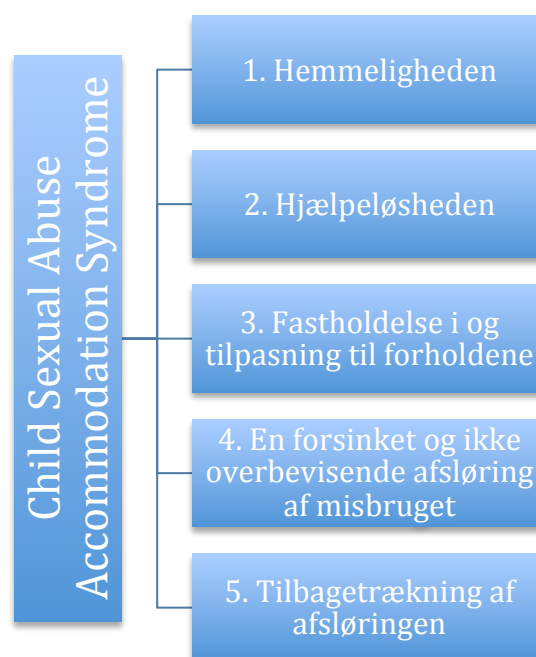
5.2.1 Seksuelt misbrugte børns tilpasningsmønster

Den amerikanske professor i psykiatri Roland Summit beskæftiger sig med træk der er karakteristiske for seksuelt misbrugte børn, hvilke han kalder *The Child Sexual Abuse Accommodation Syndrome*. Ifølge Summit udvikler seksuelt misbrugte børn et tilpasningsmønster som er nødvendigt at udvikle for at de kan blive i deres familie, samt skabe en mening med de seksuelle overgreb. At børn kan udvikle evnen til at

fungere på trods af hvad de er blevet udsat for, er ifølge Summit et tegn på sundhed og fleksibilitet i deres personlighed. (Hildebrand & Gregersen 1994:52)

Til at overskueliggøre de symptomer som børn kan udvise pga. seksuelle overgreb, har Summit udviklet en model, hvor syndromet kan forstås ud fra fem forskellige problemstillinger barnet er nødsaget til at håndtere i meningsskabelsen af tilværelsen. Denne model er illustreret nedenfor som model 3.

5.2.2 Model 3: Child Sexual Abuse Accommodation Syndrome

(Hildebrand & Gregersen 1994:53; Summit 1983)

Hemmeligholdelse af seksuelle overgreb er almindeligvis en forudsætning for at forholdet mellem krænker og offer kan fortsætte. Børn får enten direkte eller indirekte at vide, at de ikke må afsløre det seksuelle misbrugs eksistens. Her kan krænker muligvis føle sig nødsaget til at anvende trusler og tvang. Børn kan være af den opfattelse, at en afsløring af hemmeligheden synes uoverskuelig og vil skabe kaos. Den måde hvorpå de tillægger misbruget mening, påvirkes af krænkens udlægning af hændelsen og derfor kan det være vanskeligt for børn at bibeholde deres oprindelige holdning til denne. Får de ikke støtte af voksne til at afsløre hemmeligheden, er det sandsynligt at de yder en så stor indsats på at holde den, at de kommer til at leve et liv uden intimitet, tillid og selvudvikling. Det er blandt drenge især sandsynligt at de

sætter en ære i at hemmeligholde misbruget, da de i deres barndom ofte opdrages i selvkontrol. En afsløring af misbruget kan derfor føles som et tab af kontrol, tryghed og kønsidentitet. (Hildebrand & Gregersen 1994:53-55; Summit 1983)

Børn oplever ofte hjælpeløshed i forbindelse med at blive udsat for seksuelle overgreb. Dette skyldes det ulige magtforhold der eksisterer imellem krænker og offer. Under misbruget kan børn derfor opleve følelsen af underlegenhed, og deres forsøg på at stoppe eller undgå hændelserne lykkes sjældent. For at kunne få hverdagen til at fungere, kan børn udvikle forskellige metoder der kan hjælpe dem med at komme igennem misbruget. Fx kan de trække deres bevidsthed væk under de seksuelle overgreb og forestille sig at de er en anden person, eller at de drømmer. En anden metode kan være at forsøge at tilfredsstille krænker, så smerten og ubehaget hurtigere overstås.

Magt og kontrol er egenskaber der ofte forbindes med drenge. Gennem deres personlighedsudvikling lærer de som tidligere nævnt at frigøre sig fra deres mor og stå på egne ben. At blive udsat for seksuelt misbrug får ofte drenge til at føle sig magtesløse og handlingslammede. I deres forsøg på at opnå en eller anden form for kontrol, forsikrer de sig selv om at de har magt når misbruget står på. Yderligere har drenge en tendens til at benægte samt fortrænge misbrugets negative og ubehagelige sider i forsøget på at fjerne følelsen af magtesløshed. (Hildebrand & Gregersen 1994:55-57)

Børn der bliver udsat for seksuelle overgreb af en person de tidligere har haft tillid til, bliver ofte misbrugt flere gange. Almindeligvis gentager krænker sit misbrug på offer indtil det ikke længere er muligt, og ofret bibeholdes derfor i samme magtesløse rolle. På et tidspunkt indser offer at det er umuligt at ændre dette magtforhold, og udvikler da en måde at leve på, der i størst mulig grad begrænser krænkens negativt skadelige påvirkning. Mange børn deler derfor virkeligheden ind i to. En som omfatter offer og dets normale omgivelser og omgangskreds, og en der kun omfatter offer og krænkens hemmelige forhold. Det er ikke muligt for børn at forene disse virkeligheder, og virkeligheden med misbruget synes mest som en drøm, eller noget uvirkeligt. Ved at distancere sig fra misbruget, giver det offer mulighed for at gardere sig mod dette. (Hildebrand & Gregersen 1994: 57-58; Summit 1983)

Sommetider føles hemmeligheden om misbruget så stor, at børn ikke kan undgå at afsløre den. I disse tilfælde ses som regel at afsløringen er forsinket, ikke troværdig eller fyldestgørende. Børns evne til at overbevise afhænger af deres evne til at udtrykke følelser, så grundet deres alder, kan deres beretninger om misbruget tit mangle mening. De der har affundet sig med misbruget, anskues af voksne som om de har det godt, da de har lært at leve med situationen, hvilket får de voksne til at undre sig over afsløringen af et misbrug, fordi børnene er i stand til at fortælle følelsesfrit om situationen. Børns afsløring af misbruget kan ligeså synes usammenhængende og ikke overbevisende, da deres evne til at opdele virkeligheden i to medfører at de ikke kan huske alt i detaljer. (Hildebrand & Gregersen 1994: 59-60)

I tilfælde hvor voksne ikke tror på børns afsløring af deres medvirken i et seksuelt misbrug, kan de voksnes skepsis plante tvivl hos børnene ift., hvorvidt misbruget virkelig har fundet sted, også fordi det for børn kan føles som en fantasiverden. Det kan føles ubehageligt for børn at have puttet sig selv derud, hvilket medfører at de tit trækker deres historie om misbruget tilbage for at beskytte sig. (Hildebrand & Gregersen 1994: 60-61; Summit 1983)

Som tidligere nævnt har drenge brug for at have følelsen af magt og kontrol, da dette er egenskaber der forbindes med dette køn. I løbet af deres barndom lærer de at tage vare på sig selv og udvikle selvstændighed. Er de ikke i stand til at modstå smerte og ubehag, anses de af andre som tøsedrenge. Den følelse af handlingslammelse misbrug tilfører dem, må derfor vendes til noget positivt. Her er det almindeligt at drenge overbeviser sig selv om at de også får noget godt ud af misbruget. (Seksuel tilfredsstillelse, tryghed, muligvis penge og gaver) For ikke at tabe ansigt, ønsker de også at sætte en stærk og rå facade op over for krænker. (Hildebrand & Gregersen 1994:61-64)

Summits ovenstående model viser hvilken adfærd og hvilke følelser børn/drenge kan kæmpe med som seksuelt misbrugte. Børn der udsættes for kortvarigt misbrug og som får meget hjælp til bearbejdning af dette kan komme igennem situationen uden større traumer. (Hildebrand & Gregersen 1994: 64)

5.2.3 En truet kønsidentitet

Som tidligere nævnt efterstræber drenge værdier som magt og selvkontrol. Af denne grund har mange af dem svært ved at afsløre deres hemmelighed om deres offerrolle i seksuelle overgreb, da det er en krænkelse af æren. Derfor må socialarbejdere lære hvilke symptomer seksuelt misbrugte drenge kan have, så drengene kan opdages og få støtte.

Det ses ofte at seksuelt misbrugte drenge har angst for at blive opfattet som homoseksuelle pga. at de har haft sex med en anden af samme køn, og dermed har underkastet sig et andet menneske. I dagligdags betydning betragtes ordet bøsse som et fordomsfuldt skældsord. Alle heteroseksuelle drenge stræber efter ikke at virke eller være homoseksuelle. Dét at blive kaldt homoseksuel for seksuelt misbrugte drenge kan synes så skamfuldt, at de gør alt for at undgå dette, om det så er ensbetydende med at indgå i slagsmål. Den stærke frygt for homoseksualiteten udtrykkes fx ved en overdreven negativ holdning til alt feminint, både ved sig selv og andre. I stedet forsøger de at overdrive deres maskuline sider, for at se hårde ud over for andre. Denne facade kan ende i en fremprovokation af vold, konflikter og ødelæggelse af diverse ting, selvom den blot er en psykisk overlevelsesstrategi. Seksuelle misbrug med både mandelige og kvindelige krænker kan synes nedværdigende over for drengene. Mandlige fordi en anden mand har haft magt over dem og kvindelige fordi det er endnu mere pinligt at de har ladet sig underkaste en kvinde, fordi det er pinligt for drenge hvis krænkeren har set svage træk ved dem, da det er i modstrid med deres efterstræbte værdier.

Ofte ses det under terapiforløb at de hårde drenge viser sig at være utrolig usikre på sig selv, samt føler sig svage og hjælpeløse. Dog kan denne overmaskulinisering tjene til både at beskytte dem mod at føle sig magtesløse, samt få andre til at tro at de har masser af selvtillid. (Hildebrand & Gregersen 1994:68-72)

5.2.4 Tab

Når børn bliver misbrugt mister de deres tillid til andre mennesker, som er et afgørende tab, der i høj grad kan ændre deres psyke og selvtillid. Dette brud på tillid

kan beskrives som forræderi mod offer, og kan virke særlig voldsomt, hvis krænker er en af offers tætte relationer.

Jf. overstående afsnit er det ligeså et stort tab for drenge, at de fratages deres følelse af at være en ordentlig mand, da seksuel underkastelse ikke stemmer overens med magt og kontrol. (Lyager & Lyager 2005:47)

Ifølge Ph.d. David Lisak gennemgår alle drenge i løbet af deres barndom en *maskulin socialisering*, hvor de gennem kultur, lærer hvilke normer der repræsenterer den mandelige kønsidentitet og lærer at føle og opføre sig efter disse. Til at hjælpe med denne socialisering er bl.a. forældre, familie, venner, idoler og medier. Lisak er af den overbevisning, at denne socialisering omfatter visse krav til det mandelige køn om at være fysisk stærk og modig, samt evnen til at kunne undgå al fysisk såvel som følelsesmæssig smerte. Desuden stilles der krav om at det mandelige køn ikke må vise sårbarhed og usikkerhed. Problematikken omkring denne socialisering kan være at kulturen giver drenge og mænd midler til at kunne efterfølge samfundets krav, men at de samtidig må distancere sig fra at anvende hele deres følelsesregister. På den måde får det mandelige køn ifølge Lisak ikke mulighed for at leve livet frit og tilstrækkeligt, fordi samfundets normer trækker det mandlige køn længere og længere væk fra følelsesmæssige sider. Der eksisterer et billede af at drenge og mænd ikke bør have stress, følelsesmæssige konflikter og kriser – de skal i stedet arbejde og tjene gode penge.

Af seksuelle misbrug mister offer ikke kun relationen til krænkeren hvis det er en bekendt person, men tillige sin handlekraft og selvkontrol, da dets grænser og vilje bliver brudt gang på gang. Dette kan skabe en ulidelig følelse af skam, da offer føler sig hjælpeløst. (Lyager & Lyager 2005:49-51)

5.2.5 At genfinde maskuliniteten

Den konflikt der er opstået mellem offers konsekvenser af det seksuelle misbrug og samfundets normer, vil offer stræbe efter en løsning på gennem hele sin opvækst. Offer har ifølge Lisak tre muligheder for at løse denne konflikt, at *indoptage* samfundets normer for maskulinitet, *forkaste* disse, eller *kæmpe* med dem. Vælger offer at forsøge at indoptage normerne, må han gøre op med sin følelse af lavt selvværd og angst, og i stedet opretholde en hård maskulin facade ud af til. Ligeså må han distancere sig fra situationer og personer der kan virke truende og give anledning

til feminine følelser. Vælger offer i stedet at forkaste normerne er det ensbetydende med at han accepterer dem. Han erkender dermed, at han internaliseres af samfundet som en ikke maskulin person, og opstiller ikke krav om at være magtfuld og modig. Den sidste mulighed er at kæmpe mellem de to ovenstående veje i forsøget på at finde en mellemting. (Lyager & Lyager 2005:52)

5.2.6 Homoseksuel eller ej?

I forbindelse med seksuelle overgreb kan offer også miste sin seksuelle orientering. Menneskers seksuelle orientering kan anskues som deres længsel efter en type seksualpartner, enten mænd eller kvinder. At drenge for tidligt introduceres til den voksne seksualitet, kan skabe forvirring i deres psykoseksuelle udvikling. Særligt kan de have mange overvejelser om egen seksualitet i puberteten, da det er der unge for alvor begynder at få øjnene op for sex. Når drenge bliver seksuelt misbrugt af en person af samme køn (*same sex abuse*), strider det imod deres forestilling om at sex skal være mellem to forskellige køn. Da kan de blive i tvivl om de selv er homoseksuelle, fordi de har haft sex med en af samme køn. I nogle tilfælde udvikler seksuelt misbrugte drenge/mænd en homofobi, fordi de er angst for at blive sammenlignet med og føle sig som en homoseksuel. (Lyager & Lyager 2005: 55,57)

5.3 Arbejdet med seksuelt misbrugte børn

5.3.1 Magtforholdet i behandlingen

I mødet mellem socialarbejdere og klienter eksisterer et mere eller mindre ulige magtforhold.

Dette skyldes at klienter har brug for socialarbejderes hjælp, og at det er disse der bestemmer omfanget af denne støtte. Under behandlinger opleves det ulige magtforhold ikke, fx hvis begge parter kommunikerer godt og er enige om eventuelle foranstaltninger og behandlingsformer. De afgørelser der nås til enighed om, skal helst tage udgangspunkt i hvad der antageligvis tjener klienten bedst, jf. afsnit 2.2.3. (Järvinen et al. 2005:10)

Socialarbejdere kan betragtes som værende professionelle i at yde støtte og hjælp til samfundets borgere. Desuden eksisterer der en enighed om at de ved hvad der vil

gavne deres klienter, da de antageligvis har stor erfaring med pågældende personers problemer. I Socialforvaltninger opleves det ulige magtforhold ikke nødvendigvis, fordi det er hjælp og støtte der ydes. Klienter har i mange tilfælde tillid til deres socialarbejdere og systemet, da de antager at disse personer har erfaring med deres arbejde. Derfor er ikke alle klienter der kritiske og stiller spørgsmålstejn ved de afgørelser, som socialarbejdere træffer. (Järvinen et al. 2005:12-13)

Socialarbejdere forsøger antageligt at behandle deres klienter med respekt og lighed. Der er dog risiko for at sagsbehandlinger samt behandlingsforløb kan blive domineret for meget af socialarbejderne, og klienterne ikke gives mulighed for at give deres mening til kende. I sådanne tilfælde kan det hænde at klienter næsten udelukkende bliver defineret og kategoriseret af socialarbejdere/systemet. Der er derfor risiko for at den hjælp klienter modtager ikke bliver bestemt på baggrund af disses tarv, men nærmere fastlagt ud fra systemets eksisterende tilbud inden for den pågældende socialforvaltning. Socialarbejdere har mulighed for at generalisere deres klienter ved at placere dem i en kategori hvor de muligvis ikke hører til, fordi dette kan gøre deres arbejde lettere. (Järvinen et al. 2005:13,81)

Arbejdes der ud fra det nye børneperspektiv, jf. 2.4, skal socialarbejdere lytte til og give udsatte børn og unge med særligt behov for støtte indflydelse på alle beslutninger der vedkommer disses liv. Der bør i behandlingen af udsatte børn og unge derfor ikke være tvivl om, hvorvidt disse skal inddrages i beslutningsprocesser, men i stedet i hvor høj grad. (Warming 2011:24) I 1992 udarbejdede professor i miljøpsykologi Roger Hart nedenstående model for mængden af indflydelse.

5.3.2 Model 4: Implementering af børn i det sociale arbejde

Trin 8: Børn og voksne er fælles om at tage beslutninger

Trin 7: Børnene er initiativtagere og står i spidsen for handlen

Trin 6: Fælles beslutningstagning mellem børn og voksne på initiativ af de voksne

Trin 5: Børn informeres og høres

Trin 4: Børn informeres og pålægges at deltage

Trin 3: Børn inddrages som symbolsk gestus

Trin 2: Børns bidrag bruges som dekoration

Trin 1: Børnene manipuleres gennem deltagelse

Ifølge modellen har børn/unge på trin 1-3 ikke decideret betydningsfuld indflydelse. Her kan der blive lyttet til dem uden de tillægges noget ansvar. På trin 4-5 lyttes der derimod mere til børnene/de unge, og de får mulighed for at give deres holdning til kende. Trin 6-8 giver børnene/de unge 'reel' indflydelse på proces, såvel som produkt, og de anses som ligeværdige aktører. (Warming 2011:25-26)

Modellen kan være udtryk for hvor stor forskel der kan være på børn og unges indflydelse på det sociale arbejde der udføres omhandlende dem.

5.3.3 Inddragelse af seksuelt misbrugte børn og unge i behandlingsforløb

Det antages at socialarbejdere forsøger at involvere deres klienter i deres behandlinger. Er dette ikke tilfældet kan det fx skyldes ikke optimale eller manglende metoder eller tid til at opbygge god kommunikation og tillid mellem socialarbejder og klient. (Järvinen et al. 2005:81-82)

Det er ønsket fra socialarbejdernes side, at klienter er deltagende og ansvarlige, da disse kan være med til at løse deres egne problemer. I det offentlige system har regler og rutiner en betydelig rolle, og disse arbejdsmetoder kan medvirke til at fleksibilitet samt klienters involvering og menneskelighed ender uden for sagernes fokus. Der er dermed sandsynlighed for at administrative arbejdsformer kan mindske det personlige præg i behandlinger, som netop kan give socialarbejdere et mere præcist og detaljeret

udgangspunkt for at finde frem til de mest egnede foranstaltninger. (Järvinen et al. 2005:83)

5.3.4 At få adgang til børns perspektiver

Når børn og unge inddrages i det sociale arbejde, bør det gøres på en sådan måde, at de ikke bliver belastet, men styrket. Får socialarbejdere adgang til børn/unges perspektiver, forstørres chancen for dette. Socialarbejdere må inddrage børnene/de unge på en rigtig måde, for at få kendskab til deres oplevelser, ønsker og behov. Socialarbejdere bør derfor være ydmyge og åbne over for eksperimenter og overraskelser i deres arbejde, samt være i stand til at observere og reflektere over deres viden og interaktion med deres klienter, således de får bedst muligt udgangspunkt for at forstå disse og deres perspektiv. (Warming 2011:48)

Da børn og unge har oplevet og været udsat for vidt forskellige ting i deres liv, er deres perspektiver og fortolkningsmønstre individuelle. Dog vil de på tværs af forskellige grupper have nogle ligheder. Fx vil kvinder se anderledes på nogle ting end mænd, såvel som børn vil have en anden anskuelse af noget end unge. Samtidig ændrer deres perspektiver sig i takt med at de tilegner sig nye erfaringer, afhængigt af hvilke kontekster og processer de er en del af. (Warming 2011:48-49)

Forskellige metoder egner sig til forskellige børn/unge. Socialarbejdere må derfor fastlægge deres fremgangsmetode alt efter på hvilke måder børnene/de unge er bedst til at udtrykke og italesætte deres problemer og behov. Fx er nogle personer gode til at snakke, mens andre er mere stille. Udgangspunktet for en god inddragelse af børn og unge er dermed, at der tages hensyn til disses forskellige kommunikationsstile, hvorudfra den/de, der synes at være i størst overensstemmelse med pågældendes kompetencer og ønsker, bør vælges, da denne/disse sandsynligvis udtrykker pågældendes perspektiv. (Warming 2011:53)

5.3.5 Forberedelse til børnesamtale

I forbindelse med udførelsen af børnesamtaler, er det vigtigt at huske at det ikke kun er en samtale. Ud over dialog, kan socialarbejdere lære meget om børn og unges perspektiver, ved at være opmærksomme på fx påklædning, kropssprog, ansigtsudtryk og berøring. (Warming 2011:79) Forinden gennemførelsen af børnesamtaler, bør

samtalers formål klarlægges. På denne måde kan socialarbejdere lettere lede samtalen og sikre sig at det relevante indhold bliver inddraget. Ligeså er det vigtigt at informere børn/unge om samtals indhold og formål, således de ikke forventer noget andet. (Warming 2011: 79-80)

Samtals mål og formål bør stemme overens med det nye børneperspektivs fokus på beskyttelse af børn og unge samt et fokus på disse personers holdning og oplevelse af deres egne problemer, jf. afsnit 2.2.3.

Formålet må primært være at socialarbejdere gennem en samtale med den udsatte person, kan danne sig et indtryk af denne. Ved at snakke med børn/unge selv, er socialarbejdere sikre på at det er disses holdning og opfattelse de får kendskab til, samt at alle relevante informationer ifølge de udsatte bliver drøftet. (Servicestyrelsen 2011:20)

For det andet er samtals formål ligeså at børns/unges oplevelse af egne problemer bliver respekteret og at der tages hensyn til disse. Klienters holdning skal derfor være samtals udgangspunkt. (Servicestyrelsen 2011:20)

Det kan dog være en udfordring at strukturere børnesamtaler på respektfuld vis. Dels er det afgørende at børn/unge har oplevelsen af at blive taget alvorligt, og dels at de gennem tillid får fornemmelsen af at de roligt kan fortælle om deres problemer og oplevelser uden at skulle stå til ansvar for det de siger. (Servicestyrelsen 2011:37)

Skal børn/unge være ligeværdige aktører i børnesamtaler og behandling af egne problemer, skal de også være med til at fastlægge samtals mål, da denne inddragelse kan være optimerende for deres udviklingsmuligheder. Det er dog afgørende at socialarbejdere ikke leder samtalen i så høj grad, at vigtige oplysninger går tabt, fordi de ikke hører under dagsordenen. En åbenhed over for børns/unges holdninger og muligvis nye informationer kan give disse endnu mere lyst til at fortælle, da de føler sig hørt og respekteret. I en optimal børnesamtale er der plads til alt der føles relevant for børnene og de unge. (Warming 2011:79-82)

Endvidere skal der tages stilling til, hvorvidt samtalen skal forløbe med børn/unge alene, eller om andre relevante personer bør være tilstede under, såvel som før og efter samtalen. Yderligere er det relevant at overveje hvilken form for børnesamtale der ønskes. Herunder om det skal være en undersøgende, informerende, vejledende, eller bearbejdende samtale. Efter afholdelsen af samtalen, kan det være en fordel at socialarbejder og klient sammen reflekterer og resumerer den gennemførte samtale, så

det sikres at klienten ved hvad de har talt om, samt får en forståelse af samtalskonsekvenser og aftaler. (Servicestyrelsen 2011:37)

Det er socialarbejderes opgave at opbygge et forhold til den udsatte, hvor de sammen er i stand til at få sat ord på den måde barnet/den unge opfatter sit liv på. Begge parter har hver sin opfattelse af hvordan klienten har det, og derfor er det vigtigt at socialarbejdere koncentrerer sig om det enkelte individ og dets unikke oplevelser. (Bo & Gehl 2005:91-99) Trods det ulige magtforhold mellem socialarbejder og udsatte børn og unge, må socialarbejdere forsøge at skabe tillid og solidaritet i forholdet, og mindske følelsen af en eventuel ”klientliggørelse”, for at få det bedste udgangspunkt for arbejdet med børn/unge. (Lindberg & Knudsen 2009:50-51)

Børn og unges kognitive udvikling har betydning for deres evne til at tænke, huske og tale om oplevelser og erfaringer. Ydermere bestemmer alder og udvikling hvor hurtigt de lærer at tænke abstrakt og komplekst, og derved fortælle en sammenhængende historie. I samtaler med yngre børn er det derfor fordelagtigt at overveje hvor meget børn kan forstå, og hvilken slags spørgsmål de er i stand til at besvare. Her er det en god idé så vidt muligt at forberede konkrete og enkelt formulerede spørgsmål. Småbørns evne til at fortælle optimeres som regel ved hjælp af støtte. At sammensætte oplevelser kronologisk er også en evne små børn får på forskellige tidspunkter afhængigt af udvikling. For at få styr på deres oplevelser, kan socialarbejdere stille spørgsmål, som støtter op om disses rækkefølge. (Warming 2011:84-86)

I arbejdet med ældre børn kan andre faktorer end ovenstående have betydning for deres evne til at fremføre sammenhængende fortællinger. Traumer og andre psykiske konflikter kan medvirke til at traumatiske oplevelser kan være vanskelige at inddrage i børnesamtaler, da disse ofte er tabubelagte. Her kan det ligeså være en fordel at stille konkrete og enkle spørgsmål, og gennem samtalen få uddybet disse ved hjælp af opfølgende spørgsmål. (Warming 2011:87-88)

Børnesamtaler giver socialarbejdere en god mulighed for at få et nøjagtigt og pålideligt indtryk af børn og unge som de arbejder med at støtte. Manglende afholdelse af børnesamtaler kan hæmme de udsatte personers mulighed for få den individuelle støtte, som de behøver, idet de mister deres chance og ret til at give deres egen behandling et personligt præg. (Skytte 2004: 102-103)

5.3.6 Alternative metoder til at få indblik i børns perspektiv

Da børn og unges lyst og evne til at gennemføre en børnesamtale er meget forskellig, kan andre inddragelsesmetoder være gode alternativer. Fx kan observationer af børn og unges hverdagsliv give et dybdegående indblik i deres levevilkår, adfærd, reaktioner og følelser ud fra deres interaktion med andre. Her kan det være oplysende at vurdere personernes initiativer, engagement og humør – det der synes vigtigt for børnene/de unge, så det bliver en undersøgelse af *deres* perspektiv. I denne forbindelse bliver det da relevant at studere på hvilken måde forestående fremmes eller forhindres. Ved at have fokus på børn/unges reaktioner på voksnes adfærd, bliver det synligt på hvilke tidspunkter og i hvilke anledninger personerne føler sig forstået og respekteret, og hvornår de ikke gør. (Warming 2011:123-124)

Dog er der risiko for at socialarbejdere inddrager egen forforståelse af børn og unge i undersøgelsen af disse personer, da observationer ikke kan give svar på alt. Af denne grund må forsker være parat til at blive overrasket over hvad observationer kan bringe med sig af oplysninger, og indgå i disse på ydmyg vis, da der altid vil være tvivl om observationer opfattes og tolkes rigtigt ift. børn og unges perspektiv. (Warming 2011:124-126)

Deltagelse i børn og unges hverdagskontekster kan være en anden metode til at få indblik i disse personers perspektiv. Det kan fx være at følge dem i børnehaven, skolen, på legepladsen eller når de dyrker sport. Ved at gennemføre de samme udfordringer og handlinger børn og unge foretager sig, øges muligheden for at forstå deres verdensopfattelse. Endvidere er deltagelsens måde og omfang afgørende for hvor meget og hvordan der opnås kendskab til børnene og de unges perspektiver. (Warming 2011:127-128)

Ydermere kan der også skabes et kendskab til børn og unges perspektiver gennem gruppeforløb. Når børn og unge med samme oplevelser sættes sammen, kan det virke stimulerende for dem at vide at de ikke er alene med deres problemer og følelser. (Warming 2011:131-132)

Ovenstående er forskellige teorier om og vinkler på socialt arbejde med seksuelt misbrugte drenge beskrevet. Det er blevet vist hvordan drenges seksualitet udvikles i deres tidlige leveår, og hvordan skadelige begivenheder

som seksuelle overgreb kan ødelægge deres seksualitetsudvikling. Endvidere er karakteristiske adfærdsformer som følge af overgreb blevet introduceret ved inddragelse af Summits teori om Child Sexual Abuse Accommodation Syndrome. Efterfølgende er en række perspektiver inddraget ift. den konflikt, som seksuelt misbrugte drenge kan stå overfor i deres opvækst mht. deres kønsidentitet, maskulinitetsforvirring og de tab, som overgreb kan medføre. Sidst i kapitlet er forskellige tanker og rammer omhandlende socialarbejders tilgang til den seksuelt misbrugte drengegruppe blevet beskrevet, for at vise hvilke teknikker og metoder, socialarbejdere eventuelt benytter i deres arbejde, som har fokus på inddragelse af drengeofre i arbejdet, samt forholdet mellem denne gruppe og dens behandlere.

Kapitel 6: Dataindsamlingsproces

Dette kapitel indeholder en beskrivelse af hvordan kvalitative semistrukturerede enkeltmandsinterviews er indsamlet som datamateriale til denne undersøgelse. Herunder træffes der beslutning om valgte interviewtype samt fastlægges interviewenes formål. Yderligere følger en forklaring på udarbejdelsen af interviewguides der er blevet anvendt i dataindsamlingen, samt beskrives måden, hvorpå interviewene er blevet aftalt og transskriberet. Efterfølgende tages nogle etiske dilemmaer op til overvejelse, hvilket er særlig vigtigt når der arbejdes med et tabubelagt fagfelt. Sidst reflekteres over kritiske elementer ift. interviewproces og interviewteknik.

6.1 Interviewtype

6.1.1 Forskningsinterview

De kvalitative interviews der foretages i denne undersøgelse kan siges at være forskningsinterview i den forstand at deres formål er at producere viden. Dette er ikke ensbetydende med at det behøver at være ny viden, men at der gennem valget af metode, informanter og undersøgelsesformål kan fremskaffes viden, der hidtil ikke er blevet frembragt på en sådan måde. Dette kan desuden forbindes til en af undersøgelsens videnskabsteoretiske retninger; fænomenologien. Yderligere anses forskningsinterviews, som en professionel samtale, hvor viden fremskaffes i samspil mellem interviewer og informant, hvis metodiske elementer rækker ud over daglig dialog og nærmere bliver en opmærksomt udspørgende, samt lyttende metode. (Kvale 2009:18-19)

6.1.2 Eliteinterview

Undersøgelsens interviews kan også betragtes som eliteinterviews. Det vil sige at der er tale om interviews foretaget med eksperter. I denne sammenhæng er det væsentligt at nævne, at informanterne pga. deres magtfulde stilling, samt den videnserfaring de antages at have, sandsynligvis må være vant til at fortælle om deres arbejde og deres holdninger til dette. Bias kan derfor være, at de på forhånd har udtænkt hvad de

ønsker at tydeliggøre i interviewene og at disse derfor kan gå hen at blive opstillede med særlig fokus på informanternes forankrede holdninger. (Kvale 2009:167)

6.1.3 Narrativt interview

Undersøgelsens interviews kan også anskues som narrative. Dette skyldes at der ønskes historier og fortællinger vedrørende informanternes oplevelser og livsverden. Hvis dette skal lade sig gøre, er det interviewers opgave at lytte aktivt, stille opklarende spørgsmål og dermed hjælpe informanterne med at fortsætte deres historier. (Kvale 2009:175)

6.1.4 Et epistemologisk element

Epistemologisk baseres denne undersøgelses dataindsamling på en indsamling af viden, frem for en konstruktion af viden. Det vil sige, at der efterstræbes en givet viden i form af en indsamling af viden som for interviewer er skjult i informanternes livsverden, men som interviewer ved hjælp af interviews kan frembringe ved brug af forskellige interviewteknikker og derefter en dybdegående analyse. Dog bliver den viden informanterne giver ikke kun fundet, men også skabt under interviewene, idet spørgsmål og svar kan udløse en viden fra informanterne, som de ikke selv var klar over at de havde. (Kvale 2009:66-72)

6.1.5 Fænomenologiske og semistrukturerede elementer

Undersøgelsens valgte videnskabsteoretiske retninger har stor betydning for dataindsamlingsproces, såvel som indhold i datamateriale. Især påvirker fænomenologien de valgte interviewteknikker, samt udarbejdelsen af interviewguides. Fænomenologien er ift. kvalitative interviews optaget af forståelsen af sociale fænomener ud fra informanternes egne perspektiver, og at beskrive verden som den opleves af disse. I denne sammenhæng antages at den virkelighed, som mennesker opfatter og erfarer, er den der er vigtig. Fænomenologisk handler kvalitative interviews dermed om at fremlægge informanternes livsverden så præcist som muligt. Dog er det centralt, at interviewer er objektiv under sine interviews, da det betyder troskab og tillid over for informanterne og deres livserfaringer. Med andre ord må den fænomenologiske forsker udvise neutralitet og objektivitet, for ikke at påvirke og skade informanternes subjektive meninger. (Kvale 2009:44-45)

Det semistrukturerede element kommer til udtryk, idet undersøgelsens interviewguides indeholder overordnede temaer samt forslag til understøttende spørgsmål, der er formuleret på en sådan måde, at de hverken synes som en almindelig åben hverdagssamtale, eller et lukket rammebelagt spørgeskema. (Kvale 2009:45)

Karakteristisk for kvalitative interviews er et fokus på ord (ikke tal), og nuancerede deskriptive beskrivelser. Så nysgerrig som interviewer kan være over for informanternes udsagn, ligeså nysgerrig skal denne være over for viden de ikke bringer op. For at give dataindsamlingen mest mulig mening, er det vigtigt at interviewer ved hjælp af opfølgende eller kritiske spørgsmål, spørger ind til flertydige/modstridende/tvetydige udsagn, så eventuelle misforståelser og tvivl reduceres. (Kvale 2009:48-49)

6.2 Interviewkvalitet

Skal der sikres høj reliabilitet samt validitet i undersøgelser, er det afgørende at dataindsamlingen er af en vis kvalitet. Forberedes interviewene ikke tilstrækkeligt, er der risiko for at ende op med ubrugelig ikke-valid viden.

Det er derfor vigtigt at de kvalitative interviews fremskaffer fyldige og relevante svar fra informanter, samt at deres beskrivelser og meninger uddybes og forklares så tydeligt som muligt. Dette kan interviewer hjælpe med, ved at formulere letforståelige spørgsmål. Desuden bør interviewer fremstå venlig, imødekommende, ikke afbrydende, men lyttende, og være i stand til roligt at lede informanterne tilbage til fokus, hvis de bevæger sig ud på irrelevante sidespor. (Kvale 2009:186,188-189)

6.3 Interviewguides

Til at indsamle data i form af kvalitative interviews er udarbejdet to forskellige interviewguides, jf. bilag 1 og 2. At der er udarbejdet to skyldes, en mangel på brugbar viden efter de tre første interviews der blev foretaget, jf. afsnit 6.2. Efter transskriberingerne af disse, viste det sig at være nødvendigt for at forbedre kvaliteten af undersøgelsen. I første omgang var formålet med undersøgelsen at studere socialarbejderes arbejde med seksuelt misbrugte børn og unge, hvilket blev afgrænset

til kun at omhandle socialarbejderes arbejde med seksuelt misbrugte drenge. Denne indsnævring har betydet at de data der blev indsamlet under de tre første interviews vedrører socialarbejderes oplevelser og erfaring med både seksuelt misbrugte drenge og piger. Da indtil flere af undersøgelsens informanter fortæller at der er mange fællestræk i arbejdet med begge køn, anses det indsamlede datamateriale stadig som validt. (Interview 4:58) Afgrænsningen har ikke haft videre betydning for undersøgelsen. Af denne grund blev der derfor udarbejdet en ny interviewguide, i håbet om at indsamle mere valid viden. Efterfølgende udførtes endnu tre interviews, hvilket uddybes i afsnit 6.7.

6.4 Transskriberingsproces

Nedenfor gøres kort rede for den måde, hvorpå en transskribering af undersøgelsens interviews har fundet sted. Ved foretagelsen af de kvalitative interviews, er disse blevet optaget på diktafon, hvorefter lydoptagelserne er blevet transskriberet. Både lydfiler og transskriptioner er vedlagt som 3-14 på medfølgende CD-rom.

Med transskribering følger en fortolkningsproces af forskelle mellem talt og skrevet sprog. Hvordan lyddata transskriberes, er derfor individuelt fra person til person, hvilket kan være problematisk hvis der hersker tvivl om forskellige udsagns mening. I en transskriberingsproces er det derfor nødvendigt at være i stand til at vurdere og beslutte hvordan lyd overføres bedst muligt til skrift. Med transskriberinger går forsker glip af et niveau, der især i sprogstudier kan være særlig betydningsfuldt, nemlig informanternes stemmeleje, humør og åndedræt. (Kvale 2009: 199-200) Da sproget ikke er i fokus i denne undersøgelse, har dette niveau ikke en afgørende betydning for undersøgelsens resultater.

I transskriberingen af denne undersøgelses interviews, er der lagt vægt på at få meningen med informanternes fortællinger frem. Da der netop er fokus på mening, er interviewene transskriberet således, at alle sætninger er letforståelige og giver mening. Det vil altså sige, at sætninger i transskriptionsprocessen kan være blevet omformuleret en smule, så de grammatisk og indholdsmæssigt er sammenhængende. Yderligere er transskriberingerne opstillet overskueligt, så det er nemt at se når interviewer (In) taler, og når informanten (If) taler.

6.5 Kontakt til informanter

Via mail blev der taget kontakt til en række af forskellige centre og organisationer rundt om i landet, der alle arbejder med seksuelt misbrugte drenge, eller ved noget om dette felt. Nogle centre er behandlingscentre der i hverdagen arbejder fx terapeutisk med børn og unge, og andre er forsknings og videnscentre, der rådgiver fagfolk og offentligheden om seksuelle overgreb. Der blev også taget kontakt til fx Børnerådet, der har indflydelse på den gældende lov om seksuelle overgreb på børn og unge. Efter en hel del venten på tilbagemeldinger tilbød to forskellige centre (Center for seksuelle overgreb og Børnerådet) deres hjælp med i alt tre ansatte, og senere yderligere to ansatte fra hver deres arbejdsplads (Red Barnet og Rådgivningscentret i Århus), og tidspunkt og sted for interviews blev aftalt.

6.6 Etiske overvejelser

For at interviewer har størst mulig chance for at indsamle relevant materiale, er det afgørende at denne er i stand til at skabe en behagelig stemning samt udvise tillid, så informanten føler sig tilpas og tør åbne op og fortælle om sit eget liv. Med det faktum i mente, at dennes beskrivelser skal benyttes og er til offentlig brug. Dog er informanten sikret anonymitet.

Samtidig skal interviewer søge materiale som er relevant for undersøgelsens problemformulering, men stadig respektere informantens eventuelle tilbageholdenhed over for nogle emner, hvilket kan kræve en fin balance at være opmærksom på denne grænse. (Kvale 2009:32) I relation til fænomenologien skal interviewers meninger holdes ude af interviewene. Dog kan det være vanskeligt, da det kan være nødvendigt at vise følelser og medlidenhed for at skabe en tillidsfuld relation til informanten. (Kvale 2009:33)

Nogle interviews kan være forbundet med særlige etiske og moralske dilemmaer, såsom at det fx ikke er sikkert at socialarbejdere kan fortælle alt om deres arbejde. Det er derfor vigtigt at interviewer respekterer disses grænser. På den anden side kan der argumenteres for at forskning inden for det sociale arbejde bør tjene samfundets interesse, og for at forbedre og forandre utilfredsstillende problematikker, er det nødvendigt at der også produceres viden om menneskers sårbare og tabubelagte problemer, så disse muligvis kan blive løst. (Kvale 2009:80)

For at undgå etiske dilemmaer oplyses informanterne forinden interviewene om undersøgelsens overordnede formål. Tillige sikres informanterne anonymitet, at de deltager frivilligt i undersøgelsen, at de har ret til at trække sig ud når som helst, og at de kun behøver at besvare spørgsmål, som de har lyst til. (Kvale 2009:89) Da selve emnet seksuelle overgreb mod drenge er et følsomt emne, kan der være tilfælde hvor informanterne ikke må besvare eventuelle spørgsmål ifølge arbejdspladsers regler og tavshedspligt. Dog synes emnet ikke sårbart og følelsesladet under interviewene grundet det valgte aktørperspektiv; socialarbejdere, og ikke ofrene; de seksuelt misbrugte drenge. Der er derfor antageligvis ikke mange etiske dilemmaer forbundet med disse interviews.

6.7 Reflekterende overvejelser om interviewproces og interviewteknik

Generelt er interviewprocessen forløbet nogenlunde. Adskillige relevante organisationer blev som nævnt kontaktet i god tid, med det formål at lave en interviewaftale. Indtil flere steder (Fx Albahus, Universitetsklinikken, forskellige kommuner, Januscentret, Skt. Stefans rådgivningscenter, SISO) meldte tilbage at de ikke havde ressourcer til at medvirke, mens et par stykker gerne ville være behjælpelige med deres viden samt erfaringer. Da tiden nærmede sig interviewfasen blev de interesserede organisationer kontaktet igen for at aftale en nøjagtig dag for interviewene. Desværre havde fire af stederne fortrudt deres deltagelse, og var ikke længere villige til at lade sig interviewe. Dette forlængede interviewfasen en del, da der hurtigst muligt skulle findes nye informanter.

Efter et par uger blev der i første omgang lavet tre aftaler i København med Center for seksuelle overgreb og Børnerådet.

6.8 Kritik af interviewguide

Ift. undersøgelsens første interviewguide kan det siges at dens temaer ikke var tilstrækkeligt tilpasset den enkelte informants stilling i den pågældende instans. Dette kom til syne ved at guiden var for overordnet ift. nogle emner, hvilket kunne reddes, og sommetider blev reddet ved at stille opfølgende spørgsmål. Endvidere indeholdt den emner, som informanterne ikke havde erfaringer med, da disse ikke var en del af deres arbejdsopgaver. Af denne grund bevægede interviewene sig nogle gange i andre

retninger end interviewguiden og dermed sommertider også i uønskede retninger, hvilket skyldes at informanterne, har en anden viden end undersøgelsens fokus. I forlængelse af dette er det efter de første tre interviews blevet klart, at disse ikke har medført tilstrækkeligt datamateriale til en udarbejdelse af en fyldestgørende analyse, besvarelse af problemformulering, samt konklusion på undersøgelsen, jf. afsnit 6.2. For at forbedre undersøgelsen og sikre en højere kvalitet, blev problemformuleringen ændret, jf. afsnit 6.3.

6.9 Kritik af interviewteknik

I de tre første interviews blev der hurtigt skabt en god tillid og rolig stemning. Alle samtaler indledtes med lidt snak om både interviewer og informants baggrund. Gennem interviewene blev der så vidt muligt stillet opfølgende spørgsmål, således informanterne fik mulighed for at uddybe og begrunde deres besvarelser. Dog blev det gennem transskriptionerne synligt, at det ikke i alle tilfælde var muligt at stille opfølgende spørgsmål, eller blot spørgsmål der ledte mod uddybelse og dybde. Det endte derfor med sommetider at blive lukkede spørgsmål som kunne besvares med et ”ja” eller ”nej”, hvilket er i uoverensstemmelse med den valgte interviewform. De lukkede spørgsmål blev sandsynligvis for lukkede pga. utilstrækkelig øvelse i at foretage interviews.

I interview 3 snakkede informanten så meget, at det var meget vanskeligt at styre interviewet. Han havde meget travlt, og kom allerede fra start af til at styre interviewets retning. Da det var relevant stof han fortalte, fik han lov til at styre det, og det blev senere muligt at finde tilbage til interviewguiden og stille spørgsmål omhandlende de temaer, som ikke var blevet berørt. I denne sammenhæng ville det muligvis have været mere fordelagtigt hvis interviewer havde været bedre til at tage styringen, hvilket var svært fordi informanten gerne ville hjem. En god interviewer havde muligvis ikke taget samme hensyn og skyndt sig, da informanten forinden var blevet informeret om interviewets længde og havde accepteret det.

Da undersøgelsens informanter er elitepersoner er der som før nævnt en risiko for at de er vant til at blive interviewet og derfor på forhånd har gjort sig tanker om hvilke spørgsmål de vil blive stillet, og tænkt over hvordan de vil svare på disse. Dette kan

være tilfældet i interview 3, og informanten derfor straks er begyndt at fortælle, så han hurtigere kunne komme hjem.

På trods af interviewguiden var det vanskeligt at få informanterne til at give konkrete eksempler fra deres arbejde, og de beskrev i stedet deres arbejdsopgaver og problematikker mere generelt. Dette resulterede i at den kvalitative metode mistede lidt af sit unikke præg, selvom dette søgtes løst ved opfølgende spørgsmål fra interviewer, henledte det ikke til så mange eksempler som ønsket.

6.10 Supplerende interviews

Da de tre første interviews ikke gav nok brugbar viden pga. den yderligere afgrænsning, er der efterfølgende blevet udarbejdet en ny interviewguide. Den nye interviewguide er vedlagt som Bilag 2.

Undersøgelsens tre sidste interviews er desværre foretaget som telefoninterviews både på grund tidspres, og bl.a. fordi begge informanter arbejder i København. Her er det vigtigt at nævne, at visse elementer forventningsvis går tabt ved ikke at have interviewet informanterne ansigt-til-ansigt, såsom kropssprog og ansigtsudtryk. Tillige er det vanskeligere at opbygge en tillidsfuld og behagelig stemning over telefonen, end i et rum hvor interviewer og informant kan se hinanden.

6.11 Kritik af telefoninterviews

De to telefoninterviews frembragte heldigvis relevant viden. Dette skyldes sandsynligvis at det var nogle andre informanter, med en anden viden der blev interviewet, men også at undersøgelsens fokus var blevet afgrænset og interviewguiden var blevet forbedret.

Da det er første gang forskeren har prøvet at foretage interviews over telefon, har det været svært at afgøre, hvorvidt denne metode ville være velegnet. Erfaringen er, at det som ovenfor nævnt er svært at skabe en ro over interviews, da interviewer og informanter ikke kan se hinanden. Dette kom bl.a. til udtryk ved at interviewer kom til at afbryde informanterne et par gange, pga. usikkerheden om, hvorvidt de var færdige med at fortælle, eller blot holdt en pause. Af denne grund blev interviewene en smule hastige. Under interviewene var det ligeledes vanskeligt at få informanterne til at

komme med konkrete eksempler på deres arbejde med seksuelt misbrugte drenge, selvom interviewguiden i høj grad lagde op til dette. Dog var den viden der blev indsamlet valid. Trods telefoninterviewenes negative sider, har det vist sig at være et udmærket alternativ til almindelige interviews, tidspresset taget i betragtning.

Kapitel 7: Videnskabsteoretiske overvejelser

I dette kapitel gøres der rede for de videnskabsteoretiske retninger; *fænomenologien* og *hermeneutikken*, som undersøgelsen er udarbejdet ud fra. Først og fremmest er det vigtigt at gøre opmærksom på at videnskabsteorien er et omfattende felt. Inden for de forskellige videnskabsteoretiske retninger findes indtil flere traditioner, hvorunder der eksisterer både ligheder og modsætninger i synet på studiet af sociale fænomener. Gennem tiden er der blevet rejst en del kritik af teoretikernes teorier, da der konstant udvikles ny videnskab om sociale fænomener. I forlængelse af ovenstående skal det nævnes, at det stof der her introduceres, er det der anses som relevant ift. de valg der er truffet i undersøgelsens udviklingsproces.

7.1 Fænomenologi

Som før nævnt omfatter den videnskabsteoretiske tradition fænomenologien mange forskellige og også modstridende perspektiver. Nedenfor følger en klargørelse af de mest væsentlige pointer, som har relevans for denne undersøgelse.

7.1.1 Fænomenologiske tanker

Fænomenologien betragtes som en benævnelse for forskellige anerkendte teoretikeres syn, som alle stammer oprindeligt fra den tyske filosof Edmund Husserls tænkning. (Rendtorff 2004:278) Karakteristisk for fænomenologien er at der inden for denne tradition, efterstræbes en indsamling af meningen med menneskelig erfaring, for derved at kunne indfange meningen med virkeligheden gennem undersøgelser af sociale fænomeners livsverden. (Rendtorff 2004:279) Ifølge Husserl erfarer bevidstheden verden som en kropslig meningssammenhæng, også kaldet bevidsthedens *rettethed* mod det den erfarer; dens *intentionalitet*. I arbejdet med at beskrive virkeligheden, var Husserl af den overbevisning, at der skulle fokuseres på at analysere erfaringens intentionalitetsstrukturer, som de melder sig for bevidstheden, og dermed sættes en parentes om omverdenens eksistens. En sådan distancering og udelukkelse af omverdenen anses som fænomenologiens udgangspunkt og kaldes *epoché*. Formålet med dette er at genfinde menneskers livsverden, som den matematiske videnskab har sløret. (Rendtorff 2004:280-281)

Martin Heidegger, en anden tysk filosof, som lod sig dybt inspirere af Husserl, mente at mennesker lever i en forudgiven meningssammenhæng, konstrueret af deres erfaring. I forlængelse af dette kan deres eksistens forstås som en kulturel livsverden, som deres mulige erfaring baseres på. Til at beskrive mennesker anvendte Heidegger begrebet *Dasein* (tilværen), som skal give udtryk for at den forudsætning der er for at erfare mening, er menneskers tilstedeværelse i verden som fortolkende og meningsskabende væsener, hvor de er optaget af det værende gennem et livsprojekt, der er bestemmende for måden, hvorpå ting viser sig i deres menings- og erfaringshorisont. (Rendtorff 2004:281-282)

En forskel på Husserl og Heideggers syn ses fx, ved at Husserl var af den overbevisning at erfaring direkte er givet i bevidsthedens umiddelbarhed, hvor Heidegger mente at al forståelse er formidlet, og forudsætter en bestemt verdenshorisont. En sådan mening kan anses som havende et hermeneutisk præg. (Rendtorff 2004:282)

Også den franske filosof Maurice Merleau-Ponty blev inspireret af Husserls tænkning. Han beskrev intentionalitet som en *kropslig sansning af verden*, og anså mening som blivende skabt i samspil mellem krop og verden. Yderligere mente Merleau-Ponty, at kroppen er udgangspunkt for menneskers syn på meningen med verden, da de har tillid til deres sanseopfattelser. Med andre ord er bevidstheden inden for denne tænkning kropslig, samtidig med at menneskers virkelighed er en kropslig virkelighed, hvor bevidstheden ikke er uden for kroppen, men derimod integreret som en del af den kropslige erfaring af verden. (Rendtorff 2004:284-285)

7.1.2 Ontologisk fænomenologi

Inden for ontologisk fænomenologi er der også forskellige anskuelser, idet teoretikere har hver deres syn på hvordan menneskers livsverden skal forstås. Fænomenologien kommer tættest på en ontologi i spørgsmålet om menneskers sociale væren. I denne forbindelse benyttes den fænomenologiske metode til at forstå forskellige dimensioner af menneskers væren, hvor deres eksistens går forud for essens. Dette er ensbetydende med at samfundsvidenskabelige kategorier som struktur og system ikke er i stand til at indfange menneskers livsverden. (Rendtorff 2004:287-288)

Kendetegnet ved fænomenologiske tanker er præcis at mennesker er væsner, der er i stand til at forholde sig til sig selv igennem deres intentionalitet og skaben af mening i verden. I en hvilken som helst anledning vælger de sig selv i samspil med en situation, og den ontologiske fænomenologi går derfor ud på at beskrive menneskers væren i verden, i deres spænding mellem valg de skal træffe, angst, erfaring, projekt og handling. Af denne grund kan menneskelig subjektivitet ikke anses som noget socialt ifølge fænomenologer. Yderligere er det ved at fænomenologien betragter det sociale som inter-subjektivitet – som et forhold mellem subjekter der har en fælles livsverden, at den ontologiske fænomenologi opstår. (Rendtorff 2004:288-290)

7.1.3 Sandhed i fænomenologien

Inden for fænomenologien anses det som væsentligt, at der ikke stilles en skarp distinktion mellem subjekt og objekt (bevidsthed og krop), som ellers er anerkendt i moderne videnskabsfilosofi. Dette ønske opfyldes ved ikke at lave en skarp adskillelse mellem forsker og det pågældende genstandsfelt, da det er forskers opgave at fortolke og meningsgive dette genstandsfelt, som optræder som intentionalitets- og meningsstruktur. (Rendtorff 2004:297) Endvidere tildeler fænomenologien som nævnt kroppen stor betydning. Den fænomenologiske krop, der betinger meningsdannelsen i den sociale verden skal ifølge fænomenologer forstås som en knude af mening, hvor verden tillægges mening gennem kroppens perspektiv og syn på virkeligheden. I denne sammenhæng tager fænomenologien afstand til de videnskaber der ikke tildeler følelsens betydning i forståelsen af den sociale verden, og mener at menneskelig psyke skal forstås som et samspil, følelse og fornuft imellem. (Rendtorff 2004:299)

Inden for fænomenologien er det dermed forskers opgave at brede sit fænomen ud og undersøge dets livsverden ved at gøre op med den objektivistiske forestilling om at verden er naturligt givet. Det er gennem en undersøgelse af menneskers intentionelle handlinger, dannelse af mening og sociale processer, at den sociale verden kommer til syne for forskeren. (Rendtorff 2004:305)

I denne undersøgelse kommer fænomenologiens elementer til syne i dataindsamlingsprocessen, idet der efterstræbes en indsamling af de pågældende informanternes subjektive fortællinger og erfaringer med deres arbejde med seksuelt misbrugte drenge. Fokus vil være på disse personers bevidsthed omkring egne

oplevelser, projekter, handling, udfordringer og følelser i deres arbejde, da sandheden om sociale fænomener efter fænomenologers mening, skal findes hos fænomenerne selv. (Kvale 1997:61-64)

7.2 Hermeneutik

Den anden videnskabsteoretiske tradition som denne undersøgelse er blevet udarbejdet ud fra er hermeneutikken. Nedenfor følger en beskrivelse af denne traditions relevans for undersøgelsen.

7.2.1 Hvad er hermeneutik?

Som også i fænomenologien har flere forskellige teoretikere sat deres præg på den hermeneutiske tradition. Som fælles kendetegn er de af den overbevisning, at *forståelse* og *fortolkning* kommer før forklaring, og samtidig, at de sociale fænomener og aktører der undersøges, bærer på betydnings- og meningssammenhænge, hvilket er årsagen til at de skal fortolkes og forklares på videnskabelig vis. (Højberg 2004:309) Med andre ord mener hermeneutikere at forståelse og fortolkning er et af de mest basale vilkår for menneskers tilgang til og væren i verden. Dog kan al adfærd og alle udsagn ikke forstås direkte, da disse kan forstås og fortolkes på utallige måder. I forbindelse med forståelse, opstår muligheden for at misforståelser forekommer, hvilket er årsagen til at mennesker efterstræber dybdegående forståelser og mening med handlinger og udsagn. (Højberg 2004:310)

Hermeneutik kan siges at omfatte tre dele; forståelse, udlægning og anvendelse/applikation. Hermeneutikere forsøger at forstå menneskelig ageren som *noget*. Dette noget skal være i stand til at kunne blive tydet, (udlagt og fortolket) for derefter at blive anvendt i praksis. (Højberg 2004:310-311)

7.2.2 Den hermeneutiske cirkel

Hermeneutikkens forskellige perspektiver har en anden fælles forståelse – ideen om *den hermeneutiske cirkel*. Denne omfatter en vekselvirkning, der foregår mellem del og helhed. Princippet med cirklen er at delene kun kan forstås, når helheden inddrages

og omvendt. Meningen opstår dermed udelukkende når denne sammenhæng bliver synlig, hvilket gør det muligt for mennesker at forstå og fortolke. (Højberg 2004:312) For at kunne sige noget om forholdet mellem en tekst og dens forfatter kræver det indlevelse. Ifølge hermeneutikere er det forskers opgave at sætte sig ind i forfatters (informanters) psykologiske tilstand, for at forstå meningen med teksten (deres udsagn). Endvidere mener nogle hermeneutikere, at fortolker skal forstå forfatter bedre end denne selv gør. (Højberg 2004:313) Dette stemmer overens med denne undersøgelses formål, som netop er at gøre socialarbejdere opmærksomme på det arbejde, som de selv udfører over for seksuelt misbrugte drenge. I hermeneutikken har forsker en anden rolle end inden for fænomenologien. Denne skal stå uden for aktøres handlinger, men i stedet leve sig ind i disse ved at anskue, beskrive og fortolke undersøgelsesfeltet. I denne sammenhæng bør aktøres intentioner og formålshandlinger være i centrum, så det er op til forsker at forstå samt forklare årsagerne til disses adfærd. (Højberg 2004:319)

7.2.3 Ontologiske tanker

Den tyske filosof Hans Georg Gadamer var fortaler for den filosofiske del af hermeneutikken og forsøgte at vise at forståelse og fortolkning er et grundvilkår for at mennesker kan eksistere. Med dette mente Gadamer, at en opnåelse af forståelse ikke begrænser sig til bestemte metoder og teknikker, som påviser den rigtige og sande fortolkning, men i stedet at forståelse er det mennesker *er*. (Højberg 2004:320)

Gadamer anså den hermeneutiske cirkel som værende ontologisk. Vekselvirkningen mellem del og helhed betragtede han som en bevægelse, der inkluderer fortolker og genstand (kommunikation mellem forsker og socialarbejdere), hvor der ikke er tale om en metode for den sande fortolkning, men en betingelse for den menneskelige erkendelsesproces, eksistens og erfaring. Endvidere hvor bevægelsen ikke er ensidig fra fortolker til genstand, men gensidig og tilbagevirkende på fortolker, hvilket illustrer den cirkulære bevægelse, jf. 7.2.2. Forsker forbliver dermed inde i cirklen, der synliggør strukturen, for den måde, hvorpå det er muligt at forstå og fortolke verden. I denne forbindelse er fortolker med til at give og skabe mening for genstanden. (Højberg 2004:320-321)

7.2.4 Forståelse som forforståelse og fordomme

Gadamer var af den overbevisning, at forståelse er en måde at være til på. Desuden mente han, at strukturen for forståelse har en historie og er kontekstafhængig. Hans forståelsesbegreb omfatter nogle elementer, der sammen fastsætter den måde mennesker er til på, og fastsætter betingelser for hvordan verden kan erkendes. (Højberg 2004:321)

Yderligere mente Gadamer at forståelse kommer af forforståelse og fordomme. Forforståelse betyder at der altid eksisterer en tidligere forståelse end den der hersker nu. Dermed sagt, at mennesker aldrig betragter sociale fænomener uden forventninger og fordomme. En nuværende forståelse er altid blevet påvirket af en tidligere allerede givet forståelse – domme gjort på forhånd. Det er fordommene der garanterer at mennesker kan forstå hinanden, da disse omfatter forventninger til hvad genstandsfeltet handler om. Nok kan fordomme være negative og ufrugtbare, da der sommetider eksisterer uforståelighed og uvidenhed. Gadamers pointe er, at disse er en basal del af menneskers forståelse, og at de udfordres og sættes i spil i mødet med genstandsfeltet, og af denne grund mente han at mennesker skal være åbne, når de ønsker at forstå. (Højberg 2004:322-323)

7.2.5 Forståelseshorisont og horisontsammensmeltning

Ifølge Gadamer udgør forforståelse og fordomme tilsammen en *forståelseshorisont*. Denne er sammen med andre elementer med til at bestemme hvordan mennesker handler i og forstår verden. Dels er forståelseshorisonten individuel og dels bliver den delt af indtil flere mennesker. Yderligere omfatter den en personlig tilgang til verden af private erfaringer, samtidig med at den er kollektiv, idet mennesker er del af sproglige, historiske og kulturelle fællesskaber. Forståelseshorisonten bliver dermed meningsgivende og agerer som en ramme, hvorfra forestillinger om verden får mening. Mennesker går altid verden i møde med deres forståelseshorisont, og idet denne giver dem synet på verden, er den konstant i forandring. (Højberg 2004:323-324) *Horisontsammensmeltning* foregår når forsker møder sit genstandsfelt, hvad enten det fx er en tekst eller en person. Den hermeneutiske cirkel illustrerer bevægelsen i horisontsammensmeltningen. I denne skabes meningen i mødet mellem forsker og genstand. Det er i denne sammenhæng vigtigt at nævne, at mennesker ikke

kan overtage hinandens forståelseshorisont, men kun kan få udvidet og ændret deres egen, samt deres fordomme. Ved at indgå i sociale interaktioner tilegner mennesker sig nye erfaringer, ved konstant at fortolke verden. Det er derfor en fordel at være åben og kunne stille spørgsmål hvis horisonten skal kunne udvides og forandres. Når nye erfaringer rækker ud over tidligere forståelse, bliver horisonten udvidet, idet fordommene sættes i spil. (Højberg 2004:324-325)

7.2.6 *Anvendelse*

Ifølge Gadamer bør tekster ikke kun forstås og udlægges, men også anvendes. Det vil sige at forståelse skal omsættes til praksis. For Gadamer er en forståelsesproces ikke gennemført, før den viser sig anvendelig, hvilket han benævner *applikation*. (Højberg 2004:329) I relation til denne undersøgelse svarer begrebet til at det for forsker ikke er nok at forstå indsamlede data omkring socialarbejderes arbejde med seksuelt misbrugte drenge, men at det også er nødvendigt at benytte dem, for at de giver mening. Dette gøres i analysen ved brug af undersøgelsens empiriske og teoretiske grundlag.

7.2.7 *Forståelse som sprog*

Endvidere mente Gadamer at mennesker er sproglige væsener, da det er gennem sproget at de forstår. Hvis sproget ikke fandtes, ville der ikke eksistere fællesskab eller relationer mennesker imellem. Gennem sprog kan mennesker udvide og rekonstruere deres erfaringer ved gensidigt at formidle ny viden. Med andre ord forandres menneskers forståelse af verden sig når de er i dialog med hinanden. (Højberg 2004:330-331)

I forbindelse med hermeneutikken er det vigtigt at nævne at der er diskussion om, hvorvidt det er muligt at skabe en åben og ligeværdig dialog i forskningsinterviews. Fx mener den norske professor i pædagogisk psykologi Steinar Kvale at det ikke er muligt at opnå denne ligeværdighed, og at forskningsinterviews i stedet er præget af en asymmetrisk struktur med et ulige magtforhold. Ifølge Kvale har interviewer en dominerende rolle, idet denne kan styre interviewene og bestemme hvad der skal snakkes om. (Højberg 2004:330-343) I relation til dette kan denne asymmetri opvejes

i undersøgelsen ved at det er elitepersoner som er informanter. I denne sammenhæng er det muligt at deres arbejdsstillinger gør dem særlig privilegerede og i stand til også at have magt under interviewene. I øvrigt kan de sidde inde med viden, som de selv bestemmer om de har lyst til at fortælle interviewer om eller ikke. (Højberg 2004:343)

Ovenstående klargørelse af de to videnskabsteoretiske traditioner har præciseret hvilke elementer, der inden for hver retning har præget denne undersøgelse. Traditionerne er meget forskellige og påvirker på hver deres måde hver sin del af analysen, jf. afsnit 4.1.2.

Kapitel 8: Kvalitetsovervejelser

Når der udarbejdes en kvalitativ undersøgelse som denne er det vigtigt at være kritisk over for de valg der træffes angående formål, metode, forløb og resultater. I dette kapitel opstilles en række overvejelser omhandlende undersøgelsens kvalitet, herunder spørgsmålet om reliabilitet, validitet og generaliserbarhed.

8.1 Reliabilitet, validitet og generaliserbarhed

8.1.1 Reliabilitet

Først og fremmest er det væsentligt for undersøgelsens kvalitet, at datamaterialet er reliabelt. Spørgsmålet om *reliabilitet* omhandler, hvorvidt grundlaget for undersøgelsens resultater er pålideligt, således disse også bliver pålidelige.

For at sikre reliabilitet, er det afgørende at der er stabilitet i det datamateriale, der indsamles. En måde at opnå stabilitet er ved at minimere omfanget af fejl i dataindsamlingen, hvilket fx kan være ensbetydende med at andre forskere kan udføre samme undersøgelse og opnå samme resultater, da der på den måde er større sandsynlighed for at de pågældende informanter har talt sandt og kan bekræfte hvad de har fortalt. (Harboe 1999:111-112) En sådan sikring af reliabilitet kan være særdeles vanskelig ved brugen af en kvalitativ undersøgelsesmetode. Den kvalitative metode efterstræber dyb tæt kontakt og indlevelse i det specifikke interview, hvilket giver disse hver deres unikke præg. (Kvale 1997:156-158) Af denne grund anses det som nærmest umuligt for andre forskere at opnå samme stemning og tilegnelse af det samme datamateriale, da informanter og forsker i samspil skaber interviewmaterialet under interviewet, og fordi det aldrig kan vides, hvordan især semistrukturerede interviews forløber.

I relation til denne undersøgelse er der forinden alle interviewene foregået en korrespondance via mail angående undersøgelsens tema og informanternes fagkundskaber og arbejde, samt under interviewene blev skabt en tilstrækkelig rolig stemning. Derfor antages det at informanterne alle talte sandt og åbent om deres arbejde, og at reliabiliteten på den måde er blevet sikret, på trods af anvendelsen af den kvalitative undersøgelsesmetode. Yderligere kan der argumenteres for at reliabiliteten er blevet sikret ved at forsker så vidt muligt har forsøgt at sætte sin

forforståelse i parentes, samt holde sig neutral under interviewene, hvilket er i overensstemmelse med den valgte videnskabsteoretiske tilgang fænomenologien, jf. kapitel 7.

8.1.2 Validitet

Endvidere er det afgørende, at der sikres validitet i undersøgelsen for at denne kan være af en vis kvalitet. *Validitet* omhandler spørgsmålet om, hvorvidt undersøgelsen er gyldig – herunder om forsker har formået at undersøge det, der var formålet og hensigten. Det vil sige, at validitet stiller krav om en eksisterende sammenhæng mellem problemformulering, analyse og konklusion. (Harboe 1999:109) Hvad validitet og kvalitative metode angår, kan metoden være en fordel, da det ved hjælp af uddybende og opfølgende spørgsmål bliver muligt for forsker at sikre sig svar på nøjagtigt de spørgsmål der ønskes. Og hvis informanternes spørgsmål kan give anledning til misforståelser eller tvetydige udsagn, kan forsker ved hjælp af den tætte og intime kontakt under interviewene, få informanterne til at forklare sig, hvilket ikke er en mulighed ved brugen af kvantitative metoder som fx spørgeskemaer. (de Vaus 2007:27-28) Grundlaget for en sikring af validitet er desuden opnået ved udarbejdelse af to semistrukturerede interviewguides. Undersøgelsens problemformulering bliver operationaliseret, idet disse guides er lavet på baggrund af temaer, der ud fra forforståelsen har vist sig at være relevante ift. at kunne besvare problemformuleringen. Det datamateriale der kommer ud af interviewene, er også af denne grund antageligvis validt.

Der er dermed ud fra ovenstående forsøgt at sikre en høj validitet gennem undersøgelsen, og der er derfor tillid til at det indsamlede datamateriale undersøger det, der er hensigten.

8.1.3 Generaliserbarhed

Ift. undersøgelsens generaliserbarhed, afhænger denne af muligheden og sandsynligheden for at kunne generalisere indsamlede data, den udarbejdede analyse, og dertilhørende resultater af socialarbejderes håndtering og erfaringer med seksuelt misbrugte drenge inden for det sociale arbejde. (de Vaus 2007:28-29) Ved brugen af den kvalitative metode og fravalget af den kvantitative metode, kan der skelnes

mellem *statistisk* og *analytisk* generaliserbarhed. Statistisk generaliserbarhed forbindes med kvantitativ metode, og har derfor ingen relevans i denne undersøgelse. Derimod kan den analytiske generaliserbarhed benyttes til kvalitativ metode i forbindelse med teoretisk generalisering. (Yin 2009: 38-39) Det er ikke med sikkerhed at denne type af generalisering bliver anvendelig i denne undersøgelse, da datamaterialet omfatter socialarbejderes subjektive fortællinger og erfaringer med seksuelt misbrugte drenge. På trods af at datamaterialet betragtes ift. teoretisk viden i anden del af analysen, er dette stadig baseret på individuelle og subjektive udsagn. Det kan dog ikke udelukkes at det bliver muligt at fremvise nogle generelle sider af socialarbejderes arbejde med seksuelt misbrugte drenge.

Kapitel 9: Forberedelse til analyse

I dette kapitel beskrives måden, hvorpå undersøgelsens analyse er udarbejdet. De to videnskabsteoretiske traditioner som undersøgelsen er bygget op omkring, medfører at der er truffet et valg om at inddеле analysen i to dele. Dette skyldes at perspektiverne sætter præg på undersøgelsen på forskellig vis, men gøres også for at overskueliggøre analysen. Yderligere afgrænses der fra anvendelse af andre analysemetoder. Sidst i kapitlet følger en beskrivelse af de arbejdspladser, hvor undersøgelsens informanter er ansat.

9.1 Analysemetode

Undersøgelsens formål og fremgangsmåde har betydning for valget af analysemetode. I den forbindelse kan visse analysemetoder udelukkes. Da der i problemformuleringen lægges op til en undersøgelse af socialarbejderes arbejde med seksuelt misbrugte drenge, herunder de værktøjer, metoder og teorier de benytter sig af, ønskes en dybdegående undersøgelse af dette praksisarbejde, hvor der opnås en helhedsforståelse af forskellige socialarbejderes beskrivelser og erfaringer med deres arbejde. Af denne grund kan fx analysemetoder med fokus på sprog udelukkes, såsom sproglige, narrative analyser og diskursanalyser, da det ikke er sproget der er interessant, men de handlinger og valg socialarbejdere træffer i deres hverdag med seksuelt misbrugte drenge.

Der kunne muligvis foretages en etnografisk analyse, da etnografien er egnet til at belyse små forskelle på forskellige samfundsgruppers måde at forstå verden på. Herunder fx socialarbejderes måde at forstå deres eget arbejde med seksuelt misbrugte drenge samt disses problemer i livet på. Dog ville et sådan studie normalvis kræve at der foretages deltagelse i socialarbejderes hverdag og observationer af deres arbejde, hvilket er problematisk når de ofte beskæftiger sig med anonyme og sårbare personer, samt har tavshedspligt. (Bjerg & Villadsen 2006:111) Hvis det på trods af disse barrierer var muligt, kunne dette have været særdeles spændende.

Yderligere kunne der også have været foretaget fokusgruppeinterviews, så analysemetoden ville vedrøre en analyse af det samspil, som de pågældende socialarbejdere har haft med hinanden i en dialog om deres arbejde, hvor der kunne være fokus på observation og analysering af deres udsagn. (Bjerg & Villadsen

2006:131) I denne metode er forskers opgave at deltage aktivt i konstruktionen af dataindsamlingen, da det er denne der har sammensat de pågældende informanter og har sat rammerne for mulig indhold i dialogen. Bias ved metoden er at der er en risiko for at informanterne kan være interesseret i at holde noget skjult for hinanden, og at fokusgruppeinterviews derfor ikke bliver ligeså dybdegående som enkeltmandsinterviews. Denne metode anses også som spændende, men har ikke været mulig pga. at nogle af undersøgelsens informanter arbejder langt fra hinanden og fordi dem der arbejder det samme sted, ikke meldte sin deltagelse i undersøgelsen samtidigt, og interviewene derfor blev foretaget på forskellige tidspunkter i undersøgelsesprocessen. (Bjerg & Villadsen 2006:131)

9.1.1 Analysedel 1

Som tidligere nævnt er undersøgelsens analyse opdelt i to dele. Første del er præget af fænomenologien og i denne efterstræbes en forståelse af socialarbejderes arbejde med seksuelt misbrugte drenge, hvilket tilnærmes ved en analyse af de pågældende informanternes beskrivelser og fortællinger, der er indsamlet under de kvalitative interviews. Denne analysedel vil være deskriptiv, idet viden om socialarbejderes arbejde kommer til udtryk gennem informanternes udsagn, og er desuden præget af den tidligere anførte niveauinddeling, jf. afsnit 3.6, 3.6.1, fordi kommunikation bevæger sig på tværs af disse niveauer, og bl.a. angiver hvordan socialarbejderes arbejde udføres ifølge informanterne. (Kvale 1997:192-194 og Barchow og Koefoed 2011:40)

Som metode til denne analysedel anvendes elementer fra analysemetoden *meningskondensering*. Det centrale ved med denne metode er at de pågældende informanternes udsagn formuleres kortere end de er, og at de særlig relevante pasager fra interviewene sættes i fokus. Dette gøres ved at følge nedenstående trin i model 5.

9.1.2 Model 5: Meningskondenseringens trin

10..	Trin: Interviewene gennemlæses og en ide om indholdets helhed skabes.
2. Trin:	Forsker vælger en række naturlige <i>meningsenheder</i> , blandt informanternes udsagn.
3. Trin:	Forsker omformulerer de temaer der dominerer de naturlige meningsenheder, så enkelt som muligt, så udsagnene tematiseres ud fra informanternes synspunkt, som de forstås af forsker.
4. Trin:	Der stilles spørgsmål til meningsenhederne ift. undersøgelsens formål.
5. Trin:	Interviewenes relevante temaer knyttes sammen som en helhed og der udarbejdes deskriptive udsagn.

Kilde: Kvale 2009: 228

Med en sådan tilgang til datamaterialet bliver det antageligvis muligt at skabe en forståelse af forskellige socialarbejders måder at arbejde med seksuelt misbrugte drenge på i dagligdagen.

9.1.3 Analysedel 2

I analysedel 2 sættes datamaterialet i forbindelse med undersøgelsens teoretiske grundlag samt resterende empiri. Der udarbejdes en analyse med hermeneutiske elementer, hvor der er fokus på at opnå forståelse og fortolkning af de pågældende informanternes udsagn. Dette bliver en dybdegående analyse af hvordan socialarbejdere arbejder med seksuelt misbrugte drenge i det nuværende danske samfund. I analysedelen tages der ikke længere højde for den tidligere anvendte niveauinddeling.

I forbindelse med hermeneutiske analyser er det væsentligt at have *den dobbelte hermeneutik* i mente. Den dobbelte hermeneutik går ud på at forsker skal være opmærksom på at denne studerer og fortolker sociale aktørers verden – en verden som aktørerne allerede selv har fortolket på egen vis. Med andre ord er den virkelighed, som forsker ønsker at tilegne sig viden om, allerede fyldt med forståelser og fortolkninger andre har gjort sig. De sociale aktører har selv tillagt deres livsverden betydning. Af denne grund tillægges det sociale arbejde som socialarbejdere udfører ikke kun mening af forsker, men også af socialarbejdere selv, og der opstår derfor en dobbelt forståelse. Ifølge hermeneutikken er det ikke muligt at anse verden forudsætningsløs, jf. afsnit 7.2, og derfor tager forsker bevidst eller ubevidst sin

forståelseshorisont i brug i sine fortolkninger, hvilket påvirker de pågældende informanter. Af dette fremkommer en dobbelt bevægelse mellem informanternes og forskers forståelser. Det er forskelligt hvordan forskere forholder sig til denne dobbelthed. Fx afviser positivister et fokus på de sociale aktørers egne livsforståelser, mens andre lader dem få indflydelse på analysen. Ift. denne undersøgelse hvor der ønskes dybdegående viden om hvordan socialarbejdere arbejder med seksuelt misbrugte drenge, anses socialarbejderen viden som særdeles vigtig, da de selv har en ide om hvordan de handler i deres arbejde. Desuden er der i hermeneutiske undersøgelser netop fokus på at forstå sociale aktørers handlinger som meningsfulde fænomener, samt forstå hvilke betydninger disse aktører tillægger bestemt adfærd.

Karakteristisk for analysemetoden er yderligere at forsker formår at bringe sig selv ind i meningsudlægningen af sit genstandsfelt. Især i filosofisk hermeneutiske analyser er det ikke muligt at producere forskningsresultater som ikke på en eller anden måde er påvirket af samspillet mellem forsker og genstandsfelt. Forsker er dermed altid en aktiv medskabende af forskningsmaterialet. Forsker befinder sig i en historisk og kulturel kontekst, hvor dennes fordomme samt forforståelser er fastsat af tidligere arbejde. I filosofisk hermeneutik skal disse fordomme og forforståelse ikke forsøges glemt, men indgå som en del af den viden der produceres i den pågældende undersøgelse. (Højberg 2004:338-339, 342)

Til udarbejdelsen af anden analysedel anvendes metoden *meningsfortolkning*. Denne stemmer overens med hermeneutikkens ønske om at finde meningen i informanternes udsagn, ved at fortolke disse. En meningsfortolkning omfatter en dybere og mere kritisk fortolkning af datamaterialet, end der blev opnået i analysedel et, hvor bevægelsen mellem del og helhed vil være i fokus, jf. 7.2.2. Ved hjælp af denne spiralbevægelse efterstræbes endnu dybere forståelse af meningen med socialarbejderen arbejde med seksuelt misbrugte drenge. (Kvale 2009:230, 233)

9.2 Beskrivelse af informanter og arbejdspladser

Til udarbejdelse af denne undersøgelse indsamles datamateriale fra informanter der arbejder på fire forskellige arbejdspladser. Nedenfor gives en kort beskrivelse af de forskellige arbejdspladseres formål, samt informanternes faglige baggrund.

9.2.1 Beskrivelse af Center for seksuelle overgreb (Rigshospitalet, København)

Tre af undersøgelsens informanter er ansat inden for Center for seksuelle overgreb i det såkaldte Børneteam. Center for seksuelle overgreb er en instans, der tilbyder børn, unge og voksne der har været udsat for seksuelle overgreb, tværfaglig behandling. Det kan gælde voldtægt eller forsøg på dette, incest og andre krænkelse af seksuel karakter. Centret er opdelt i tre forskellige teams; børneteamet med 0-14årige, ungeteamet med 15-18årige og voksenteamet med personer over 18 år. Formålet med denne behandlingsindsats er at tilbyde undersøgelser, støtte og behandling, hvad enten det er medicinsk, psykologisk eller social rådgivning og behandling der er behov for. Inden for centret er der både psykologer, terapeuter, socialrådgivere og sundhedsfaglige ansat, som sammen udarbejder individuelle behandlingstilbud alt efter klienters behov. (Center for seksuelle overgreb)

9.2.2 Beskrivelse af Børnerådet (København)

En af undersøgelsens informanter er ansat i Børnerådet. Børnerådet er et statsligt råd, hvis opgave er at sikre børns rettigheder. De ansatte i rådet arbejder stærkt for at børn får den beskyttelse og omsorg, som de har brug for, samt at deres mening har betydning. Særligt for rådet er at det er politisk uafhængigt, hvilket vil sige at det har handlefrihed. De ansatte repræsenterer til sammen et tværfagligt team, med forskellige fagkundskaber. I arbejdet har rådet fokus på børns opvækst og udvikling. Herunder at børns levevilkår er rimelige. Rådet arbejder ikke med konkrete klager om børns utilfredsstillende oplevelser, men udarbejder undersøgelser som skal fremme børns levevilkår. (Børnerådet)

9.2.3 Beskrivelse af Red Barnet (København)

En af undersøgelsens informanter arbejder i Red Barnet. Red Barnet er en del af verdens største uafhængige børnerettighedsorganisation, Save the Children. Organisationen arbejder ud fra værdigrundlaget FN's Børnekonvention, hvis mål er at børn bliver behandlet ligeværdigt med voksne. Red Barnet udfører meget forskelligt arbejde, men har også fokus på seksuelle overgreb. (Red Barnet)

9.2.4 Beskrivelse af Rådgivningscentret i Århus Kommune

En af undersøgelsens informanter arbejder i Rådgivningscentret i Århus inden for Århus Kommune. Dette rådgivningscenter tilbyder hjælp til børn, unge og familier der er ramt af alvorlige psykiske problemer, og har særligt fokus på børn og unge, der har været udsat for overgreb. I den forbindelse yder centret både hjælp til ofre og krænker. Det er centrets opgave at yde hjælp til denne målgruppe, således de får mere kontrol over deres liv, samt større selvværd, så de kan blive i stand til at leve et selvstændigt liv.

9.2.5 Beskrivelse af informanter

Nedenfor præsenteres undersøgelsens informanter. Disse er blevet tildelt et opdigtet navn, for at sikre anonymitet.

- 1) Tina arbejder i Center for seksuelle overgreb og er uddannet socialrådgiver. Gennem efteruddannelser er hun nu i stand til at udføre terapeutisk arbejde med seksuelt misbrugte børn og deres familier. (Interview 1:4-9)
- 2) Hanne arbejder også i Center for seksuelle overgreb og er uddannet psykolog. Desuden har hun en bachelor i idræt. (Interview 2:4-7)
- 3) Frederik er ansat i Børnerådets sekretariat og har en cand. mag. i historie. Efterfølgende har han taget en kommunikationsuddannelse. (Interview 3:258-259)
- 4) Karsten arbejder inden for Red Barnet og har i sit arbejde særligt fokus på seksuelle overgreb. Han er uddannet psykolog, og har i en del år arbejdet som traditionel klinisk psykolog i bl.a. Socialforvaltningen i børnepsykiatri. (Interview 4:4-6)
- 5) Pernille arbejder i Center for seksuelle overgreb og er uddannet psykolog. Hun arbejder særlig meget med terapi af seksuelt misbrugte børn, mens andre af de ansatte beskæftiger sig mere med børns familier. (Interview 5:4-6)

6) Sigurd arbejder på Rådgivningscentret i Århus og er uddannet psykolog. Efterfølgende har han taget en række efteruddannelser, og er specialist i børn og psykoterapi. Yderligere er han supervisorgodkendt og har deltaget i en masse kurser omhandlende narrativ terapi, overgreb og børn og familier efter seksuelle overgreb. (Interview 6:4-9)

Kapitel 10: Analyse

I dette kapitel bliver undersøgelsens datamateriale analyseret. Som tidligere nævnt er analysen inddelt i to analysedele, som har hver deres formål og fokus. I første analysedel trækkes særlig interessante temaer, informanterne har inddraget under interviewene frem, for at skabe en helhedsforståelse af deres arbejde med seksuelt misbrugte drenge ved at kigge på deres beskrivelser af og fortællinger om dette. I anden analysedel sættes det relevante datamateriale op mod undersøgelsens resterende empiri, samt teori, og analyseres for at komme et svar på problemformuleringen nærmere. Dette gøres på baggrund af, at det ifølge hermeneutikken er vigtigt at forsker inddrager sin egen forforståelse i analysen, da denne har afgørende betydning for undersøgelsens resultater.

10.1 Analysedel 1

Nedenfor foretages en meningskondensering af det indsamlede datamateriale. Processen er foregået over flere omgange og nedenstående er resultatet. For at overskueliggøre de relevante temaer opstilles disse i en model, som har til formål at illustrere hvilke elementer undersøgelsens informanter vægter højt i deres arbejde med seksuelt misbrugte drenge. Informanterne har ikke den samme måde at arbejde på, men modellen viser hvilke forskellige elementer de finder vigtige i arbejdet med deres målgruppe. Forskelle og ligheder i deres arbejde vil blive opsummeret i analysedelens delkonklusion, jf. afsnit 10.4.

At have kendskab til undersøgelsens informanternes formål med deres arbejde er væsentligt når måden, hvorpå de arbejder, eller det de stræber efter at udføre i deres arbejde undersøges. Der er stor forskel på den måde, hvorpå informanterne beskæftiger sig med det sociale fænomen; seksuelt misbrugte drenge. Frederik er ikke i kontakt med denne gruppe dagligt, men arbejder i stedet i arbejdspladsens sekretariat og er med til at tilrettelægge undersøgelser. (Interview 3:259-261) Hanne arbejder i Center for seksuelle overgrebs videnscenter, hvor hun møder seksuelt misbrugte drenge i forbindelse med interviewundersøgelser. Tidligere har hun arbejdet i børneteamet, og har derfor meget erfaring med at håndtere den udsatte gruppe. (Interview 2:10-14) Karsten der er ansat inden for Red Barnet arbejder mere

generelt med seksuelt misbrugte drenge, og har fokus på IT-relaterede seksuelle overgreb og børnepornografi, og møder derfor ikke drengene i dagligdagen. Dog har han tidligere arbejdet som klinisk psykolog i Socialforvaltningen i børnepsykiatri, og er vant til at omgås og behandle seksuelt misbrugte drenge. (Interview 4:8-11) De resterende informanter, Tina, Pernille og Sigurd har dagligt terapeutiske samtaler med misbrugte drenge samt deres pårørende. Tina tager sig primært at drenges forældre og forsøger at opfylde deres behov for oplysning og information, mens drengene behandles af Pernille. Sigurd arbejder i hverdagen med at behandle seksuelt misbrugte drenge samt formidle viden til VISO (Videns- og specialrådgivningsorganisation), som er en afdeling inden for Socialstyrelsen. (Interview 6:321-322)

Nedenfor følger den meningskondensering der er foretaget af undersøgelsens datamateriale. Model 6 er udarbejdet for at overskueliggøre denne meningskondensering.

10.1.1 Model 6: Meningskondensering af undersøgelsens datamateriale

10.1.2 Ingen anonymitet

Et af de vigtige temaer, som Tina bringer på banen, er at det inden for Center for seksuelle overgreb, ikke er muligt for drenge og deres familier at få behandling anonymt. Hun fortæller at nogle forældre ringer anonymt, men at dette ikke ønskes. Det skyldes at de ansatte i instansen gerne vil have mulighed for at følge disse familier og børn, i håbet om at kunne hjælpe dem, og at de ansatte får det dårligt hvis de ikke gives denne mulighed. (Interview 1:383-388) I forlængelse af dette fortæller Hanne, at fordi de arbejder på et hospital, har centret pligt til at udarbejde patientjournaler. De ansatte skal dermed notere hvad formålet med behandlingen har været, samt hvilke metoder der er blevet anvendt. (Interview 2:91-95) Det antages

yderligere at andre behandlingscentre har samme ordning ift. anonymitet, da alle informanter fortæller at terapeutiske behandlingsforløb med seksuelt misbrugte drenge altid er meget individuelle og skræddersyet til hver enkelt dreng, jf. afsnit 10.1.12. En sådan tilpasning af behandling vil sandsynligvis være vanskelig hvis drengene er anonyme.

10.1.3 Relevante tilbud

Yderligere beretter Tina om vigtigheden af at afgøre hvorvidt familier og børn der henvender sig, er endt det rigtige sted ift. deres situation. Hun fortæller at Center for seksuelle overgreb ofte kontaktes af forvaltninger med henvisninger af familier der har mange andre sociale problemer end seksuelle overgreb, og det er ifølge Tina ikke altid at det giver mening at tage disse familier ind på hendes afdeling. Dette skyldes at centrets ansatte ikke tror på at de kan behandle familier med så omfattende problemer og at disse i stedet skal henvises til steder hvor de kan få præcis den hjælp, som de har brug for. Som eks. giver hun, at børn der bor på krisecentre kan have vanskeligt ved at skulle følge et terapeutisk forløb, da de vil få for meget at holde styr på. Videre fortæller Tina at selvom hun er uddannet socialrådgiver, kan hun ikke rumme og løse alle former for problemer. Nok kan hun rådgive forældre om forskellige problematikker, men hun har ingen ret eller magt til at ændre deres situation. For at sikre at familierne ender det rigtige sted med deres børn, undersøger Center for seksuelle overgreb og familiernes sagsbehandlere fra forvaltningerne hvilke alternative tilbud der kunne være bedre for disse. Desuden lægger afdelingen meget vægt på ikke at blive endnu en ”behandler” i drengenes verden, da disse har nok at tænke på. Af denne grund kan terapeuterne nogle gange være med på et sidespor og yde hjælp, uden at drengene møder dem. (Interview 1:31-60)

10.1.4 Arbejdsvillighed

I arbejdet med seksuelt misbrugte drenge er det også vigtigt for de ansatte i Center for seksuelle overgreb, at de drenge de arbejder med er arbejdsvillige i den forstand, at de *ønsker* støtte og behandling. Det er ifølge Tina centrets holdning at forældre ikke skal tvinge deres børn i behandling. Ender drengene i centret alligevel, forsøger terapeuterne at få dem til at blive der ved fx at fortælle, at de ved hvordan det er at

være blevet seksuelt misbrugt og at de tror det vil være godt for drengene med lidt støtte. Hvis de ikke har lyst til at snakke, er det også okay. (Interview 1:349-355) Drengene der behandles i centret behøver dermed ikke indgå aktivt under møderne med terapeuterne, men skal have lyst til at være til stede. Videre fortæller Hanne at en af de måder de lytter til drengene, netop er ved ikke at tvinge dem til et behandlingsforløb som de ikke har lyst til at indgå i. Dette er ifølge hende en del af den lytteproces der hører med til at være psykolog, og de ansatte er derfor på drengenes side ift. at hjælpe dem. (Interview 2:71-75)

Desuden fortæller Karsten at der er krav om at seksuelt misbrugte drenge skal være til stede under de behandlingsforløb, som Red Barnet kører. Drengene skal ikke møde op hver gang, men vise sig engang imellem. De mest tillukkede og kritiske drenge giver Karsten mulighed for at nøjes med at snakke i fx fem minutter, hvor de sammen bruger resten af tiden på at spille spil og lege. Denne metode virker efter hans overbevisning rigtig godt. Pludselig glemmer drengene tiden og begynder at snakke mere af sig selv, og åbne sig op. (Interview 6:231-241)

10.1.5 Anvendelse af drenges egne evner

Meget af det sociale arbejde der udarbejdes af undersøgelsens informanter handler om at anvende drengegruppens egne evner i behandlingen. Fx fortæller Frederik at de i Børnerådet har en inddragelsesstrategi angående børn og unge i deres arbejde. Ifølge Frederik er Børnerådet forpligtet til at inddrage børn og unges holdning i arbejdet (undersøgelser og artikler). Rådet publicerer derfor kun materiale, der på en eller anden måde har været oppe at vende med børn og unge. I den forbindelse har Børnerådet et børne-ungepanel bestående af ca. 200 børn og unge, og et minipanel bestående af 1000 børnehavebørn, som rådet henter dets børneperspektiv fra. Rådet afprøver dermed ny eller gammel lovgivning, eller andre problematikker ved at spørge disse paneler til råds. (Interview 3:129-150) I den forbindelse fortæller Karsten at det handler om at få børn/unge til selv at fortælle hvad de finder vigtigt eller problematisk – at få dem til at sætte dagsordenen. (Interview 3:226-231) Dette viser at børn og unges holdninger, evner og initiativ anses som særlig væsentligt i det sociale arbejde. På samme måde fortæller Pernille om vigtigheden af at anvende det drengegruppen selv bidrager med i hendes arbejde. Når drenge har været udsat for seksuelle overgreb får de ofte lyst til at udvikle sig, så de vil kunne forsvare sig over

for endnu et overgreb. En af deres metoder til at gøre dette er ved at træne sig fysisk stærke. Pernille fortæller fx at hun arbejder med en dreng der er på vej ind i børnehaveklassen, som blev udsat for overgreb af en større dreng fra børnehaven. Hver gang den yngste dreng møder Pernille vil han vise hende hvor mange flere armbøjninger han har lært at tage siden sidste gang, hvilket er et tydeligt tegn på en forsvarsmekanisme. I denne sammenhæng fortæller Pernille, at de ansatte i Center for seksuelle overgreb forsøger at følge drenges egne initiativer og bearbejdningssmetoder, da det er rigtig vigtigt at fange deres følelser og tanker når de viser dem. Dog nytter det ikke noget at de kun vokser sig store og stærke, da det ikke udelukkende vil kunne hjælpe drengene på rette spor igen. (Interview 5:81-101)

10.1.6 Ærlighed & tillid

Når der arbejdes med seksuelt misbrugte drenge fortæller flere af informanterne at det er afgørende for deres arbejde og tillid mellem dem og drengene, at de ansatte udviser ærlighed. I Center for seksuelle overgreb er det vigtigt at drenge kan regne med de ansatte. Dette kommer til syne, idet Tina fortæller at nogle forældre gerne vil have hende til at ”snyde” drengene ved at stille trickspørgsmål, der får dem at fortælle ting, som de endnu ikke har villet sige. Denne teknik tager Tina stærkt afstand fra, selvom hun er opmærksom på at forældrene mangler svar i deres bekymring for deres børn. Alting kan ikke give mening for forældrene, selvom de ønsker det. Tina fortæller at de ansatte har brug for at drengene har tillid til dem, at der ikke er nogle fælder for dem og at de ansatte ikke virker snagende. For er der ikke tillid og ærlighed i relationen mellem terapeut og klient, kan det være svært for drengene at bearbejde deres traumatiske problemer. (Interview 1:157-166) For at løse forældrenes problem med manglende forståelse for de seksuelle overgreb, fortæller Tina at de ansatte i centret prøver at snakke med forældrene om, om de selv har forsøgt at spørge deres børn om det, de ønsker svar på. Sommetider kan spørgsmålene stilles så de ikke lyder snagende, men i stedet bekymrende, hvilket kan løsne op for forældrenes undren og angst om hvad deres børn har været udsat for. (Interview 1:168-173)

10.1.7 Modenhed og alder afgør parathed til behandling

I arbejdet med seksuelt misbrugte drenge fortæller Tina at der er en vis fleksibilitet ift. Center for seksuelle overgrebs terapiforløb. Det er muligt for børn og deres familier at

være tilknyttet centret, så længe det er nødvendigt. (Interview 1:28-29) Karakteristisk for centrets behandlingsforløb er at de afsluttes når drengene har bearbejdet det der er muligt, ift. deres alder og modenhed. I takt med deres videre udvikling får de i mange tilfælde behov for at vende tilbage til centret, og endnu et forløb kan påbegyndes. Under første behandlingsforløb noterer de ansatte hvad der er blevet udrettet og at sagen kan genoptages senere i drengenes liv. (Interview 1:276-280) Arbejdet der udføres i centret afhænger dermed af drenges alder og modenhed, hvor de ansatte træffer beslutninger om hvilken form for bearbejdningsproces de er i stand til at gennemgå. Endvidere fortæller Tina at centrets ansatte er meget opmærksomme på ikke at inddrage voksentanker i arbejdet med drengene. Fx hvad der kunne være sket af værre ting under overgrebene. I stedet fokuseres der på at fortælle drengene at det var godt at hemmeligheden nu er kommet frem, da de har brug for at blive styrket i at de ikke er alene om oplevelserne. Der tages altså hensyn til drengenes bearbejdningsproces, idet tanker introduceres i takt med drengenes psykologiske udvikling og alder. (Interview 1:132-137) Dette kan understøttes ved at Pernille og Hanne beskriver centres behandling af seksuelle overgreb som værende i udviklingspsykologisk perspektiv. Med dette menes at når drenge har en vis alder, er de i stand til at bearbejde noget. Senere kan de have brug for behandling igen, som udformes ud fra den alder de da har. Det skyldes ikke nødvendigvis at den tidligere behandling var utilstrækkelig, men at drenge som teenagere ofte får et andet syn end da de var yngre. Det smarte ved centrets tilbud er ifølge Hanne at drengene kan vende tilbage til dem, i stedet for at skulle skabe en ny tillid med fremmede behandlere. (Interview 2:146-158; Interview 5:223-227)

10.1.8 Familiers behov

Indtil flere af undersøgelsens informanter nævner vigtigheden af at seksuelt misbrugte drenges pårørende også tilbydes behandling. At de kan have behov for behandling kan bl.a. skyldes, at de føler magtesløshed over ikke at kunne hjælpe deres børn igennem det, som de har oplevet. Nogle forældre kan føle skyld over ikke at have passet godt nok på deres børn, eller fortvivlelse og uvished omkring hvad der egentlig er sket. Især i forbindelse med overgreb af små børn er det ikke muligt at spørge disse om hvad der er sket, og det kan derfor være en umulig opgave at finde ud af. Hersker der fx mistanke om, hvorvidt en dreng er blevet seksuelt misbrugt, kan det være meget

ubehageligt for forældrene at gå uvisse om det er sandt eller ikke. I denne situation kan Center for seksuelle overgreb hjælpe forældre fortæller Tina. (Interview 1:108-111) Ved at give praktiske informationer og snakke med forældre om hvordan de videre skal håndtere situationen, kan disse sammen med deres børn lære at bearbejde oplevelsen. I den forbindelse fortæller Tina at det er særlig vigtigt at de snakker sammen i familien om hvad der er sket, med fokus på at situationen er mulig at komme igennem sammen som familie. (Interview 1:143-146) Nogle forældre kan have følelsen af at de har mistet noget af deres forældreevne. Her er det vigtigt for centrets ansatte at de oplyser forældre om helt grundlæggende ting, da disse kan have utallige ubesvarede spørgsmål. Først og fremmest skal de vide hvor de skal starte, og derefter hvordan de skal opføre sig over for deres børn. (Interview 1:195-199) Videre fortæller Hanne at det er godt at forældre tilbydes et parallelt forløb med deres barn/børn for at give dem rum til at komme ud af deres egen krise og de oplevelser de har gennemgået sammen som familie. (Interview 2:100-102) Yderligere er det ifølge Hanne vigtigt at hjælpe forældre hvis børn skal hjælpes. Af denne grund får forældre ofte ligeså meget støtte og behandling som børn. Dette skyldes at børn har behov for at der er nogen der tager sig af deres ofte bekymrede forældre – at de kommer i trygge hænder, så børnene kan koncentrere sig om deres egen bearbejdning. (Interview 2:191-200) Et eks. på dette kommer Pernille med, idet hun fortæller at de små drenge kan komme stormende op ad trapperne i centret og helt forpustet udbryde, at de ansatte må hjælpe deres mødre, fordi de er kede af det og har brug for hjælp. Børnene føler ansvar over for mødrene. (Interview 5:148-157) I centret har forældre derfor deres eget behandlingsforløb, tilpasset deres individuelle behov. (Interview 2:200-203)

10.1.9 Mødet mellem offer og krænker

I nogle behandlingscentre for seksuelle overgreb anvendes en behandlingsmetode, hvor seksuelle ofre møder deres krænker ansigt-til-ansigt og gennem en dialog får bearbejdet oplevelsen, så ofret kan gå derfra med lettet sind. Hanne og Tina fortæller at Center for seksuelle overgreb har et samarbejde med JanusCentret, der behandler unge krænker og Sexologisk klinik, der behandler voksne krænker. I tilfælde, hvor krænker har tilstået og er i gang med en behandling, kan det lade sig gøre parallelt at forberede offer og krænker på et møde med hinanden i centret. Tina fortæller at hun

har rigtig gode erfaringer med denne metode, men at det kræver at alle parter er særdeles forberedt, for at behandlingen ikke mislykkes eller offers situation forværres. (Interview 1:421-428; Interview 2:180-183) Endvidere fortæller Karsten at et sådant møde mellem offer og krænker er noget af det der giver de bedste resultater ift. ofres healingsproces. Især hvis krænker vil undskylde over for offer og tage ansvar for det der skete, kan det hjælpe ofret rigtig langt i dets bearbejdning. Også Karsten hiver fat i vigtigheden af at sådanne møder skal veltimes og tilrettelægges nøje, hvor essensen er at få flyttet det medansvar og den skyldfølelse som offer har, over på krænker. (Interview 4:149-164)

10.1.10 Ofre bliver krænkere

Et element der er blevet afgrænset fra og som ikke har været i fokus i denne undersøgelse, er muligheden for at seksuelt misbrugte ofre ofte selv udvikler sig til krænkere. Da denne sandsynlighed er særlig høj ifølge Sigurd, inddrages aspektet her. I Sigurds arbejde beskæftiger han sig både med ofre og krænkere, og det er ifølge ham svært at skelne mellem grupperne. Han fortæller at grupperne overlapper hinanden, og at næsten alle hans klienter der henvises med krænkende adfærd, også har været ofre for seksuelle overgreb. (Interview 6:29-36) Særlig væsentligt fortæller han videre, at det efter hans mening er en svaghed ved mange andre behandlingsinstitutioner at de ikke tilbyder krænkere behandling, og at de derfor ser enøjet på problemet. (Interview 6:69-77) Nok er krænkende adfærd tabubelagt, men det er ifølge Sigurd afgørende at tage hånd om denne adfærd så hurtigt som muligt for at forebygge flere tilfælde. Han fortæller at mange inden for det offentlige kun beskæftiger sig med offeradfærd, hvilket medfører at rigtig mange drenge og mænd med krænkende adfærd ikke får nogen hjælp. (Interview 6:82-90) Desuden fortæller han at flere teorier peger på at det kan være naturligt at udvikle en lyst til at gøre noget ved andre børn, når man selv er blevet udsat for overgreb. At det kan være en naturlig måde at bringe sig selv i en magtposition. (Interview 6:96-102)

10.1.11 Socialarbejderes opfattelse af egen rolle i arbejdet

Opfattelsen af den rolle undersøgelsens informanter føler de har, siger noget om hvordan de stræber efter at arbejde samt arbejder med seksuelt misbrugte drenge.

Derfor inddrages de forskellige informanternes beskrivelse af deres egen rolle i deres arbejde.

Hanne der er vant til at have kontakt med seksuelt misbrugte drenge fortæller at hendes terapeutiske rolle afhænger af hvilket slags barn hun arbejder med, samt dets oplevelser. Valget om at være særlig aktiv eller mere tilbageholdende under møder, baseres på børns adfærd. Er de tilbageholdende er hun aktiv og forsøger at få deres følelser og tanker i spil, og er de aktive lader hun dem tage initiativet. (Interview 2:161-164) Hendes rolle tilpasser hun dermed det enkelte barn. (Interview 2:172-173) Ift. hvad børn og deres familier har brug for, fortæller Pernille at hun føler at hendes rolle er at tage rigtig godt hånd om dem. Hun og de andre ansatte møder ofte familierne når krisen er på sit højeste. Da der kan være mange følgevirkninger ved seksuelle overgreb, er det særlig vigtigt at familierne får støtte og tryk. Pernille fortæller at det er hendes job at hjælpe familierne med at rede krisen ud og oplyse dem om hvordan de skal reagere. At oplyse, formidle og give håb. Det er her vigtigt at forældre lærer at de fortsat skal give deres børn lov til alt det de plejer. At de ikke ændrer hverdagen, da børn har brug for rutiner for at holde sig beskæftiget. (Interview 5:175-191) En måde, hvorpå Pernille og hendes kolleger forsøger at hjælpe familier med at sætte ord på hvad der er sket er ved at benytte hjælpeklinter. At fortælle at de også kender andre børn der har haft det på den måde, og at de fik det godt. (Interview 5:201-207)

Sigurd opfatter sin rolle som rådgivende. Desuden ser han sig selv som terapeutisk i den forstand at han afdækker og påvirker de indtryk, som drenge og deres familier har af det de har været udsat for. Yderligere beskriver Sigurd sin rolle som faciliterende, hvormed han mener at han i sit arbejde gør det nemmere for drenge og deres familier at snakke om deres oplevelser. (Interview 6:182-190)

Frederiks arbejde er noget anderledes end de andre informanternes. Han er ikke i kontakt med seksuelt misbrugte drenge i dagligdagen, og derfor er hans opfattelse af sin rolle en anden. Til at beskrive sit arbejde anvender han begrebet lobbyarbejde. Han fortæller at han i arbejdet har som opgave at undersøge hvorvidt eksisterende lovgivning er tilstrækkelig over for børn og unge. Formelt skal Børnerådet udarbejde undersøgelser der er baseret på børns holdninger og videre være med til at udforme love med ministerier. Uformelt er det også Frederiks job at diskutere børns vilkår med politikere, så deres rettigheder styrkes og holdninger høres. (Interview 3:3-7;65-79)

10.1.12 Metodefrihed i arbejdet

Fælles for alle informanter undtagen Pernille er at de fortæller at de i deres arbejde har metodefrihed. Dette giver dem hver især mulighed for at tilpasse individuelle behandlingsforløb til hver enkelt dreng, eller udarbejde undersøgelser ved hjælp af valgfrie metoder.

Inden for Center for seksuelle overgreb anvendes mange forskellige behandlingsmetoder. Tina fortæller at de små drenge almindeligvis bliver mødt i en legende sammenhæng, så de får tankerne lidt væk fra det alvorlige. (Interview 1:327-330) Yderligere pointerer hun at drenges behandling sker fuldstændig i deres tempo. (Interview 1:347-348) Den terapeutiske behandling afhænger ifølge Hanne af hvilken slags person der er blevet udsat for overgreb, samt hvilken form for overgreb der er tale om, hvor det er de ansattes samlede vurdering af hvilken behandlingsmetode der er bedst egnet, som vælges. (Interview 2:103-108) Metoder med mindre samtale anvendes især med små drenge, da deres ordforråd ikke er udviklet eller færdigudviklet, men kan også fungere godt for ældre drenge, der bearbejder bedst ved hjælp af sådanne metoder. (Interview 2:110-114) Videre fortæller Hanne, at det ved hvert barn er en vurderingssag. Nogle børn profiterer rigtig godt med kognitiv terapi⁵, hvilket ikke virker ligeså godt for andre. (Interview 2:117-124) Med andre ord er der metodefrihed inden for centret, idet de ansatte frit kan benytte de metoder, som de er skolet i, i deres arbejde, så længe de kan argumentere for deres valg og fravalg. Oftest arbejder Hanne og hendes kolleger narrativt og systemisk, og udfører kognitiv og traumefokuseret behandling. (Interview 2:128-134) Hvad angår Center for seksuelle overgrebs videnscenter, anvendes der også forskellige indsamlingsmetoder af viden. Ifølge Hanne kan ideer opstå på mange forskellige måder. Man kan have en undren sammen, og da går det ud på at finde ud af hvad der kan være spændende og interessant at undersøge nærmere, samt på hvilken måde. (Interview 2:240-242) De ansatte anvender mange forskellige metoder i arbejdet, og medvirker på temadage, ved konferencer, i annoncer og debatter for at formidle deres viden til offentligheden, og foretager både kvantitative og kvalitative undersøgelser for at udvikle deres viden.

⁵ Kognitiv terapi er en behandlingsmetode, hvor emotioner og adfærd ses i sammenhæng. Almindeligvis går terapiformen ud på at patienten gennem åben dialog med behandler vejledes til at gøre nye opdagelser af sig selv, således patienten fx kan opdage og erkende eventuelle negative tankemønstre, forstå disses indflydelse på de problemer vedkommende har, samt ændre/erstatte problemerne med mere hensigtsmæssige tankemønstre. (Hougaard2004:293)

(Interview 2:31,36; 268-271) På samme måde varierer de ansatte i Børnerådet ifølge Frederik deres indsamlingsmetoder af viden. Rådet udfører fx ofte semistrukturerede interviews med børn og unge – i nogle tilfælde gruppeinterviews, hvor de laver drømme/fremtidsværksteder og interviewer dem om forskellige forhold i deres liv, men udarbejder også elektroniske spørgeskemaer til deres børne-ungepanel og minipanel. (Interview 3:138-151; 234-235; 242-245) Karsten fortæller at tilgangen til seksuelt misbrugte drenge inden for Red Barnet kan være meget forskellig, men at der altid er fokus på at hjælpe offer med at slippe en eventuel skyld- og ansvarsfølelse, der kan plage dem. (Interview 4:147-149) Samtidig fortæller Sigurd at Rådgivningscentret i Århus' behandlingstilbud er et konglomerat af forskellige metoder, som afhænger af de forskellige behandleres faglige baggrund. (Interview 6:119-121) Desuden anvender de ansatte i centret ofte kombinerede metoder i deres behandlinger. I centret er indrettet to legerum med sandkasser, dukker, legetøj og male- og tegneredskaber, hvilket giver drenge mulighed for at udtrykke følelser og tanker igennem forskelligt værktøj. Normal dialog under møder, kan dermed suppleres med mange former for leg. (Interview 6:163-167) Fx fortæller Sigurd at drenge er særlig glade for konstruktionslege, hvor de skal bygge ting og sager, og gøre noget levende. Derudfra begynder de ofte at fortælle om hvordan de har det. Yderligere kan deres forældre se hvordan de udtrykker sig under behandlingen via videooptagelser. (Interview 6:173-179) Vigtigt er ifølge Sigurd også at lægge vægt på at lære drenge at se det positive i alt det ubehagelige. At fortælle dem at det var godt at hemmeligheden om overgrebet/overgrebene nu er afsløret, men at de har været dygtige til at holde på den. (Interview 6:224-228)

10.1.13 Flere behandlere om en dreng

Metodemæssigt forklarer flere informanter at det kan være en fordel at arbejde flere sammen i behandling af en klient og familie. I Center for seksuelle overgreb fortæller Tina at hun normalvis udfører terapeutisk behandling af drenges familie, hvor hendes kollega Pernille behandler drengene. Efter et antal parallelle samtaleforløb kan Tina og Pernille sammenligne deres erfaringer, og til sammen forbedre og tilpasse familiens videre behandling. På den måde opnås en bredere viden om familiens situation. (Interview 1:174-179) I Rådgivningscentret i Århus arbejder også flere behandlere om en klient. Ifølge Sigurd er der flere fordele ved dette. For det første

giver det mulighed for at udføre både et individuelt og et familieperspektiv ift. en pågældende klient. I den forbindelse behøver begge behandlere ikke være til stede under alle samtaler, og den ene kan være mere dominerende. Endvidere er det en arbejdsmæssig fordel at samarbejde om sager, da disse kan påvirke de ansatte psykologer alvorligt, hvilket kan kræve en bearbejdning. På rådgivningscentret får de ansatte gennem et samarbejde muligheden for at få bearbejdet dagens arbejde i samspil med hinanden, inden de går hjem. (Interview 6:119-139)

10.2 Delkonklusion

Ovenstående analysedel omfatter en beskrivelse af den opfattelse denne undersøgelses informanter har af deres arbejde. Nedenfor følger en sammenfatning af de elementer, som de lægger vægt på i arbejdet med seksuelt misbrugte drenge, da det har betydning for den måde, de arbejder på, eller stræber efter at arbejde.

Undersøgelsens seks informanter er ansat på fire forskellige arbejdspladser, som har hver deres målgruppe og formål med at beskæftige sig med drengegruppen, hvilket har indflydelse på informanternes måde at arbejde på. Ud fra første analysedel bliver det alligevel synligt at informanterne tildeler nogle af de samme elementer særlig anvendelighed, hvorimod de forskelle der må være i deres arbejde, antages at skyldes deres forskellige arbejdsformål. Der lægges her vægt på lighederne i informanternes arbejde, da der ikke eksisterer deciderede modsætninger eller modstrid i deres beskrivelser. Forskellen på deres arbejde er forventet, da de ikke har samme arbejdsopgaver.

Center for seksuelle overgrebs ansatte tilbyder terapeutiske behandlingsforløb til seksuelt misbrugte børn og unge samt deres pårørende ved at foretage parallelle samtaleforløb med børn og deres forældre, hvor målet er at informere og rådgive forældre om hvordan de skal takle familiens situation og fremtidige hverdag, og samtidig snakke med børnene om hvad det er de har oplevet, så de kan få bearbejdet deres oplevelser og efterhånden lære at forstå at, de ikke er skyld i overgrebenes forekomst. Ved at gøre brug af ofres egne bearbejdningsevner og forsvarsmekanismer kan de ansatte fremme disses behandlingsproces.

Til at informere og rådgive seksuelt misbrugte børn og deres familier anvender de ansatte forskellige metoder, og de vægter højt at hver enkelt behandlingsforløb

tilpasses klienters modenhed, alder, oplevelser og adfærd. Der findes ikke en procedure på hvordan seksuelt misbrugte drenge behandles, men narrative metoder og kognitiv terapi bliver hyppigst benyttet. Hvis børnene ikke er i stand til at bearbejde deres oplevelser gennem dialog, anvender de ansatte leg og spil som alternative italesættelsesmetoder.

De ansatte i Børnerådet er med til at sikre børn og unges levevilkår ved at udarbejde undersøgelser omkring disses holdninger og perspektiver. Ud fra undersøgelsesternes resultater stræber rådet efter at få implementeret barnets tarv i lovgivningen på forbedrende vis. Til disse undersøgelser har de ansatte ligeså metodefrihed, og der vælges metode alt efter hvilken målgruppes mening der ønskes tilkendegjort. Det kan fx være kvalitative enkeltmands- eller gruppeinterviews med større børn, og elektroniske spørgeskemaer der læser spørgsmålene højt for mindre børn.

En særlig afgørende del af Børnerådets job er desuden uformelt at diskutere forskellige problemstillinger med politikere, da dette er en god vej for rådet til at få indført dets ideer og forbedringer af børn og unges vilkår. Dette anses også som en af rådets arbejdsmetoder, som de ansatte anvender i deres arbejde.

Inden for Red Barnet anvendes ligeså metodefrihed. Her benytter de ansatte forskellige alternative metoder under behandlingsforløb, som leg og spil. Disse metoder har vist sig særlig fremmende især ift. at opbygge en tillid mellem behandler og klient, således børns bearbejdningsproces kan fremskyndes. Børnerådet vægter også de ansatte i Red Barnet børn og unges egne initiativer, meninger og evner højt. Inden for Red Barnet ønsker de ansatte fx, at det er børn/unge der sætter dagsordenen for arbejdet, hvilket skyldes at det er disses tanker, meninger og følelser der har betydning for deres bearbejdning, og dermed bør vægtes højt inden for det sociale arbejde. En særlig succesfuld metode er ifølge organisationens ansatte, at offer møder krænker, hvor fokus er på at fjerne offers skyldfølelse og fremme krænkers ansvarsfølelse, således ofret vil kunne bearbejde dets oplevelser. Red Barnet stræber efter at anvende denne metode i de tilfælde, hvor det er muligt. Metoden kræver grundig planlægning, og krænker skal være villig til at påtage sig fuldt ansvar for misbruget.

Rådgivningscentret i Århus yder støtte og behandling til seksuelt misbrugte børn og unge, og stræber efter at fange eventuel krænkende adfærd så hurtigt som muligt. Ifølge de ansatte er en stor del af drenge/mænd der udviser krænkende adfærd selv blevet seksuelt krænket som yngre. Af denne grund behandler centrets ansatte ofre og kränkere samme sted, da personernes problemer er sammenhængende. Ifølge de ansatte kan det anses som forventet at drenge der selv er blevet misbrugt udvikler en trang til og et behov for at have magt over yngre og svagere drenge, for at føle sig stærke. De ansattes arbejde kan beskrives som rådgivende, idet de lærer deres klienter at blive bedre til at italesætte følelser og tanker. Centret har også metodefrihed, og de ansatte bruger også forskellige behandlingsmetoder såsom samtale, leg, spil og film. Da det kan være en psykisk udfordring at arbejde med seksuelt misbrugte ofre og kränkere, lægger de ansatte vægt på vigtigheden af at arbejde flere behandlere sammen om en klient, så de sammen kan bearbejde hverdagens udfordringer.

Det er ud fra første analysedel blevet synligt at det allervigtigste i de fleste informanternes arbejde er inddragelse af seksuelt misbrugte drenge egne initiativer, holdninger, adfærd og tanker, så disses perspektiv anvendes i deres bearbejdning samtidig med at det er vigtigt lære gruppen, samt dens familie at italesætte det de har oplevet og se det positive i hverdagen.

Yderligere er det tydeligt at der inden for det sociale arbejde ikke findes en bestemt metode til at behandle seksuelt misbrugte drenge, men at behandlingsforløb må tilpasses det enkelte offer. Ift. vidensformidling og forskning er det vigtigt at der konstant indsamles ny viden om det sociale fænomen, for at behandlere kan forbedre deres arbejde med den udsatte gruppe.

10.3 Analysedel 2

10.3.1 Indledende kommentarer

I denne analysedel analyseres undersøgelsens informanternes udsagn, for at opnå en forståelse og fortolkning af deres arbejdsmetoder samt håndtering af seksuelt misbrugte drenge. Analysen bliver til ved at der foretages en meningsfortolkning, hvis formål er at finde frem til meningen i informanternes udsagn. Fokus vil være på vekselvirkningen i forholdet mellem informanternes enkelte udsagn og interviewenes

helhed, således det antageligvis bliver muligt at finde dybde i datamaterialet. Bevægelsen mellem de enkelte dele og helheden kommer til udtryk når informanternes udsagn sættes i forbindelse med undersøgelsens resterende empiri samt teori – forskers forforståelse. I analysedelen fokuseres på *hvordan* socialarbejdere arbejder med seksuelt misbrugte drenge i deres hverdag, men også på drenges udvikling og adfærd, da denne er vigtig for socialarbejders tilrettelæggelse af denne gruppes behandling.

Gennem informanternes udsagn kommer deres forforståelse af det arbejde, som de udfører til udtryk, hvilket vil sige de forudsætninger de har for at udføre arbejdet på den måde, som de gør. Derudover kan de ifølge fænomenologien også skabe ny forståelse og fortolkning af deres arbejde under interviewet gennem samspillet – dialogen – med forskeren, jf. kapitel 7.

Den dobbelte hermeneutik bliver ligeså synlig i denne analysedel. Når informanternes udsagn analyseres af forsker, udtrykkes dels deres forståelse og fortolkning af deres livsverdener, og dels forskers forståelse og fortolkning af informanternes livsverdener, da denne analyserer på en allerede fortolket virkelighed, jf. afsnit 9.1.3. Informanterne har allerede tillagt deres arbejde betydning, hvilket forsker efterfølgende gør ved at tage sin forforståelseshorisont i brug under fortolkninger, da det ifølge hermeneutikere ikke er muligt at betragte verden forudsætningsløst, jf. kapitel 7.2. Endvidere er det hermeneutikeres overbevisning at det er forskers job at forstå sine informanter bedre end de selv forstår sig, hvilket stemmer overens med undersøgelsens mål om at kunne hjælpe socialarbejdere med at forstå sig selv, samt det arbejde de udfører, jf. kapitel 1.

Analysedelen er inddelt i en række temaer, der angiver relevante elementer i informanternes arbejde og livsverden. Først er fænomenet seksuelt misbrugte drenge i fokus, hvorefter der i analysen skabes opmærksomhed omkring socialarbejders arbejde med dette fænomen.

10.3.2 Et børneperspektiv

Ud fra datamaterialet bliver det tydeligt at samtlige informanter arbejder med det nye børneperspektiv i deres arbejde med seksuelt misbrugte drenge, jf. afsnit 2.2.3. Fx

kommer børneperspektivets inddragelse og betydning til syne i interviewet med Frederik, der arbejder i Børnerådet. Ift. rådets formål fortæller Frederik:

Vores opgave er at hjælpe myndighederne og lovgiverne med at lave lovgivning, hvor børneperspektivet er tænkt ordentligt ind, ikke. Så lovgiverne, altså Folketinget har gerne ville have et råd, som kan levere barnets stemme i diskussionen om forhold der har med børn at gøre, ikke. (Interview 3:4-7)

Dette citat viser tydeligt at Børnerådet stræber efter at implementere det nye børneperspektiv i deres arbejde. Videre oplyser Frederik, at rådet er forpligtet til at inddrage børn og unge i deres arbejde, og at de i den forbindelse har en bestemt inddragelsesstrategi. Denne går ud på at rådet udelukkende offentliggør resultater der på en eller anden måde er blevet udarbejdet i samarbejde med børn og unge. (Interview 3:129-132) Når rådet forsker og udfører arbejde i praksis, fortæller Frederik at:

Og når vi skal finde ud af om loven fungerer godt, så vil vi gerne vide om den fungerer godt for børn. Så vi indhenter børneperspektivet, prøver at få belyst børneperspektivet på et stykke lovgivning. (Interview 3:143-145)

Ovenstående illustrerer at børneperspektivet anvendes i praksis, idet rådet baserer al forskning og forbedringer af lovgivninger på baggrund af børn og unges holdninger om et pågældende emne/forhold. I denne sammenhæng benytter rådet en inddragelsesstige, der angiver forskellige grader af inddragelse, hvor Frederik fortæller, at de på arbejdspladsen stræber efter at børn og unge selv skal sætte dagsordenen for hvad de ønsker at skabe opmærksomhed omkring, da arbejdet handler om at få dem til at anvise hvad de finder vigtigt. (Interview 3:226-231)

Ifølge børneperspektivet fortæller Tina at de inden for Center for seksuelle overgreb stræber efter at sikre at børn føler at de bliver hørt, forstået og taget alvorligt (Interview 1:113-114), hvilket er karakteristisk for det nye børneperspektiv, jf. afsnit 2.2.3. Yderligere kan det at socialarbejdere tager hensyn til seksuelt misbrugte drenge i form af at de ikke ønsker at lyve eller hemmeligholde noget for deres klienter, også være et tegn på det nye børneperspektiv, jf. afsnit 10.1.6. Videre fortæller Tina:

Her er det netop barnets version og mulighed for at fortælle fra sig, og ikke ud fra en ramme der er sat af andre, men ud fra hvordan det har oplevet det og så få bearbejdet det derfra. (Interview 1:312-314)

Ovenstående citat understøtter centrets vægt på seksuelt misbrugte drenge initiativ, holdning og evner. Om inddragelsen af børn i arbejdet fortæller Hanne at Center for seksuelle overgreb ikke behandler børn, som ikke ønsker at blive behandlet og at det at være psykolog, handler om at give børnene plads og lytte til dem. Ydermere oplyser hun at centret på den måde er på børns side ift. at tilbyde disse hjælp (Interview 2: 71-75), og at det er dem der er i centrum, selvom deres forældre også modtager behandling på afdelingen. (Interview 2: 101-102)

Ifølge teorier om det nye børneperspektiv kan for megen inddragelse virke uoverskueligt og belastende for børn, jf. afsnit 2.2.3. For at undgå dette fortæller flere informanter, at de i deres arbejde, arbejder meget med at finde børns balance. Dette gøres fx ved at behandlingsforløb tilpasses børns alder og modenhed, jf. analysedel 1, 10.1.7.

Ud fra ovenstående ses at flere af undersøgelsens informanter arbejder inden for indsatser, der implementerer det nye børneperspektiv i deres arbejde med seksuelt misbrugte drenge. Det ses hvordan børn og unge respekteres og bliver hørt, og deres kvalifikationer anses som ligeværdige med voksnes. Dette er i øvrigt i overensstemmelse med Børnekonventionen, jf. afsnit 2.4.1.

10.3.3 Fokus på psykoterapi, empowerment og fortælling

I informanternes beskrivelser af deres arbejde, lægger flere vægt på at drengeofre skal lære at italesætte deres problemer og følelser. Ud fra disse beskrivelser tolkes at informanterne bl.a. betragter deres arbejde ud fra det psykodynamiske perspektiv hvor de har fokus på drenge fortællinger om fortiden. De anvender ikke perspektivet som begreb, men de antagelser perspektivet dækker over, er implicit til stede i informanternes arbejde, idet de lægger vægt på at drenge egne initiativer, evner og kompetencer skal udnyttes i behandlingsforløbene, så disse kan få kontrol og magt over egen livssituation, jf. afsnit 10.1.5. Denne arbejdstilgang anses også for at have

nogle empowerment-elementer i sig, jf. afsnit 2.3.2. Empowerment-metoden kommer til udtryk i flere af undersøgelsens interviews. Fx fortæller Frederik at de inden for Børnerådet efterstræber at det er børnene der sætter dagsordnen, og viser hvad *de* finder vigtigt. (Interview 3:233-234) Idet børn og unge gives indflydelse på deres egne rettigheder i samfundet, får de mulighed for at tilegne sig kontrol og magt over deres egne levekår, da deres mening bliver hørt og respekteret. Yderligere ses metodens elementer i Pernilles arbejde, ved at hun fortæller at de ansatte på hendes arbejdsplads arbejder med at drengeofre skal lære at udnytte de styrker de har, så de fremtidigt kan modstå eventuelle konflikter, såsom flere overgreb. Om dette fortæller Pernille:

[...] hvordan kan jeg sørge for at det her ikke sker igen? Hvordan kan jeg sørge for at den person der har krænket mig, den ikke kommer i nærheden? Hvordan kan jeg undgå ham? Og hvis der sker noget, hvordan kan jeg så forsvare mig? Så hele det der med at være maskulin, det er jo også en del af bearbejdningen, og det er faktisk også måden at styrke sig selv på. (Interview 5:90-94)

Ovenstående citat viser hvilke tanker seksuelt misbrugte drenge fx kan have omkring den udviklingsproces de gerne skulle gennemgå gennem den behandling, som de tilbydes. Disse omhandler hvordan drenge kan blive i stand til at kontrollere deres adfærd og liv.

Ift. narrativer tolkes at informanterne sammen med drenge ved brug af narrativer forsøger at forstå og forandre drenges sociale identitet, adfærd og rolle. Mht. hvilke former for narrativer drenge har, kan det være progressionsnarrativer, såvel som stabilitetsnarrativer og digressionsnarrativer, jf. afsnit 2.3.3. Det antages dog, at de fleste seksuelt misbrugte drenge der er i behandling udviser stabilitetsnarrativer, idet det anses som sandsynligt at deres situation føles stillestående, eller digressionsnarrativer, idet flere informanter beskriver drenges adfærd som isolerende, tilbageholdende, depressiv og selvdestruerende. (Interview 4:90-92) På samme måde som det psykodynamiske perspektiv, kommer informanternes anvendelse af narrativer ikke tydeligt til udtryk i interviewene. Det antages dog at informanterne og drengene

sammen gennem dialog, har som mål at styrke disses selvtillid og gøre dem mere handledygtige, så de selv kan være med til at løse egne problemer, jf. 10.1.5.

Det psykodynamiske perspektiv, empowerment-metoden tolkes som værende en kombination, socialarbejderne finder naturlig i deres arbejde. Ved at seksuelt misbrugte drenge får hjælp til at bearbejde deres traumatiske oplevelser fra fortiden, udvikler de evnen til at danne holdninger omkring egne rettigheder og levekår, og opnår dermed kompetencer til at forsvare sig over for eventuelle konflikter i fremtiden. Det er muligt at socialarbejderne også/i stedet er præget af det læringsteoretiske perspektiv⁶. Da dette perspektiv omhandler en ændring af adfærd, kan er det muligt at socialarbejdere gennem samtaler forsøger at forandre drengEOFres adfærd, så de kan komme til at fungere optimalt i samfundet. Det antages dog ikke som tilfældet, da flere af informanterne fokuserer på drenges fortid, fortællinger, følelser og tanker, hvilket i højere grad er karakteristisk for det psykodynamiske perspektiv.

10.3.4 Lovgivning

Serviceovens krav om at støtte til udsatte børn og unge skal tilrettelægges efter hvad der er bedst for den enkelte person, stemmer overens med flere af informanternes beskrivelse af håndteringen af seksuelt misbrugte drenge i deres arbejde, jf. afsnit 2.4.1. Dette kommer fx til udtryk ved at flere informanter fortæller at de designer behandlingsforløb alt efter drenges alder, modenhed og oplevelser. Dette ses ud fra følgende:

Og så er det jo forskelligt hvordan man arbejder med det enkelte barn, altså terapeutisk afhængigt af både hvad der har været sket, men også hvad det er for et barn man har med at gøre. Hvordan det barn bedst muligt bearbejder det, det har været udsat for. Og det er jo en professionel vurdering der sker fra sag til sag, ud fra den visitation og det første kendskab man får, og det indtryk man får af barnet når man laver en behandlingsplan. (Interview 1:103-108)

⁶ Det læringsteoretiske perspektiv indeholder antagelser om at menneskets adfærd er tillært, på nær enkelte medfødte reflekser. Dermed menes at adfærd ikke stammer inde fra mennesket, men ude fra, og kan læres og aflæres. Målet er at øge ønsket adfærd og mindske uønsket adfærd. (Uggerhøj 2011:247)

Citatet viser tydeligt hvordan hver enkelt behandlingsforløb fastlægges på baggrund af hvilken klient informanterne har med at gøre.

10.3.5 Familiens rolle

Som tidligere påpeget kan forældre til seksuelt misbrugte drenge også have væsentlig behov for behandling, jf. afsnit 10.1.8. I den forbindelse er det vigtigt at de også tilbydes hjælp og støtte. Flere af undersøgelsens informanter pointerer vigtigheden af at en sådan behandling finder sted. Om dette fortæller Tina:

Egentlig går vi meget op i at italesætte, ikke mindst i de familier jeg nævnte før, alles behov for faktisk at tale om det. Jo heller ikke at leve det fuldt ud og sidde; åh og græde sammen hver dag. Slet ikke. Vi taler også meget om den lethed og styrke der er nødt til at være i en familie; vi klarer det her. Det er svært og slemt, vi er desværre stødt ind i noget ondt i livet, men vi klarer det.
(Interview 1:143-147)

Citatet viser at Center for seksuelle overgreb lægger megen vægt på at familier sammen skal lære at italesættelse deres fælles oplevelser. På den måde skulle denne gerne blive styrket, ved at de er fælles om situationen, da alle kan have behov for bearbejdning. Pernille fortæller, at der kan være rigtig mange ting familier har brug for at få italesat, og at det er vigtigt at forældre hjælpes til at sætte ord på disse, da især drenge har svært ved selv at italesætte deres problemer, tanker og følelser. (Interview 5: 199-202) Videre oplyser Hanne at nogle forældre kan have følelsen af at deres forældreerne er blevet påvirket af de oplevelser de har gennemgået. (Interview 1:195-196) Det kan derfor være aldeles gavnligt at de også modtager behandling. Yderligere fortæller Hanne at centret tilbyder forældre hjælp:

[...] fordi vores tanke er, at for at hjælpe et barn der har været udsat for overgreb, er man også nødt til at hjælpe de nærmeste. Personer der er i barnets liv. Så ofte kan forældrene få lige så meget behandling, eller mere end barnet gør. Ofte har de nogle andre behov end børnene har, så det er tit adskilt behandling. Og børn har brug for at kunne se at der er nogle der tager sig af deres forældre når de fortæller at der har været noget der er sket med

dem selv. Ofte er de bange for at forældrene reagerer voldsomt på det. Så det er meget betryggende og nødvendigt for barnet selv at kunne give sig i kast med sin egen bearbejdning, at de ser at der er nogen der tager hånd om deres forældre og de ved at de er i trygge hænder. (Interview 1:191-200)

Ud fra citatet ses at det kan være vigtigt at forældre også tilbydes behandling, selvom det ikke er alle der har behov for det. (Interview 1: 213-217)

Ovenstående har vist hvilke årsager der kan være til at forældre til seksuelt misbrugte drenge på lige fod med drengene kan have behov for støtte og rådgivning, samt hvordan undersøgelsens informanter udfører denne hjælp. Nogle af behandlingsstederne yder dermed hjælp som er rettet mod hele familien, og lægger vægt på vigtigheden af at forældre skal tilbydes støtte for eget bedste, men også fordi deres reaktioner kan virke uforståelige over for drengene. Da forældres adfærd ofte påvirker drengene og har afgørende betydning for disses bearbejdning, er det ligeså centralt at de tilbydes hjælp, jf. afsnit 2.7.2.

10.3.6 Udvikling af børns seksualitet

Som nævnt i analysedelens indledende kommentarer, er viden om børns seksuelle udvikling vigtig for socialarbejdere, når de skal håndtere og behandle seksuelt misbrugte børn. For at give seksuelt misbrugte drenge en tilstrækkelig behandling, bør socialarbejdere lære at sætte sig i drengenes sted, og forstå hvordan det føles at være barn, jf. afsnit 5.1.1. En måde, hvorpå dette efterstræbes er ifølge flere af undersøgelsens informanter ved at benytte metoder som leg og spil i behandling af børn, jf. afsnit 5.3.6. Om dette fortæller Tina:

De vil jo også blive mødt i en lidt legende sammenhæng. Altså, de vil ikke blive sat i en stol og sagt; nu skal du sætte dig ned og tale om dine følelser. De vil få at vide; vi er et sted med to voksne, der taler med mange børn der har oplevet at blive rørt ved på kroppen, på en måde de ikke brød sig om, eller på en voksens seksuel måde. Det ved vi noget om, og når man er fire år, kan man blive rigtig forvirret over det. Man troede det var leg. (Interview 1: 328-333)

Dette citat viser at børns seksualitet ikke er færdigudviklet når de er små, og at de først gennem deres barndom lærer hvad seksualitet er, og gennem årene får et andet syn på denne, jf. afsnit 5.1.1. Derfor anvender de ansatte i centret legende metoder, for at gøre stemningen rolig. På samme måde oplyser Sigurd:

Vi bruger meget kombinationer. I dag har vi to specialindrettede legerum til børn. Der begge to er udstyret med sandkasser, og med mangfoldighed af forskellige legeobjekter og tegne- og maleobjekter, og dukker og så videre. Så der er mange muligheder for at supplere samtalen med leg og med tegning og med rollespil og så videre. Børn under en vis alder, er lidt afhængige af hvor kvikke de er. [...] de er ikke så gode til at forklare sig. Så der er det rigtig godt at man sidder nede på deres niveau og leger med noget og har noget materiale, og så ligesom lade det tale for sig. På den måde at det støtter barnet i at udtrykke sig gennem kropssproget, ikke? (Interview 6:163-171)

Rådgivningscentret i Århus anvender dermed samme metoder som Center for seksuelle overgreb gør, for at støtte drengegruppen i at få tillid til behandler og åbne sig op, trods deres ikke færdige udvikling personlighedsmæssigt, men også seksuelt. Særlig effektivt er fx konstruktionslege i arbejdet med drenge ifølge Sigurd. Det er en god metode til at få adgang til deres tanker og følelser, idet drengene koncentrerer sig om at bygge noget og gøre det levende, og derved får lysten til at fortælle om hvordan de har det. (Interview 6: 173-175)

Børnerådets måde at forsøge at tilpasse deres forskning efter børn og unges udvikling ses, ved at Frederik fortæller at de under interviews med de yngste børn udarbejder elektroniske spørgeskemaer med tegninger, for på den måde at få børns opmærksomhed. Yderligere læses spørgsmålene højt, og de små børn kan vælge imellem svarmuligheder. (Interview 3:156-157) På denne måde tilpasses arbejdsmetoden til børns alder og udvikling.

Yderligere er det vigtigt at socialarbejdere er opmærksomme på børns skrøbelighed efter seksuelle overgreb, også grundet deres alder og modenhedsniveau, jf. afsnit 5.1.1. I den forbindelse er det vigtigt at socialarbejdere tager hensyn til drenges udviklingsstadiet. Dette fortæller flere informanter om, jf. analysedel 1 afsnit 10.1.7.

Da børneofre for seksuelle overgreb ofte er skrøbelige og føler sig magtesløse, rammes de nemt af en skyldfølelse over at have ladet overgrebene stå til. Denne skyldfølelse skal fjernes for at ofrene kan bearbejde de overgreb, som de har været udsat for. En måde, hvorpå dette kan ske er ved nøje at tilrettelægge et møde mellem offer og krænker i tilfælde, hvor krænker vil tage ansvar for misbruget, jf. afsnit 10.1.9. Under sådanne samtaler kan det lade sig gøre, vel at mærke med krænkens hjælp, at flytte skyldfølelsen fra offer og pålægge krænker alt ansvar, hvilket ifølge Karsten er noget af det i den terapeutiske proces, der giver de største resultater. (Interview 4:147-164)

Da børn i de især tidlige år af deres barndom danner indtryk af verden og får en ide om hvem de selv og andre er, er der sandsynlighed for at deres hidtil tilegnede indtryk påvirkes markant i tilfælde af seksuelle overgreb. I barndommen udvikles deres forhold til sanser og kropslighed i deres relation med forældrene, jf. afsnit 5.1.1. Dette forhold kan ligeledes forandres og påvirkes hvis børn fx bærer på hemmeligheden om overgreb, og deres udvikling af kropsligheden kan ødelægges. I børns forsøg på at finde en sammenhæng mellem deres behov og de registreringer deres krop udviser, samt den måde omgivelserne opfatter og giver respons på, kan de tro at de seksuelle overgreb er i orden, hvis krænker udviser positiv respons. Denne forvirring over egen krop og person, kan medføre at seksuelt misbrugte drenge udvikling forstyrres pga. overgreb. Dette kan fx medføre at de bliver i tvivl om deres seksualitet – om de er homoseksuelle fordi de er blevet krænket af en anden person af samme køn, jf. afsnit 5.1.1. Om dette fortæller Tina at der er en særlig skam forbundet med at være blevet seksuelt misbrugt af en anden mand, da der ud fra drenge synspunkt kan være tvivl om det vil sige at man er homoseksuel. Eller om man er smittet med AIDS eller lignende. (Interview 1: 377-380) Samme opfattelse har Karsten:

Hvis drenge bliver seksuelt misbrugt af mænd, så er erfaringerne at det rører noget ved deres kønsidentitet og maskulinitet [...] kan det røkke ved drengens opfattelse af sin egen seksualitet. Altså er drengen, ofret homoseksuel? Er det derfor at en mand har opsøgt ham? Hvis der undervejs i det seksuelle der foregår mellem krænker og offer, hvis drengens krop reagerer – han får en stiv tissemand eller lignende – så bliver han måske endnu mere i tvivl om den kropslige reaktion der er. Er det et udtryk for nydelse? (Interview 4: 61-70)

Karsten fortæller dermed at seksuelt misbrugte drenge kan have en hel masse tanker angående seksualitet. Som følge af disse forvirrende tanker kan ofre for seksuelle overgreb reagere på forskellige måder:

[...] det kan fx være at den dreng, teenager, der har været udsat for et seksuelt overgreb og skal prøve at finde sin egen seksuelle identitet, begynder at interessere sig for de jævnaldrende rent seksuelt og så får en meget foragtet holdning til homoseksualitet – til bøsser. For ligesom at slå fast over for sig selv og omverdenen, at: jeg er i hvert fald ikke bøsse. [...] Og betegnelsen bøsse er jo et nedværdigende udtryk. Især når det bliver brugt blandt teenagere. Så der kan man ikke som dreng tillade sig at være bøsse. Der skal man være mandelig. (Interview 4:100-111)

Ovenstående illustrerer at der kan være visse komplikationer ved at være blevet udsat for seksuelle overgreb ift. sikkerheden og kendskabet til ens seksualitet som dreng. Pernille har samme opfattelse af den skræk drenge kan have. (Interview 5: 134-137)

10.3.7 Tilpasning efter overgreb

I relation til teorien om Child Sexual Abuse Accommodation Syndrome, kan seksuelt misbrugte drenge reagere på mange forskellige måder efter seksuelle overgreb, og fx føle hjælpeløshed. Om dette fortæller Karsten:

Der er lidt forskel ift. den alder ofret har. Så man kan sige, hvis det er et barn i børnehaven fx, så vil man i en del tilfælde se nogle reaktioner med en ekstra optagethed ved nogle seksuelle emner. At ville lege seksuelle lege – bollelege, eller andet. Og på den måde være optaget af noget seksuelt som ikke hører alderen og modenheden til. [...] hvis man går rundt med en psykisk belastning, altså en traumatisk oplevelse eller en ubehagelig oplevelse i forbindelse med overgrebet og netop er forbundet så meget med tabuer og så meget med flovhed og skyldfølelse, så vil det skabe en indre uro hos barnet som kan komme til udtryk på forskellige måder. Det kan være mere udadrettet

uro, altså manglende koncentration, irritation, hyperaktivitet eller lignende.
(Interview 4: 80-90)

Citatet illustrerer den hjælpeløshed, som nogle seksuelt misbrugte drenge kan føle. Yderligere vægter undersøgelsens informanter i relation til Summits model det højt, at seksuelt misbrugte drenge roses for at have holdt på deres hemmelighed om overgrebenes forekomst. Dette skyldes at en afsløring af misbrug ifølge Summit kan føles som et tab af kontrol, tryghed og kønsidentitet for drenge, jf. afsnit 5.1.1. Af denne grund har drenge brug for at blive styrket. Om en sådan ros fortæller Sigurd:

Det er jo meget noget med at se det positive og det normale i alt det mærkelige som de bliver henvist for. Holde fast i, jamen der er også nogle ressourcer i den her historie. Der er også noget som du har klaret. Det er flot at du har holdt kæft i så lang tid. At vende tingene på en eller anden måde så de føler at de bliver spejlet på en anerkendende og positiv måde, uanset hvad de har gjort. (Interview 6: 224-228)

Eksemplet viser hvordan Rådgivningscentret i Århus forsøger at styrke drenge ved at fokusere på det positive de har gjort. Som også Summit mener, fortæller Pernille at drenge i hendes arbejde meget nødt vil ud med den hemmelighed de har holdt på, og at de er bedre til at holde på den end piger, hvilket kan skyldes at der er mere skam forbundet med seksuelle overgreb for drenge, og at de ikke har nogen de kan gå til med hemmeligheden. (Interview 5: 32-36; 49-51)

I drenges forsøg på at udholde seksuelle overgreb udvikler de en måde til at skabe en form for kontrol og magt under overgrebene, jf. afsnit 5.2.1, 5.2.2. Til at skabe kontrol overbeviser de sig selv om at de har magt når misbruget forekommer. Dette er også en af årsagerne til at de kan udvikle en skyldfølelse og ansvarsfølelse, fordi de lod det stå på. I begyndelsen af bearbejdningsprocessen er det sandsynligt at drengene forsøger at sætte en hård facade op for at kunne modstå det næste overgreb. Pernille giver følgende eks. på et sådant tilfælde:

Rigtig mange drenge, de arbejder meget hårdt på at blive stærke. Jeg har fx en lille dreng der er på vej i børnehaveklasse, og han havde været udsat for overgreb af en dreng i børnehaven – en større dreng. Og når han kom her, så

skulle han hver gang vise mig hvor mange ekstra armbøjninger han havde lært at tage: for ligesom at se på hvordan jeg arbejder med at blive stærk. Så kan jeg klare ham en anden gang. Eller hvis han kommer igen, så kan jeg klare mig. [...]sådan hvordan kan jeg sørge for det her ikke sker igen? Hvordan skal jeg undgå ham? Og hvis det sker igen, hvordan kan jeg så forsvare mig? Så hele det der med at være maskulin, det er jo også en del af bearbejdningen, og det er faktisk også måden at styrke sig på. (Interview 5: 81-93)

Pernilles udsagn beskriver de tanker drenge kan gøre sig, i håb om at forsvare sig selv imod flere seksuelle overgreb.

En helt anden overlevelsesstrategi nævner Sigurd, idet han fortæller at mange af de drenge han arbejder med både er ofre og kränkere i seksuelle overgreb, og at det for nogle drenge er en naturlig del af at være offer at man udvikler en lyst til at gøre noget ved andre svagere drenge, hvilket kan betragtes som en forsvarsmekanisme. (Interview 6: 96-102)

10.3.8 Tab af tillid

Krænkes børn seksuelt, er der risiko for at de mister deres tillid til andre personer generelt. Om dette fortæller Pernille:

[...] rigtig mange drenge de siger: hm, altså når nu det her kunne ske og ham der har gjort det – ham var min far og mor nærmest venner med og stolede på. Når han kunne gøre sådan nogle ting, altså hvad kunne han så mere finde på? Og hvad kan andre finde på? Hvis det har været en træner, hvad kan andre trænere så finde på? [...] Kan jeg overhovedet stole på nogen andre voksne? Og det kan smitte helt ned til: kan jeg stole på min lære, kan jeg stole på mine søskende. Kan jeg stole på familien? Det er meget plagsomt for børnene faktisk. (Interview 5: 104-116)

Ovenstående citat viser hvor meget børns tillid til andre kan blive påvirket af seksuelle overgreb.

10.3.9 Forholdet mellem socialarbejder og klient

I relation til afsnit 5.3.1 og 5.3.2, virker det blandt de dataindsamlingssteder der behandler seksuelt misbrugte drenge til, at behandlerne ifølge informanterne formår at opbygge tillidsfulde og ligeværdige relationer mellem behandler og klient i deres arbejde. Dette kommer til syne i afsnit 10.1.5, samt 10.3.2. Dette stemmer yderligere overens med at børn skal være ligeværdige, samt at de skal være med til at fastlægge behandlingens mål, jf. afsnit 5.3.1, 5.3.2.

Ift. informanternes arbejde med seksuelt misbrugte drenge, antages det at behandlerne på arbejdspladserne er fænomenologiske i deres tilgang til og i arbejdet med drengene. Dette skyldes at det generelt virker til at de er åbne, giver drengene meget plads og en tilpas mængde ansvar alt efter hvor selvstændige de er, jf. afsnit 10.1.5. På den måde lader behandlerne drengene styre behandlingen, hvis de ønsker, og forsøger at have en rådgivende og informerende rolle, jf. afsnit 10.1.11.

Videre skal det nævnes at den inddragelsesstige Frederik nævner Børnerådet anvender, antages at være den der er inddraget i afsnit 5.3.2, da Hanne Warming der har udarbejdet modellen er ansat i rådet.

10.3.10 Socialarbejderes helhedssyn

I relation til den første opstillede definition af helhedssyn, jf. afsnit 2.3.4, tolkes det at undersøgelsens informanter ikke anlægger et helhedssyn i deres arbejde. Det kommer i hvert fald ikke tydeligt til udtryk. Socialarbejderne har hver deres formål på de forskellige arbejdspladser. Ift. den anden definition på helhedssyn, jf. afsnit 2.3.4, skal socialarbejderne kunne påtage sig socialt arbejde på alle niveauer. Hvorvidt informanterne er i stand til dette erfares ikke ud fra interviewene, hvor det nærmere virker til at hver socialarbejders arbejde påvirkes af primært et niveau, jf. afsnit 3.6.1, omhandlende Brantes niveauopdeling. Fx udfører Børnerådet primært arbejde der er influeret af makroniveauet, idet de er med til at udvikle lovforslag, samt foretager undersøgelser, hvis formål er at forbedre de forhold der eksisterer på makroniveau. Rådet beskæftiger sig ikke med enkeltsager på mikroniveau. (Interview 3:37) Derimod tilrettelægger socialarbejderne fra Center for seksuelle overgreb, Red Barnet og Rådgivningscentret i Århus deres arbejde ud fra primært mikroniveauet, idet de beskæftiger sig med terapiforløb, hvor de har fokus på forholdet mellem behandler og klient, jf. afsnit 9.2. Yderligere præges deres arbejde af mesoniveauet, idet de

samarbejder på tværs af organisationer for at give deres klienter den bedst mulige hjælp. (Interview 1:422; Interview 2:182; Interview 4:31)

Ud fra interviewene er det blevet tydeligt at hver informant ikke tilrettelægger sit arbejde ud fra alle niveauer i Brantes niveauopdeling, men at deres arbejde indirekte påvirkes af disse, da fx lovgivning kan begrænse metoder på mikroniveau og enkelte behandlingssager kan medføre forandringer i arbejdet på makro- og mesoniveau. Det tolkes derudfra som at socialarbejderne ikke anlægger et helhedssyn i det sociale arbejde, som de udfører.

10.3.11 Afsluttende kommentarer

Generelt kan det siges om alle undersøgelsens informanter at de ikke nævner deres følelser og brugen af deres personlighed i forbindelse med arbejdet med seksuelt misbrugte drenge, jf. afsnit 6.1.5. I både analysedel 1 og 2 er det vist, at informanternes fokus nærmere ligger på hvilke arbejdsopgaver de har, samt hvilke procedurer de gennemgår i deres behandlingsforløb. De nævner at de har metodefrihed og i den forbindelse hvilke metoder de anvender og hvilke regler de har på deres forskellige arbejdspladser, men ikke andet om deres engagement, end at dette varierer alt efter om deres klienter er tilbageholdende eller åbne og fortællende. (Interview 2: 161-164) Det kan muligvis skyldes at informanterne ikke anvender sig selv som person i arbejdet, og nærmere har fokus på deres faglige kompetencer, eller det kan skyldes at de ikke er bevidste om, i hvilken grad de inddrager deres følelser, og at det derfor ikke kommer til udtryk under interviewene. Desuden kan det skyldes at interviewguidens temaer ikke har ledt interviewet i denne retning, der ellers kunne have medført nogle interessante resultater. Dog antages det at undersøgelsens informanter har haft rig mulighed for at skubbe samtalen i en sådan retning, da interviewguidens spørgsmål er meget åbne.

10.4 Delkonklusion

I denne analysedel er undersøgelsens datamateriale blevet analyseret ift. dennes resterende empiri og teori. Ved at sammenholde forskers for forståelse med informanternes udsagn, er det blevet tydeligt at undersøgelsens informanternes forståelse af deres arbejde med seksuelt misbrugte drenge i høj grad kan genkendes

fra forforståelsen. Ud fra analysedelen ses det, at flere af informanternes arbejde bl.a. omhandler en implementering af det nye børneperspektiv i arbejdet. Perspektivet har tydeligvis vundet indpas i det sociale arbejde, som der udføres i landet, da flere af arbejdspladserne vægter børn og unges holdninger lige højt med voksnes. Endvidere anses flere af informanternes arbejde som præget af det psykodynamiske perspektiv, idet de har fokus på drenges fortællinger om deres tidligere oplevelser, samt empowerment og narrativer, idet informanterne hjælper drenge med at blive i stand til at kontrollere egne problemer og undgå fremtidige konflikter. Yderligere er det i analysen blevet vist at informanterne støtter sig til Serviceloven i deres arbejde i den forstand at de efterstræber at tilbyde deres klienter behandlingsforløb der er tilpasset drenges situation og oplevelser. I analysedelen har der ligeledes været fokus på familiers rolle i seksuelt misbrugte drenges behandling, og at de pårørende kan have ligeså meget behov for støtte. Informanterne har endvidere vist at de i deres arbejde tilrettelægger drenges behandlingsforløb alt efter deres seksuelle udvikling, alder, modenhed og oplevelser. Summits teori om tilpasning efter overgreb kom til syne i informanternes udsagn, idet flere fortalte hvordan drengeofre anvender forskellige forsvarsmekanismer for at undgå flere overgreb. Ligeså blev vist de kan have svært ved at opbygge tillidsbånd til voksne efter at have været blevet seksuelt misbrugt, og det er derfor vigtigt at behandler og klient er åbne for hinanden og kan regne med hinanden. Sidst blev det tolket at socialarbejderne ikke anlægger et bestemt socialt perspektiv på deres arbejde, eller et helhedssyn, men at de nærmere har fokus på enkelte elementer inden for forskellige tilgange i det sociale arbejde. Ud fra analysedelen er meningen med informanternes udsagn blevet synlig og forklaret.

Kapitel 11: Konklusion

Nedenfor konkluderes der på denne undersøgelses metodiske styrker og svagheder, resultat, og problemformuleringen: *hvordan arbejdes der i det sociale arbejde med seksuelt misbrugte drenge?* besvares. Besvarelsen baseres udelukkende på de resultater der er fremkommet i analysen ved brug af det indsamlede datamateriale, og af denne grund konkluderes på hvordan undersøgelsens informanter arbejder med seksuelt misbrugte drenge ud fra deres egen opfattelse af erfaringer og oplevelser med denne gruppe. (Barchow & Koefoed 2011:62)

Som besvarelse af problemformuleringen kan konkluderes at socialarbejderne har mange fælles elementer i deres arbejde med seksuelt misbrugte drenge. Her klarlægges de allervæsentligste.

I analysen blev det vist, at det nye børneperspektiv for flere af socialarbejderne er tydeligt implementeret i hverdagens arbejde med drengene, idet de i deres beskrivelser fortæller at de giver deres klienter mulighed for at anvende egne initiativer og evner i behandlingen. I denne sammenhæng blev det også synligt at det psykodynamiske perspektiv, empowerment og narrativer præger deres arbejde. Flere af socialarbejderne oplyser, at drengene skal lære at italesætte følelser, tanker og oplevelser, hvilket viser at socialarbejderne giver drenge plads og ansvar. Desuden virker det forhold der eksisterer mellem parterne ligeværdigt, hvilket ses i socialarbejdernes fortællinger om arbejdsmetoder. Disse metoder gør dem i stand til at forstå børn og disses udvikling. Her kan henvises til socialarbejdernes anvendelse af metoder, stemmer overens med drengenes aldersmæssige niveau, hvor socialarbejderne fx anvender leg, spil og tegning. Yderligere er et af socialarbejdernes fælles arbejdsstræk, at de tilbyder seksuelt misbrugte behandling i en periode der fastsættes af alder, modenhed og oplevelser. En bearbejdningsproces for nogle drenge varer kort tid og klares over en omgang, mens det for andre vil være nødvendigt at vende tilbage flere gange, i løbet af en årrække.

Ifølge flere af socialarbejderne er en særlig succesfuld behandlingsmetode at lade offer møde krænker. En sådan metode kræver meget tilrettelæggelse, og det er langt fra alle behandlingssteder der tilbyder denne.

Det kan siges at det er lykket at sige noget om hvordan socialarbejdere arbejder i deres hverdag med seksuelt misbrugte drenge ved hjælp af deres beskrivelser af procedurer og metoder. Det har ikke været formålet at finde mangler i socialarbejdernes arbejde, eller kritisere dette, men tværtimod at undersøge *hvordan* de arbejder, da beskrivelser af arbejdet antageligvis kan hjælpe dem med at reflektere over den måde, hvorpå de arbejder. Endvidere anskues deres arbejde som primært påvirket af det psykodynamiske perspektiv, da størstedelen af dem har fokus på fortiden, tanker og følelser. Yderligere tolkes det ikke som om at socialarbejderne anlægger et helhedssyn på deres arbejde, idet dette primært er centreret om et af Brantes tre niveauer.

Hvad angår undersøgelsens metodiske valg, har den kvalitative metode givet en vis dybde og detaljer, samt mulighed for eksempler og opfølgende spørgsmål, så misforståelser og modsigelser er undgået. De semistrukturerede enkeltmandsinterviews har givet informanterne fri lejlighed til at fortælle om deres arbejde, men gruppeinterviews kunne muligvis have udfordret informanterne til at reflektere mere over deres håndtering af seksuelt misbrugte drenge i samspil med hinanden. Undersøgelsens resultater kan ikke sige meget om socialarbejderes arbejde med seksuelt misbrugte drenge generelt, hvilket uddybes nedenfor. Den kvalitative metode blev dog valgt, fordi dybde og detalje blev vægtet højere end resultaternes generaliserbarhed.

Da informanterne beskæftiger sig med seksuelt misbrugte drenge på forskellige måder, alt efter det formål, som deres arbejdsplads har, er det vanskeligt at sige noget generelt om hvordan socialarbejdere arbejder med drengegruppen. Nogle har fokus på terapeutiske behandlingsforløb, andre arbejder med ofre og krænker, andre forbedrer lovgivningen på området, og andre forsker og formidler ny viden om statistiske forhold og anvendelige løsningsmetoder. Af denne grund kan undersøgelsens resultater omhandlende informanternes måde at arbejde med seksuelt misbrugte drenge på ikke generaliseres ud til hvilke som helst socialarbejdere, men antageligvis ud til de enkelte informanternes kolleger på de forskellige arbejdspladser. (Barchow & Koefoed 2011:62)

Idet det ud fra undersøgelsens resultater har været muligt at svare på problemformuleringen, kan der argumenteres for at undersøgelsesfænomenet; socialarbejderes arbejde med seksuelt misbrugte drenge er blevet studeret. Gennem kvalitative interviews har forsker fået kendskab en lokal praksis og en lokal viden om hvilke elementer der fx kan anses som særlig afgørende i socialarbejderes arbejde med drengegruppen. Undersøgelsens informanter gav ikke i ønsket grad konkrete eksempler på behandlingsforløb/metoder. Det er af den grund ikke til at vide hvor meget de pågældende socialarbejdere kan lære om sig selv og deres arbejde ved at læse denne undersøgelse, hvilket var håbet.

Undersøgelsens metode har fået en betydelig del i afhandlingen, mens analysen er blevet begrænset. Dette skyldes at informanternes arbejde med drengegruppen ikke er blevet dybere undersøgt. Det kunne have været særdeles interessant at have kombineret den kvalitative interviewmetode med observationer af socialarbejderes arbejde med seksuelt misbrugte drengeofre, da sådanne antageligvis kunne have frembragt ny og spændende viden. Dog var denne kombination ikke en mulighed, da det sociale arbejde inden for dette felt er følsomt, sårbart og tabubelagt, og derfor ikke egner sig til at undersøge på sådan vis.

Kapitel 12: Perspektivering

I dette speciale er måden, hvorpå socialarbejdere arbejder med seksuelt misbrugte drenge blevet undersøgt. Fænomenet seksuelle overgreb mod drenge, og børn og unge i bredere forstand kan ud fra et behandlings- og løsningsmæssigt perspektiv betragtes fra utallige vinkler. Ifølge en af undersøgelsens informanter fokuseres der inden for det sociale arbejde i Danmark for lidt på behandlingen af krænker af seksuelle overgreb. Et sådant fokus kunne fx være udgangspunkt for en videreudvikling af denne undersøgelse, som antageligvis kan lede til en endnu dybere forståelse af socialarbejderes arbejde og behandling af seksuelt misbrugte drengeofre.

Det var først lang tid efter fænomenet seksuelle overgreb opstod at krænker kom i offentlighedens søgelys. I 1980'erne fremkom en voksende interesse for mennesker, som begår seksuelle overgreb, og først 20 år senere begyndte man at undersøge hvilke personer, der begår overgreb mod børn, og hvad der får dem til det. (Gram 2000:13)

Der kan være forskellige årsager til at mennesker begår seksuelt overgreb på hinanden. For nogle kan det skyldes aggressioner der desværre går ud over andre, grundet et behov for kontrol og magt. Seksuelle overgreb er dermed ikke ensbetydende med at krænker får tilfredsstillet et seksuelt behov, men der kan blot være tale om at den pågældende persons vrede og magt gøres synlig gennem seksualiteten. Den seksuelle adfærd kan også skyldes et tidligt indlært adfærdsmønster, en tidlig udviklet personlighedsforstyrrelse. Årsager til en sådan adfærdsvikling kan være tidlige svigt i barndommen, børnemishandling og/eller seksuelle overgreb. Et motiv for overgreb kan da være gengæld for den nedvurdering, som krænker kan opleve at blive mødt med af andre personer, og i den forbindelse kan overgrebet blive en compensation for den vrede, som krænker føler over nedvurderingen. Seksuelle overgreb kan på den måde blive et udtryk for en depression og et forsøg på at dulme konflikten. Dog giver overgreb sjældent krænker den lettelse, de formoder, hvilket medfører at de gentager adfærden igen og igen. (Gram 2000:15)

Som en af undersøgelsens informanter påpegede, har mange krænker der antaster børn også selv været udsat for overgreb tidligere i livet. At disse forgriber sig på

netop børn kan skyldes en frygt for voksne, idet børn opfattes som mindre truende og nemmere at styre.

På trods af ovenstående er det vigtigt at nævne at krænkerne blandt mange anses som individualister og at deres kriminelle adfærd afhænger af deres fantasier og muligheder i gerningsøjeblikket. (Gram 2000:16)

Målet med behandling af krænkerne er at disse efter behandlingen vil opleve en forøgelse af selvtillid ved at de i større omfang har fået kontrol og forståelse for deres eget liv og adfærd. Som tidligere nævnt skal denne forståelse og ansvar for deres egne handlinger gerne danne grundlag for en empatisk forståelse for deres ofre, og forhindre eventuelle nye overgreb. Dette søges fx gjort ved gennem information at tilføre krænkerne ny viden og en intellektuel forståelse for deres ofre – en forståelse der forhåbentlig vil kunne medføre muligheden for en adfærdsregulering. Gennem behandling af krænkerne er det afgørende at disse informeres så meget som muligt om forløbet, for at de føler at de har kontrol over behandlingen. (Gram 2000:61-62)

Nogle fagfolk er af den overbevisning, at seksuelle krænkerne ikke får den opmærksomhed og behandling de har brug for. Disse fagfolk mener at man for at hjælpe seksuelt misbrugte ofre er nødt til at vide *hvad* de har været ofre for. I behandlinger af ofre er der risiko for at krænkeres intentioner med overgrebene fejlfortolkes, og en behandling af krænkerne kan derfor gavne både offer og krænker til at bearbejde de oplevelser, som de har haft sammen. (Gram 2000:14) Yderligere mener nogle at ved at hjælpe krænkerne med at få en øget forståelse af sig selv og deres adfærd, samt en empatisk forståelse for deres ofre, vil nogle fremtidige overgreb kunne forhindres. (Gram 2000:60) Fagfolk med denne holdning, mener ikke at der har været meget fokus på behandling af krænkerne i landet. (Gram 2000:56)

Skulle denne undersøgelse udvides til også at omfatte socialarbejderes arbejde med seksuelle krænkerne, kunne det være særdeles spændende at kombinere et socialarbejderperspektiv med et krænkerperspektiv som aktørperspektiv, da det antages at succesbehandlede krænkerne kan bidrage med helt andre opfattelser og beskrivelser af socialarbejdernes arbejde, som kan føre til mere fordybelse og detalje. Her kunne fx foretages kvalitative enkeltmandsinterviews med krænkerne, da der antages at sådanne vil give anledning til mest viden, og fx gruppeinterviews med

socialarbejdere for at prøve denne teknik, og se om de i samspil skaber nye forståelser og mening med deres arbejde.

Kapitel 13: Referencer

Bøger:

Andersen, Heine; Brante, Thomas; Korsnes Olav (2007): *Leksikon i sociologi*. Danmark. Akademisk Forlag.

Antoft, Rasmus; Jacobsen, Michael H.; Jørgensen, Anja K. (2007): *Håndværk og horisonter – tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense. Syddansk Universitetsforlag.

De Vaus, David (2007): *Research Design in Social Research*. London. SAGE.

Bo, Karen-Asta; Gehl, Ingrid (2005): *Børnesamtalen i Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge*. København: UFC Børn og Unge.

Bjerg, Ole; Villadsen, Kaspar (2006): *Sociologiske metoder – fra teori til analyse i kvantitative og kvalitative studier*. Frederiksberg. Forlaget Samfundslitteratur.

Brante, Thomas *Kausal realism och sociologi* i Hansen, Lars red. (1997): *Sociologi i tiden*. Göteborg. Bokförlaget Daidalos AB.

Bryman, Alan (2004): *Social Research Methods*. New York. Oxford University Press.

Ebsen, Frank (2007): *Børn og unge med behov for særlig støtte fra 1990 – 2005*. KBH: DPU.

Ejrnæs, Morten; Guldager, Jens (2008): *Helhedssyn og forklaring*. Danmark. Akademisk Forlag.

Gilje, Nils; Grimen, Harald (2002): *Samfundsvidenskabernes forudsætninger – Indføring i samfundsvidenskabernes videnskabsteori*. Danmark. Hans Reitzels Forlag.

Gram, Marianne (2000): *Det seksuelle overgreb – krænkers profil*. Danmark. Akademisk Forlag.

Harboe, Thomas (1999): *Indføring i sociologisk metode*. Frederiksberg. Forlaget Samfundslitteratur.

Hildebrand, Eva; Gregersen, Conni (1994): *Drenge og seksuelle overgreb*. Danmark. Hans Reitzels Forlag.

Hougaard, Esben (2004): *Gads psykologi leksikon*. København. Gyldensdals akademiske bogklubber.

Hutchinson, Gunn S; Oltedal, Siv (2006): *Modeller i socialt arbejde*. København. Hans Reitzels Forlag.

Højberg, Henriette (2004): *Hermeneutik – Forståelse og fortolkning i samfundsvidenskaberne i Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*. Danmark. Roskilde Universitetsforlag.

Jacobsen, Michael H (2007): *Adaptiv teori – den tredje vej til viden. En stående invitation til syntesesociologi* i Antoft, Rasmus et al. red.: *Håndværk og horisonter – tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense M. Syddansk Universitetsforlag.

Jenks, Chris; Prout, Alan (1999): *Den teoretiske barndom*. København. Socialpædagogisk Bibliotek.

Järvinen, Margaretha; Larsen Jørgen E.; Mortensen, Nils (2005): *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Denmark. Aarhus Universitetsforlag.

Langergaard, Luise Li; Rasmussen, Søren B.; Sørensen, Asger (2006): *Viden, videnskab og virkelighed*. Frederiksberg C. Forlaget Samfundslitteratur.

Larsen, Kristian (2008): *Senfølger af overgreb – Voksne med følger af seksuelle overgreb i barndommen – hvad er senfølgerne og hvordan kan man hjælpe?* Videns- og Formidlingscenter for Socialt Udsatte 2006 og Servicestyrelsen 2007, 2. Udgave (2008), 1. oplag. København.

Lindberg, Stine; Knudsen, Rikke K. (2009): *Børn som eksperter* i Den lille bog om metode. Danmark: Via Systime.

Lyager, Jette; Lyager, Lone (2005): *At bestige bjerge – gruppeterapi for seksuelt misbrugte mænd*. Danmark. Vfc socialt udsatte.

Kvale, Steinar (1997): *Interview*. København. Hans Reitzels Forlag.

Kvale, Steinar; Brinkmann, Svend (2009): *Interview – Introduktion til et håndværk*. Danmark. Hans Reitzels Forlag.

Olsen, Henning (2002): *Kvalitative kvaler. Kvalitative metoder og danske kvalitative interviewundersøgelser*. Danmark. Akademisk Forlag A/S.

Payne, Malcolm (2006): *Teorier i socialt arbejde*. København. Hans Reitzels Forlag.

Reinecker, Lotte; Jørgensen, Peter S. (2006): *Den gode opgave*. Frederiksberg C. Forlaget Samfundslitteratur.

Rendtorff, Jacob D. (2004): *Fænomenologien og dens betydning – Videnskabsteori som improvisation i jazzmusik* i Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. Danmark. Roskilde Universitetsforlag.

Servicestyrelsen (2011): *Håndbog om Barnets Reform*. Servicestyrelsen. Odense.
<http://shop.servicestyrelsen.dk/products/handbog-om-barnets-reform>

Skytte, Marianne (2004): *Børns rettigheder – et felt fyldt med dilemmaer* i Ida E. Kock & Hatla Thelle. Sociale menneskerettigheder. København: Akademisk Forlag.

Statens Informationstjeneste (1999): *Betænkning om de retlige rammer for indsatsen over for børn og unge* nr. 1212. Danmark. Statens Informationstjeneste.

Summit, Roland (1983): *The Child Sexual Abuse Accommodation Syndrome* i Child Abuse & Neglect Vol 7 side 177-193. Pergamon Press Ltd. Findes også på linket:
<http://www.secasa.com.au/sections/for-students/the-child-abuse-accommodation-syndrome/>

Uggerhøj, Lars (2011): *Kan helhedssyn ligesom kartofler gå til det hele?* i Harder, Margit; Nissen, Maria A. (2011): *Helhedssyn i socialt arbejde*. København. Akademisk Forlag.

Warming, Hanne (2011): *Børneperspektiver – Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde*. København. Akademisk Forlag.

Wadskjær, Hans (2007): *Den sociale hjælpefunktion* i Nissen, Maria A. et al. Red. (2007): *Magt og forandring i socialt arbejde*. København K. Akademisk Forlag.

Wadskjær, Hans (2011): *Helhedssyn i det postmoderne samfund* i Harder, Margit; Nissen, Maria A. (2011): *Helhedssyn i socialt arbejde*. København. Akademisk Forlag.

Yin, Robert K. (2009): *Case Study Research: design and methods*. Los Angeles. SAGE.

Artikler & undersøgelser:

Ankestyrelsen (2006): *Ankestyrelsens praksisundersøgelser om inddragelse af børn og forældre i sager om frivillige foranstaltninger*. Danmark. Ankestyrelsen.
http://www.ast.dk/Page_Pic/pdf/PU_born_2010_11_04_2011_14_55.pdf

Ankestyrelsen (2012): <http://www.ast.dk/>

Barchow, Kristina B.; Koefoed, Teresa M.T. (2010): *Socialarbejderes arbejde med selvmordstruede børn og unge*. Danmark. Aalborg Universitet.

Bådsgaard, Anette; Rathje, Pia (2006): *Behandling til forældre til børn udsat for seksuelt overgreb i Seksuelle overgreb mod børn og unge – en antologi om forebyggelse og behandling.* Forskningsnetværket om seksuelle overgreb mod børn. Danmark.

http://www.sfi.dk/Files/Filer/SFI/Pdf/Rapporter/2006/seksuelle_overgreb_mod_boern.pdf

Det kriminalpræventive råd (DKR) (2007): *Overgreb mod børn – ser du noget? Gør du noget?* Glostrup. Det kriminalpræventive råd.

<http://www.dkr.dk/sites/default/files/overgreb2007.pdf>

Hansen, Anne M. (2006): *De sociale indsatsers rolle i forebyggelse og håndtering af seksuelle overgreb – set fra et barneperspektiv* i Seksuelle overgreb mod børn og unge – en antologi om forebyggelse og behandling. Danmark. Forskningsnetværket om seksuelle overgreb mod børn.

http://www.sfi.dk/Files/Filer/SFI/Pdf/Rapporter/2006/seksuelle_overgreb_mod_boern.pdf

Helweg-Larsen, Karin; Larsen, Helmer B. (2006): *Unge egne udsagn om tidligere seksuelle erfaringer og overgreb* i Seksuelle overgreb mod børn og unge – en antologi om forebyggelse og behandling. Danmark. Forskningsnetværket om seksuelle overgreb mod børn.

http://www.sfi.dk/Files/Filer/SFI/Pdf/Rapporter/2006/seksuelle_overgreb_mod_boern.pdf

Helweg-Larsen, Karin; Schütt, Nina M.; Larsen, Helmer B. (2009): *Unge trivsel år 2008. En undersøgelse med fokus på seksuelle overgreb og vold i barndom og tidlig ungdom.* Statens Institut for Folkesundhed. København. Syddansk Universitet.

http://www.si-folkesundhed.dk/upload/unges_trivsel_2008_samlet_1.pdf

Kampmann, Jan (2003): *Barndomssociologi – fra marginaliseret provokatør til mainstream leverandør.* Dansk Sociologi nr. 3, s. 79-93. Danmark.

<http://www.danksociologi.dk/artikler/Jan%20K.pdf>

Socialstyrelsen (2012): <http://socialstyrelsen.dk/om-os>

Zeuthen, Katrine (2006): *Barnlig seksualitet og seksuelle overgreb på børn* i Seksuelle overgreb mod børn og unge – en antologi om forebyggelse og behandling. Danmark. Forskningsnetværket om seksuelle overgreb mod børn.

http://www.sfi.dk/Files/Filer/SFI/Pdf/Rapporter/2006/seksuelle_overgreb_mod_boern.pdf

Team for seksuelt misbrugte børn, Rigshospitalet (2010): *Statusrapport 2008-2009. Seksuelle overgreb. Behandling, formidling og forskning.* København

http://www.rigshospitalet.dk/NR/rdonlyres/C62EBC3A-F1E0-474E-8A2C-A84B5BE4CACE/0/JMc_psyksoc_SMB_statusrapport_v9_2009.pdf

Retlige principper:

Barnets Reform, Lovbekendtgørelse 11/06/2010 nr. 628.

Børnerådet, Børnekonventionens principper

<http://www.boerneinfo.dk/børnekonventionen>

Lov om social service (Serviceloven), Lovbekendtgørelse 18/08/2011 nr. 904.

<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=136390#K11>

Andre links:

Børnerådets hjemmeside → om rådet <http://www.boerneraadet.dk/om+rådet>

Center for seksuelle overgrebs hjemmeside

<http://www.rigshospitalet.dk/menu/AFDELINGER/Enheder+paa+tvaers/Center+for+Seksuelle+Overgreb/>

Red Barnet → om os <http://www.redbarnet.dk/Om-os.aspx?ID=172>

Rådgivningscentret: Århus

<http://www.aarhus.dk/da/borger/familie-boern-og-unge/Hjaelp-til-familier/Familier-i-problemer/Traumatiske-haendelser.aspx>

Bilag 1: Interviewguide til interviews 1-3

Briefing:

- Præsentation af mig og min baggrund
- Præsentation af specialets og interviewets overordnede formål
- Interviewets længde, informeret samtykke (sikring af frivillig deltagelse anonymt, muligt at trække sig ud af undersøgelse), optagelse på diktafon, afklaring på eventuelle spørgsmål fra informanter, fokus på seksuelt misbrugte børn og unge.

Formål: kort at præsentere formålet med undersøgelsen, så informanterne får en ide om hvorledes interviewet kommer til at forløbe.

Opstart:

- Fx uddannelse, tidligere beskæftigelse, beskrivelse af nuværende job

Formål: At få indledt samtalen, således en afslappende og tillidsfuld stemning kan opbygges.

Socialarbejderes hverdag:

- Arbejdspladsens formål
- Bekskrivelse af en alm. arbejdsdag (rutiner, møder, samtaler, andet?)
- Udfordringer
- Krav der skal opfyldes som råd
- Rådets medlemmer (forskellighed og faglighed – fordele/ulemper)

Formål: At få et dybdegående indblik i informanternes arbejde og særlige udfordringer. Gennem eksempler ønskes konkrete beskrivelser af informanternes gøremål og håndtering af deres arbejde.

Værdier:

- Normer og værdier på arbejdspladsen
- Børnesyn (konkret eks. (barnets tarv))

Formål: At finde ud af, hvorvidt informanterne har nogle specifikke normer, værdier eller et bestemt børnesyn, som de tilrettelægger deres arbejde ud fra.

Politik og lovgivning:

- Beskrivelse af lovgivning/politikks påvirkning på arbejdet
- Relevante love + rammer
- Jeres arbejdes påvirkning på lovgivningen

Formål: At finde ud af i hvor høj grad den gældende lovgivning og politikkeres arbejde har indflydelse på informanternes arbejde og omvendt.

Det praktiske arbejde:

- Konkret beskrivelse af arbejdets indhold og formål
- Forbedring af seksuelt misbrugte børn og unges levevilkår (konkrete eksempler)
- Eksempel på et typisk arbejdsforløb (fx ændring af en for ringe situation)

Formål: At få beskrivelser omhandlende informanternes praktiske arbejdsopgaver.

Inddragelse af børn og unge:

- Beskrivelse af børn og unges inddragelse i arbejdet (ansvar, indflydelse)
- Konkrete eksempler (lyttes de til?)
- Fordele/ulemper ved inddragelse

Formål: At finde ud af i hvor høj grad seksuelt misbrugte får mulighed for at give deres mening til kende (barnets tarv).

Tværfagligt samarbejde:

- Beskrivelse af samarbejdspartnere
- Hvordan skaber I netværk?
- Samarbejdets formål
- Fordele/ulemper ved tværfagligt samarbejde
- Erfaring med samarbejde

Formål: At få beskrivelser af informanternes samarbejde for at finde ud af hvordan det sociale arbejdes forskellige instansers arbejde påvirker hinanden.

Samtale med samarbejdspartnere:

- Adfærd (initiativ, ansvar)
- Samarbejdspartneres (engagement, initiativ, ansvar)
- Bestemte rutiner, mål?

Formål: At indsamle beskrivelser af den adfærd, som informanterne og deres samarbejdspartnere udviser under samtaler. Herunder fra begge parter side at finde ud af hvordan og til hvad de "bruger" hinanden og hinandens viden.

Roller og magtforhold:

- Jeres rolle og magt i det sociale arbejde/samfundet

Formål:

At indsamle beskrivelser af den måde, hvorpå informanterne passer ind i det sociale arbejdes netværk.

Teorier og metoder:

- Inddragelse af bestemte teorier og metoder (eksempler)
- Beskrivelse af teorier og metoder (hvor er de lært, virker de?)
- Inddragelse af andre instansers forskning/viden/arbejde

Formål: At finde ud af, hvorvidt informanterne gør brug af anerkendte teorier og arbejdsmetoder i arbejdet, samt hvilke. Endvidere ønskes der viden om hvordan informanterne anvender disse i praksis, hvis de anvendes.

Eventuelle foranstaltninger:

- Beslutningsproces angående eventuelle forbedringer (hvordan igangsættes fx forskning og forbedringer, hvem bestemmer, hvem handler?)

Formål: At finde ud af hvilke faktorer der har indvirkning på informanternes arbejdsopgaver.

Debriefing:

- Eventuelle tilføjelser, uafklarede ting eller opfølgende spørgsmål der ikke blev stillet undervejs.

Formål: At afslutte interviewet og få bragt eventuelle spørgsmål eller uafsluttede emner på banen.

Bilag 2: Interviewguide til interviews 4-6

Briefing:

- præsentation af mig og min baggrund
- præsentation af specialets og interviewets overordnede formål
- Interviewets længde, informeret samtykke (sikring af frivillig deltagelse anonymt, muligt at trække sig ud af undersøgelse), optagelse på diktafon, afklaring på eventuelle spørgsmål fra informanter.

Formål: kort at præsentere formålet med undersøgelsen, så informanterne får en ide om hvorledes interviewet kommer til at forløbe.

Opstart:

- Fx uddannelse, tidligere beskæftigelse, beskrivelse af nuværende job

Formål: At få indledt samtalen, således en afslappende og tillidsfuld stemning kan opbygges.

Socialarbejderes hverdag:

- Arbejdspladsens formål
- Arbejdet med seksuelt misbrugte drenge (indhold)

Formål: At få et dybdegående indblik i informanternes arbejde. Gennem eksempler ønskes konkrete beskrivelser af informanternes gøremål og håndtering af deres arbejde med drengene.

Klienterne:

- Beskrivelse af drengenes problemer
- Drenges adfærd
- Drenges forhold til deres familie

Formålet: At indsamle viden om hvordan de seksuelt misbrugte drenge, som informanterne arbejder med har det. Dette er vigtigt for at socialarbejderne, når de

skal beslutte hvilken form får støtte de har brug for, forinden de påbegynder deres behandling.

Seksuelle overgrebs følger:

- Følger af seksuelle overgreb (giv eksempler)
- Påvirkning på drengenes seksuelle udvikling
- Påvirkning på børn psykisk (hvordan rammes de)
- Påvirkning der ændrer adfærd (beskrivelser af ny adfærd)
- Påvirkning af afhængighed til andre
- Påvirkning der ændrer hverdagen?

Formål: At frembringe subjektive beskrivelser af de forskellige følger, som seksuelle overgreb bærer med sig, for at få indblik i hvilke problemer og processer seksuelt misbrugte drenge har behov for at få løst og bearbejdet.

Seksuelt misbrugt – homoseksuel?

- Drenge tanker om homoseksualitet (eksempler)
- Hvad skaber disse tanker?
- Håndtering af disse tanker/uvidenhed (drenge + informanter)

Formål: At sætte fokus på de overvejelser seksuelt misbrugte drenge kan have om deres egen seksualitet, da disse kan have stor betydning for deres behandling og bearbejdning af overgrebene.

Socialarbejderes adfærd:

- Beskrivelse af informanternes adfærd (teknikker/særlige værdier)
- Udfordringer forbundet med seksuelt misbrugte drenge (eksempler)
- Hvad skal overvejes?
- Beskrivelser af hvordan informanterne opfatter deres rolle
- Hvordan håndteres drengenes problemer (teorier/metoder)
- Hvad tilbydes drengene?
- Beskrivelser af succesforløb (drenge adfærd ved forbedringer)
- Beskrivelser af uløselige problemer

Formål: At få kendskab til informanternes måder at arbejde på.

Begrænsninger:

- Politiske
- Økonomiske

Formål: Denne viden ønskes, for at se om informanternes arbejde påvirkes af politik og økonomi.

Debriefing:

- Eventuelle tilføjelser, uafklarede ting eller opfølgende spørgsmål der ikke blev stillet undervejs.

Formål: At afslutte interviewet og få bragt eventuelle spørgsmål eller uafsluttede emner på banen.